

Vanhamäki

Vaivaismajasta monipuoliseksi toimintakeskukseksi

Opinnäytetyö

Eeva-Liisa Hassinen

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

Toukokuu 2010

SAVONIA- AMMATTIKORKEAKOULU

Terveysala, Kuopio

OPINNÄYTETYÖ

Tiivistelmä

Koulutusohjelma: Ylempi ammattikorkeakoulututkinto, Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma	
Suuntautumisvaihtoehto: Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen	
Työn tekijä(t): Eeva-Liisa Hassinen	
Työn nimi: Vanhamäki vaivaismajasta monipuoliseksi toimintakeskukseksi	
Päiväys: 30.3.2010	Sivumäärä / liitteet: 98/18
Ohjaajat: Yliopettaja Pirkko Jokinen	
Työyksikkö / projekti: Mannerheimin lastensuojeluliitto Pohjois-Savon piiri ry. Vanhamäen toimintakeskus	
<p>Tiivistelmä: Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata Vanhamäen historia ja selvittää, miten sosiaalipalvelut toteutettiin Vanhamäellä vuosina 1904 – 2009 ja miten Vanhamäen toimintaympäristö muuttui vastaamaan kunkin ajan tarpeisiin. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää kolmannen sektorin-/vapaaehtoistyönrooli sosiaalipalvelujen tuottajana vuosien 1904 – 2009 aikana.</p> <p>Tutkimus on historiallinen tutkimus, jonka teoreettinen viitekehys koostuu sosiaalipolitiikasta, sosiaalipalvelusta ja kolmannelle sektorille. Aineistonkeruumenetelminä tässä tutkimuksessa käytettiin julkisia asiakirjoja ja henkilöhaastatteluita, jotka tehtiin eri ajanjaksoilla Vanhamäellä työssä olleille henkilöille. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina kesä - lokakuussa 2009. Tutkimuksen aineisto analysoitiin sisällön analyysillä.</p> <p>Vanhamäellä on monivaiheinen historia, se alkoi Ukkolan tilan pakkohuutokaupasta, josta Suonenjoen kunnan päättäjät hankkivat tilan kunnan yhteiseksi hyväksi. Aluksi tilalle perustettiin vaivaismaja, joka myöhemmin uuden rakennuksen myötä muutettiin vaivaistaloksi. Vanhamäen miljöö muuttui vuosien saatossa samoin siellä tuotetut palvelut. Sosiaali- ja terveydenhuollon lakimuutosten myötä asiakkaan asema vahvistui ja vaivashoitoajan kuriin ja pakolliseen työhön perustuva hoiva muuttui sosiaalipalveluiksi, jotka perustuvat vapaaehtoisuuteen ja ovat universaaleja.</p> <p>Vapaaehtoistoiminta Vanhamäellä alkoi kunnalliskodin aikaan kinkereillä ja kyläyhdistysten vierailuilla. Vuonna 1995 uuden vanhainkodin valmistuttua antoi Suonenjoen kaupunki Mannerheimin lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirin tulla tilalle tekemään työtä lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyväksi. Kaksi vuotta myöhemmin kaupunki lahjoitti Vanhamäen tilan rakennuksineen Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirille. Viidessätoista vuodessa Vanhamäki on muuttunut kansainväliseksi toimintakeskukseksi, jossa tuotetaan monipuolisia sosiaalipalveluja eri-ikäisille asiakkaille.</p>	
Avainsanat: (1-5) sosiaalipolitiikka, sosiaalipalvelu, kolmas sektori, historia	
Julkinen ____	Salainen ____

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Health Professions Kuopio

THESIS

Abstract

Degree Programme: Master`s Degree Programme in social- and health care development and management	
Option: Social- and health care development and management	
Authors: Eeva-Liisa Hassinen	
Title of Thesis: Vanhamäki - from Almshouse into Diverse Activity Centre	
Date: 30.3.2010	Pages / appendices: 98/18
Supervisor: Principal Lecturer Pirkko Jokinen	
Contact persons: North-Savo sector of the Mannerheim League for Children Welfare Vanhamäen activitycenter	
<p>Abstract: Purpose of this study was to describe a history of Vanhamäki and to research how social services were provided in Vanhamäki during 1904 to 2009 and how the operational environment changed to meet the needs of each era. Another purpose was the research of the role of third sector/voluntary work as the provider of social services from 1904 to 2009.</p> <p>This is a historical study with the theoretical context consisting of social politics, social services and the third sector. The data in this study was obtained from public documents and by interviewing people who worked in Vanhamäki during the different eras. The interviews were carried out between June and October 2009. The data in the study was analysed with content analysis.</p> <p>The history of Vanhamäki has many chapters, it started with the compulsory auction of the Ukkola estate. Then the leaders of the Suonenjoki municipality purchased the estate for the general good of the municipality. Firstly a small almshouse was founded which grew bigger after a bigger house was built. The vicinity of Vanhamäki changed over the years as did the services provided. With the changes in social welfare and health care laws though the position of the customer got stronger. The care given was based on the premise the patients had to be disciplined and that their labour was compulsory. This changed into universal social services based on voluntary will. Voluntary work in Vanhamäki started, during the times of the municipality home, as preaching meetings and village association visits. When the old people's home was completed in 1995, the City of Suonenjoki allowed the North-Savo sector of the Mannerheim League for Children Welfare to start working on the estate for the benefit of children, the youth and young families. Two years later the city donated the Vanhamäki estate and the buildings to the North-Savo district of the Mannerheim League for Children Welfare. Then after fifteen years Vanhamäki had grown into an international activity centre that offers a diversity of social services to customers of different ages.</p>	
Keywords: (1-5) socialpolicy, social services, third sector, the history	
Public ____	Secure ____

1 JOHDANTO	6
2 SOSIAALISEN AJATTELUN KEHITTÄMISEN TAUSTAA.....	8
2.1 Sosiaalipolitiikka.....	8
2.1.1 Sosiaalipolitiikan määrittely	9
2.1.2 Sosiaalipolitiikan historiaa.....	9
2.2 Sosiaalipalvelu	11
2.2.1 Sosiaalipalvelun määrittely	11
2.2.2 Sosiaalipalvelun historiaa	11
2.3 Kolmas sektori.....	14
2.3.1 Kolmannen sektorin historia	15
2.3.2 Kolmas sektori kansainvälisessä vertailussa.....	17
3 TUTKIMUSPROSESSIN ETENEMINEN	19
3.1 Historiatutkimus menetelmänä.....	19
3.2 Tutkimusaineisto	20
3.3 Tutkimusaineiston analyysi.....	21
3.4 Tutkimuksen eettisyys.....	22
4 VANHAMÄEN HISTORIA.....	24
4.1 Vaivaishoidon aika.....	24
4.1.1 Vaivaistalon perustaminen Ukkolan tilalle.....	25
4.1.2 Hoidokit	28
4.1.3 Virkistystoiminta Vaivaistalolla	29
4.1.4 Maatalous	29
4.2 Kunnalliskodin aika.....	31
4.2.1 Suonenjoen kunnan Köyhäinhoidon ohjesääntö 1922	32
4.2.2 Kunnalliskodin henkilökunta	36
4.2.3 Kunnalliskodin hoidokit.....	36
4.3 Uuden kunnalliskodin aika.....	38
4.3.1 Kunnalliskoti sotasairaalan	40
4.3.1.1 Sotasairaaloiminta	41
4.3.1.2 Pikkulottana sotasairaala.....	42
4.3.2 Kunnalliskoti - vanhainkoti.....	44
4.3.2.1 Henkilökunta.....	47

4.3.2.2 Henkilökunnan asuminen	53
4.3.2.3 Osastot	54
4.3.2.4 Vapaaehtoistyö kunnalliskodissa	62
4.3.2.5 Kunnalliskodin maatila	66
4.5 Mannerheimin Lastensuojeluliiton aika	67
4.5.1 MLL:n Suonenjoen osaston ja Suonenjoen kunnan historiaa	68
4.5.2 MLL:n Pohjois-Savon piirin ja Suonenjoen kaupungin yhteistyö	69
4.5.3 Vanhamäen toimintakeskus unelmasta visioksi	73
4.5.4 Vanhamäen toimintakeskus tänään	75
4.5.4.1 Luomutila	76
4.5.4.2 Tallitoiminta	77
4.5.4.3 Ohjelmapalvelu	78
4.5.4.4 Ryhmä- ja perheryhmätoiminta	79
4.6 Vanhamäen lastenkoti	79
4.7 Vanhamäen henkilökunta ja kansainvälinen toiminta	81
4.8 Vapaaehtoistyö Vanhamäellä	81
5 POHDINTA	84
5.1 Tutkimuksen luotettavuuden pohdintaa	84
5.2 Tutkimustulosten tarkastelua	85
5.3 Jatkotutkimusaiheita	88
5.4 Oman oppimisprosessin pohdintaa	88
LÄHTEET	90
 LIITTEET	
Liite 1 Vaivaishoidon ohjesääntö 1898	98
Liite 2 Yksilöhaastattelun teemat ja haastattelukysymykset	114
Liite 3. Vanhainkodin virkistystoiminta 1977	115

1 JOHDANTO

Yhteiskunta on erilaisin säädöksin ohjannut kuntien toimintaa sosiaalipalvelujen järjestämiseksi. Vuonna 1879 uudistettiin vaivaishoitoasetus, jossa kuntia kehoitettiin perustamaan työlaitoksia köyhäinhoidon tarpeisiin. Yleisenä käsityksenä oli, että useimmat köyhäinhoidon avustusten piirissä olevista pystyisivät elättämään itsensä, jos he vain haluaisivat. Ajateltiin, että mikäli laitoksista tehtäisiin ankaraan kuriin ja pakolliseen työhön perustuvia, jättäisivät ”tekovaivaiset” kokonaan kääntymättä kunnan puoleen ja ryhtyisivät ahkeralla työnteolla elättämään itseään ja perhettään. Vaivaistalon ensisijainen tehtävä oli toimia pelotteena mahdollisille avunhakijoille. (Sipilä 1996, 36 – 37.)

Vuonna 1888 perustettiin vaivaishoidontarkastajan virka, jonka tehtäväksi annettiin kuntien vaivaishoidon yhdenmukaistaminen ja alistaminen valtion politiikan kuuliaiseksi toimeenpanokoneistoksi. Vuosina 1890 – 1920 Suomessa koettiin voimakas vaivaistalojen perustamisaalto. (Sipilä 1996, 38 – 39.) Tähän ajankohtaan sijoittui Jauhomaen kylässä sijaitsevan Ukkolan tilan pakkohuutokauppa. Paikalla oli vielä 1900-luvun vaihteessa Ukkola-niminen maatila rakennuksineen ja viljelyksineen. Tammikuussa vuonna 1904 tilan asiat olivat kuitenkin niin huonolla tolalla, että pakkohuutokauppa oli edessä. Samaan aikaan Suonenjoen kunnan köyhäinhoitolautakunta mietti vaivaishoidon uudelleenjärjestämistä kunnan alueella. (MLL:n Pohjois-Savon piiri ry 2009.)

Suonenjoen kunnantuvalle kokoontunut kuntakokous päätti 11. päivänä tammikuuta 1904 äänestyksen jälkeen ostaa tilan helmikuun 4. päivänä pidettävässä pakkohuutokaupassa. Kuntakokouksen pöytäkirjaan kirjattiin 20.2.1904 tilan käyttötarkoitus: ”Taloa on tarkoitus käyttää kunnan yhteiseen hyvään tarkoitukseen, josta kuntakokous päättää ja vastaisuudessa tarkemmin määrää.” Maatilan mukana seurasi vanha asumiskelpoinen päärakennus ja muita maatilan rakennuksia. Köyhäinhoitolautakunta sai tehtäväkseen perustaa päärakennukseen aluksi vaivaismajan, joka toimisi niin kauan kunnes varsinainen vaivaistalo voitaisiin rakentaa. Vaivaismaja oli tarkoitettu ”todellisen ja pikaisen hädän ja avun tarpeessa oleville vaivaisille ja viallisille”, kunnes muuta hoitoa ehdittiin järjestää. (Suonenjoen kuntakokouksen pöytäkirja 11.1.1904, 20.2.1904.)

Vajaa 100 vuotta myöhemmin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirin toiminnanjohtaja Pirkko Helander kertoo (2009), että kun vanhainkodin vanhukset siirrettiin Suonenjoen kaupungin keskusta, jouduttiin tiloille miettimään uutta

käyttötarkoitusta. Sijainti luonnonkauniin Jauhojärven rannalla sekä kulttuurihistoriallinen päärakennus ja kaunis pihapiiri herättivät mielenkiintoa ja ostohalukkuutta myös maamme rajojen ulkopuolella. Syksyllä 1997 kaupunginvaltuusto lahjoitti Vanhamäen tilan rakennuksineen Mannerheimin lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirille hintaan nolla markkaa. Lahjoitus tuli käyttää sosiaaliseen lapsi-, nuoriso- ja perhetyöhön.

Sadan vuoden aikana on vaivaismajasta kehittynyt monipuolinen, vetovoimainen ja viihtyisä Vanhamäen toimintakeskus, joka edelleen tukee niitä elämänarvoja ja periaatteita, jota varten Suonenjoen kuntakokous Ukkolan tilan aikoinaan hankki, eli "yhteiseen hyvään tarkoitukseen" (MLL:n Pohjois-Savon piiri ry 2009).

Opinnäytetyö on historiallinen tutkimus. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata Vanhamäen historia. Tässä tutkimuksessa asetettiin kolme tutkimustehtävää:

1. miten sosiaalipalvelut toteutettiin Vanhamäellä vuosina 1904 – 2009
2. miten Vanhamäki pystyi vastaamaan kunkin ajan tarpeisiin
3. selvittää kolmannen sektorin-/ vapaaehtoistyön rooli sosiaalipalvelujen tuottajana

Aihe kiinnostaa minua, koska olen 80-luvulla työskennellyt Vanhamäen vanhainkodissa osastoapulaisena ja nykyisin työskentelen johtajana Vanhamäen lastenkodissa. Jo näiden minun kokemien vuosikymmenien aikana Vanhamäki on kokenut suuret muutokset niin toimintaympäristössä kuin toimintamuodoissa. Tutkimuksesta saadut tulokset tuovat esille sosiaalipalvelujen muutoksen yhden toimintayksikön näkökulmasta ja samalla nostaa esille päätöksenteon ja johtamisen merkityksen palvelujen kehittämisessä. Tutkimuksessa tuotettua tietoa käytetään Vanhamäen esittelyssä ja markkinoinnissa.

2 SOSIAALISEN AJATTELUN KEHITTÄMISEN TAUSTAA

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu sosiaalipolitiikasta ja sen historiasta, sosiaalipalvelusta ja sosiaalipalvelujen historiasta sekä kolmannen sektorin toiminnasta. Lisäksi teen teoreettista vertailua kolmannen sektoritoiminnasta kansainvälisesti.

2.1 Sosiaalipolitiikka

Sosiaalipolitiikka on kehittynyt Kananojan, Niirasen ja Jokirannan (2008, 20) mukaan historiallisesti erilaisista juurista: kirkon toteuttamasta auttamistyöstä, sosiaalivakuutuksen lakisääteisistä muodoista, vapaaehtoisten järjestöjen hyväntekeväisyydestä, kansalaisryhmien omasta avusta sekä lainsäädäntöön perustuvasta kunnallisesta sosiaalihuollosta. Nykymuodossaan suomalainen sosiaalipolitiikka perustuu jaettuun arvoihin, toiminnan yhteiskunnalliseen perustehtävään ja demokraattisessa päätöksenteossa asetettuun vastuuseen kansalaisten hyvinvoinnin edistämisestä. Hievanen ja Kuokka (1992, 9) ovat sitä mieltä, että sosiaalipolitiikalla pyritään jakamaan hyvinvointia kansalle.

Sosiaalipolitiikan tavoitteena on tasa-arvoisuus, jota Raunion (1990, 29 - 43) mukaan voidaan pitää sosiaalipoliittisen toiminnan normatiivisena kriteerinä. Sosiaalipolitiikan tulisi huolehtia, että köyhien ja syrjäytyneiden tarpeita ei unohdeta yhteiskuntapolitiikan tasa-arvotavoitteita asetettaessa. Raunio korostaa, että sosiaalipolitiikan tehtävänä on huolehtia hyvinvoinnin jakaantumisesta kaikkien yhteiskunnan jäsenten kesken tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti.

Pohjoismaisessa sosiaalipolitiikan mallissa julkinen valta eli valtio ja kunnat ovat ottaneet laajan vastuun kansalaisten sosiaalisesta turvallisuudesta ja palvelujen tarpeesta. Markkinoiden, epävirallisten yhteisöjen ja vapaan kansalaistoiminnan merkitys sosiaalisen turvan ja palvelujen tuottamiselle on pienempi kuin muissa sosiaalipoliittisissa järjestelmissä. (Raunio, 2009, 218.)

2.1.1 Sosiaalipolitiikan määrittely

Olennaista sosiaalipolitiikan määrittelyssä Kananojan ja kumppaneiden (2008, 20 - 21) mukaan on se, minkälaisen sisällön ne antavat käsitteelle sosiaalinen. Sosiaalisella voidaan tarkoittaa joko koko väestöön kohdistuvaa sosiaalista toimintaa tai erityisesti huono-osaiseen väestönosaan kohdistuvaa yhteiskunnan toimintaa. Sosiaalipolitiikan määrittely on sidoksissa paitsi määrittelijään myös aikaansa ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen.

1950-luvulla sosiaalipolitiikan tarkoituksena oli kohtuulliseksi katsotun elintason, sosiaalisen turvallisuuden ja viihtyvyyden takaaminen eri yhteiskuntaryhmille, perheille ja yksilöille. 1970-luvulla sosiaalipolitiikan tehtäväksi nähtiin huono-osaisten suhteellisen aseman parantaminen. 2000-luvulla sosiaalipolitiikalla tarkoitetaan resursseja kohdentavia järjestelmiä, joiden tavoitteena on vähentää sosiaalisten riskien vaikutusta kotitalouksien hyvinvointiin. (Kananoja ym. 2008, 20 – 21.)

2.1.2 Sosiaalipolitiikan historiaa

Kunnallisen sosiaalihuollon kehitys alkoi Kananojan ja kumppaneiden (2008, 44.) mukaan armeliaisuudesta edeten vaivashoidon ja köyhäinhoidon kautta sosiaalihuolloksi ja kunnalliseksi sosiaalipolitiikaksi. Muutos kuvaa yhteiskunnallisten ajattelutapojen ja käsitteiden muutoksia. Sosiaalihuollon varhaiset muodot, vaivashoito ja sittemmin köyhäinhoito siirtyivät 1860-luvulla seurakunnilta kuntien tehtäväksi.

Vaivashoidon aikana valtion ohjausjärjestelmä oli hyvin kevyt ja ohjaus perustui ensisijaisesti satunnaiseen informaatio-ohjaukseen kirjoittaa Paasivaara (2002). Hän jatkaa, että vuonna 1879 yleisestä vaivashoidosta voimaantunut asetus toimi vedenjakajana kirkollisen ja kunnallisen vaivashoitotoiminnan suhteen. Se lopetti kirkollisen lakisääteisen osallistumisen vaivashoidon järjestelyihin ja toi vaivashoidon lakisääteisen kunnallisen vaivashoitajärjestelmän piiriin. Piirainen (1974, 9) pitää vuoden 1879 vaivashoitoasetusta ankarana säädöksenä puutteenalaisia kohtaan, sillä lakimääräistä oikeutta vaivashoittoon ei asetus antanut kenellekään. Toikko (2005, 140) on sitä mieltä, että vuoden 1922 köyhäinhoidonlaki poikkesi hengeltään vuoden 1879 vaivashoitoasetuksesta. Peruslähtökohdiltaan köyhäinhoitolaki korosti inhimillisyyttä sellaisia kohtaan, jotka todella tarvitsivat apua. Aikaisemman laitoshuollon sijaan nyt nostettiin esiin avohuollon toimenpiteitä.

Vuoden 1922 köyhäinhoito-laissa jokainen kunta veloitettiin perustamaan oma tai toisen kunnan kanssa yhdessä kunnalliskoti, erillinen mielisairasosasto ja työlaitos. Kunnalliskodin tehtävänä oli tarjota suojaa ja hoitoa sellaisille puutteenalaisille, joiden apua ja huoltoa ei voitu järjestää enää kotiin, mutta joita ei voitu sijoittaa myöskään yksityisperheisiin. Köyhäinhoidon suunnittelu ja täytäntöönpano oli kunnallisten huoltolautakuntien tehtävä. Samalla lautakunnille annettiin entisiä köyhäinlautakuntia laajempi päätösvalta ja asioiden valmisteluvastuu. (Paasivaara 2002; Toikko 2005, 141-142.)

Vuoden 1934 köyhäinhoitolain muutos pyrki Paasivaaran (2002) mukaan ohjaamaan kuntien toimintaa ja terästi köyhäinhoitolautakuntien osuutta köyhäinhoidon vastuunkantajana. Hievanen ja Kuokka (1992, 24) jatkavat, että 1939-luvun lamakausi lisäsi sosiaalipolitiikan arvoa entisestään. Tänä aikana valtiovallan tehtäväksi katsottiin vapaan kilpailun rajoittaminen ja talouden suhdannevaihtelun tuomien epäkohtien poistaminen.

1950-luvun laki sosiaalihuollon hallinnosta vahvisti Paasivaaran (2002) mukaan normiohjauksen asemaa viemällä sosiaalihuollon ja siihen liittyvän yleisen johdon ja valvonnan sosiaaliministeriön alaiseen huolto-osastoon. Sosiaalihuollon alueellista ohjausta ja tarkastusta varten Suomi jaettiin piireihin, joissa kussakin oli sosiaalihuollon piiritarkastaja. Sosiaalihuollon paikallista hallintoa varten kunnassa oli sosiaalilautakunta. Vuonna 1968 kuntien sosiaalihuollon valvomiseen ja ohjaamiseen kehitettiin valtion keskusvirasto, sosiaalihallitus.

Julkunen (2001, 43) on sitä mieltä, että 1980-luvulta lähtien on ollut selvää, että teollisuusmaiden talousongelmat eivät olleet vain suhdanneluontoisia. Talousongelmat olivat seurausta tavara- ja rahamarkkinoiden kansainvälistymisestä ja teollisuuden rakennemuutoksesta. Julkunen (2001, 13) jatkaa, että 1990-luvulla Suomessa pysäytettiin noin 30-vuotta kestänyt sosiaalipolitiikan laajenemisen kausi. Lama ja valtion tulojen supistuminen antoivat mandaatin julkisten menojen säästöohjelmalle. Säästöpolitiikan seurauksena julkinen vastuu kaventui ja oma vastuu lisääntyi, jolloin hoiva, toimeentulo, palvelujen rahoitus ja lääkkeiden hankinta jäivät enemmän omalle vastuulle. (Julkunen 2001, 261.)

2.2 Sosiaalipalvelu

Sosiaalipalvelu-käsitteen juuret löytyvät Rauhalan (1996, 90) mukaan Britanniasta 1930- ja 1940-luvuilla käynnistetystä sosiaaliturvan uudistamisesta. Tänä aikana keskustelujen taustalla oli aktiivinen pyrkimys muuntaa sikäläistä vanhakantaista, köyhäinhoidon periaatteisiin nojautuvaa sosiaalihuoltoa uudenaikaisemmaksi, palveluperiaatteella toimivaksi käytännöksi.

Suomalaisen hyvinvointimallin yksi keskeinen periaate on ollut universaalius eli että palvelut ja tuki kuluvat kaikille kansalaisille asuinpaikasta riippumatta (Vuorinen, Särkelä, Perälähti, Peltosalmi & Londen 2004, 7). Kananoja ym. (2008, 156) jatkavat, että Suomessa kunnat vastaavat kansalaisten tarvitsemien sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Lainsäädäntö määrittelee sekä kunnan järjestämisvelvollisuuden että kansalaisten oikeudet palvelujen saantiin. Järjestämisvastuu edellyttää, että lainsäädännön tarkoittamat palvelut ovat kuntalaisten käytettävissä, mutta kunnan ei tarvitse tuottaa niitä itse.

2.2.1 Sosiaalipalvelun määrittely

Suomessa sosiaalipalvelun käsitettä Krögerin (1996, 93, 66) mukaan käytti ensimmäisenä Veikko Piirainen 1964 ilmestyneessä oppikirjassaan. Hän määritteli sosiaalipalveluiksi sellaiset yhteiskunnalliset toimenpiteet, joiden tarkoituksena on neuvonnalla, työavulla ja arkisten olojen järjestelyllä auttaa yksilöitä ja perheitä sosiaalisissa vaikeuksissa. Viranomaisten teksteissä sosiaalipalveluiden käsite alkoi yleistyä vasta 1960-luvun lopulla, jolloin kunnille asetettiin ensimmäiset lakisääteiset velvollisuudet tuottaa sosiaalipalveluja.

Sosiaalipalvelut Sipilä (1996, 13) määrittää arkielämässä selviytymistä tukeviksi palveluiksi, joita ihmiset haluavat itselleen tai heistä riippuvaisille ihmisille. Palvelujen vastaanottaminen on vapaaehtoista ja palvelua tarvitsevat voivat saada niitä omista resursseistaan riippumatta. Lisäksi sosiaalipalvelujen tulee olla julkisen vallan subventoimia ja valvomia.

2.2.2 Sosiaalipalvelun historiaa

Sosiaalipalvelujen historiallisina juurina Kröger (1996, 27) pitää niin kuntien harjoittamaa vaivais- ja köyhäinhoitoa kuin tehdasyhtiöiden harjoittamaa sosiaalista toimintaa. Näissä molemmissa valtiolla oli oma tärkeä roolinsa. Rakennettaessa sodan jälkeistä

hyvinvointivaltiota valtion panos palveluiden kehittämisessä moninkertaistui. 1960-luvulta lähtien valtio on myös pyrkinyt entistä tehokkaammin yhdenmukaistamaan kuntien laajenevia sosiaalipalveluja. Palvelujen toimeenpano jätettiin kuitenkin kunnallisten viranomaisten vastuulle, ja kunnat säilyttivät käytännön päätöksenteossa myös tietyn määrän paikallista harkintavaltaa.

Vuoden 1852 vaivaishoitoasetus oli Krögerin (1996, 33) mielestä suomalaisen köyhäinhoidon kehityksen kannalta keskeinen, sillä se määräsi jokaiseen pitäjään perustettavaksi pitäjänkokouksesta erillisen vaivaishoitohallituksen. Kröger (1996, 36 – 37) jatkaa, että vaivaishoitoasetuksessa, joka uudistettiin vuonna 1879, kehoitettiin kuntia perustamaan työlaitoksia köyhäinhoidon tarpeisiin. Vaivaishoidon tärkeimmäksi haasteeksi tuli se, kuinka saataisiin mahdollisimman suuri osa avunhakijoista karkotetuksi vaivaishoidon piiristä. Kunnallismiesten yleisenä käsityksenä oli, että useimmat avustettavat pystyivät elättämään itsensä, jos vain haluavat. ”Tosivaivaisten” erottaminen ”tekovaivaisista” osoittautui vaikeaksi. Tähän ongelmaan valtion vastauksena olivat vaivaistalot. Mikäli laitoksista tehtäisiin ankaraan kuriin ja pakolliseen työhön perustuvia, ”tekovaivaiset” jättäisivät kokonaan kääntymättä kunnan puoleen ja ryhtyisivät ahkeralla työnteolla elättämään itseään ja perhettään. Vaivaistalon ensisijainen tehtävä oli toimia pelotteena mahdollisille avunhakijoille.

Suonenjoen kunnan ohjesääntö yleiselle vaivaishoidolle sai Kuopion lääninhallituksen vahvistuksen 17.10.1898. Suonenjoen vaivaishoidon ohjesäännön (Liite 1) mukaan, *”Kunta on velkapää auttamaan alaikäisiä, heikkomielisiä, raajarikkoisia sekä kovempaa tautia sairastavia tahi vanhuuttansa heikkoja, jotka ovat holhousta vailla.”* Ohjesääntö jatkuu: *”jos joku juoppouden, laiskuuden, tahi huolimattomuuden kautta saattaa vaimonsa tahi alaikäisen lapsensa semmoiseen hätään, että niille täytyy myöntää vaivaishoitoa, pitää hänen, jos se vaan on satunnaista, olla vaivaishoitohallituksen isäntävallan alla sekä pidettämän työssä kunnes yhteiskunnan kärsimä kustannus on palkittu; laki sama olkoon, jos joku luopuu vaimostaan ja alaikäisistä lapsistaan sekä jättää ne vaivaishoidon elätettäväksi.”* (Suonenjoen kunnan vaivaishoidon ohjesääntö 1898.)

Sittemmin köyhäinhoitolain myötä 1920-luvulla esiin noussut köyhäinhoitopolitiikka valoi Paasivaaran (2002) mukaan perustan velvollisuuslähtöisille periaatteille, joiden tavoitteena oli, että vanhusten hoito perustui ensisijaisesti moraaliseen velvollisuuteen huolehtia vanhemmista. Köyhäinhoitolain mukaan myös työnantaja oli velvollinen huolehtimaan työntekijästään hänen vanhetessaan.

Paasivaara (2002) jatkaa, että seuraava selkeä muutos kunnallisen ja valtiollisen ohjausjärjestelmän välillä tapahtui 1930-luvun lopulla. Laki kunnallisista huoltolautakunnista määräsi kuntiin perustettavaksi huoltolautakunnan. Huoltolait vähensivät kunnallista kustannustaakkaa siirtäen huomattavan osan huoltokustannuksista valtion kannettavaksi. Valtionohjaus, joka tätä ennen oli rajoittunut satunnaiseen informaatio-ohjaamiseen ja valvontaan ja sen suhteellisen pieneen avustamiseen, toi Paasivaaran (2002) mukaan yhä selkeämmin valtiollisen normatiivisen ohjauksen kunnallisiin toimintakäytäntöihin.

Rauhala (1996, 103) arvioi, että 1950-luku oli sosiaaliturvan kehittymisen kannalta hiljaista aikaa. Kröger (1996, 57) kirjoittaa, että keskeisin kunnallisen huoltotoimen hanke 1950-luvulla oli kunnalliskotilaitosten muuttaminen vanhainkodeiksi. Lähes kaikissa kunnissa oli jo vanhan köyhäinhuitolain velvoitteen mukaisesti oma kunnalliskoti tai sitten he olivat hankkineet sellaisesta osuuden. Vuoden 1956 huoltoapulaki säilytti kuntien velvollisuuden ylläpitää kunnalliskoteja, joista alkoi aiempien hoidokkiainekseltaan kirjavien sekalaitosten sijaan yhä selvemmin tulla sairaiden vanhusten hoitolaitoksia. Monet kunnalliskodit saivat uudet rakennukset, joiden yhteyteen rakennettiin erilliset sairaosastot. Vuoden 1952 mielisairaslain perusteella mielisairaspotilaat pyrittiin siirtämään kunnalliskodeista varta vasten perustettuihin B-sairaaloihin. Näiden muutosten myötä myös nimitys vaihtui: kunnalliskotien sijaan alettiin puhua vanhainkodeista.

Rauhalan (1996, 105) mukaan 1960-luvulla Suomi harppasi agraarisesta yhteiskuntamuodosta teollistuneeseen ja kaupungistuneeseen yhteiskuntaan, maa- ja kotitalousriippuvuudesta palkkatyöriippuvuuteen ja perhe- ja sukuriippuvuudesta julkiseen sosiaaliturvariippuvuuteen. Kröger (1996, 66) kirjoittaa, että 1960-luvun lopulla kunnille asetettiin ensimmäiset lakisääteiset velvollisuudet tuottaa moderneja sosiaalipalveluja, jotka oli tarkoitettu kaikille varallisuudesta riippumatta ja annettiin vapaaehtoisuuteen perustuvassa muodossa.

Sosiaalipalvelu-käsitteen leviämiseen vaikutti Rauhalan (1996, 96 – 97) mukaan keskeisesti vuosina 1967 – 1973 työskennellyt sosiaalihuollon periaatekomitea, joka määritteli sosiaalipalvelut seuraavasti: ”Yhteiskunnan toimesta tai sen tuella ja valvonnassa toteutetut palvelut, joilla tyydytetään yksilöiden ja perheen tarpeita siltä osin, kuin palveluja ei ole saatavissa yksityisten tuottamina tai palvelut ovat sen luontaisia, että niiden tuottamisen on katsottava kuuluvan yhteiskunnalle.” Hyvinvointivaltion aikana, jonka Paasivaara (2002) määrittää 1970 – 1990 väliseksi ajaksi, oli sosiaalipalvelun

kokonaisuudistuksen leimallisena piirteenä humaaniin arvopohjaan kiinnittyvä sosiaalipalveluajattelu, jonka toimintaperiaatteet olivat erilaiset kuin aikaisemmin vallinneen sosiaalihuollon.

1990-luvun ja 2000-luvun alun aikana olemme eläneet yhtä suurta yhteiskunnallista murrosvaihetta kirjoittaa Vuorinen ym. (2004, 7). 1990-luvun alun lama merkitsi hänen mukaansa sitä, että hyvinvointivaltio joutui kohtaamaan monella tapaa sekä taloudelliset että ideologiset rajoituksensa. Raunio (2009, 239) jatkaa, että 1990-luvulla suomalainen hyvinvointivaltio alkoi muuttua ja sosiaaliturvaa sekä palveluja leikattiin. Siirtymää universalismista kohti tarveharkintaa ja yksityistä vastuuta voidaan pitää merkinä hyvinvointivaltion uudesta politiikasta. Muutosten perustana on julkisten menojen kontrollia ja rajoittamista painottava toiminta- ja hallintatapa.

2.3 Kolmas sektori

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen synty on aina liittynyt kulloiseenkin yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Järjestöjä on perustettu kansalaisten toimesta vastaamaan niihin haasteisiin, jotka yhteiskunnassa ovat olleet ajankohtaisia. Yhteiskunnan muutoksissa syntyy uudenlaisia elämänhallinnan ongelmia, joihin joku tai jotkut tarttuvat ja lähtevät hakemaan ratkaisuja. Suomessa vanhimmat sosiaali- ja terveysalan järjestöt on perustettu 1800-luvun loppupuolella. (Julkunen 2006, 119; Kauppinen & Niskanen 2005, 36; Väärälä, 1994, 24.)

Sosiaali- ja terveysalan järjestöksi Julkunen (2006, 119) määrittelee järjestöt, joiden tarkoituksena on joko jonkin erityisryhmän, oman jäsenistön tai hyvin laajan väestönsosan terveyden ja fyysisen, psyykkisen ja/tai sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen.

Julkusen (2006, 118) mukaan järjestösektoria kuvataan lukuisin eri käsittein, mikä kertoo sen monitahoisuudesta ja elävyydestä. Kaikki seuraavat käsitteet ovat hänen mukaansa käytössä Suomessa tai kansainvälisesti: kolmas sektori, järjestösektori, yhteisösektori, vapaaehtoissektori, epävirallinen sektori, nonprofit sector, non governmental sector (ei-julkinen sektori) tai yleishyödylliset organisaatiot, kansalaisyhteiskunta ja välitaso.

Tieteellisenä käsitteenä kolmas sektori on Helanderin (1998, 33) mukaan verraten uusi tulokas. Sitä on alettu käyttää laajemmin vasta 1970-luvulla. Suomessa kolmannen sektorin

käsite nousi käyttöön vasta 1990-luvun alussa. Uudet käsitteet ovat usein häilyviä. Näin on kolmannen sektorin käsitteistönkin kohdalla. Helander (1998, 53- 54) jatkaa, että keskeistä kolmannen sektorin ja voittoa tavoittelemattomien sektoreiden määrittelyssä on, etteivät voittoa tavoittelemattomat yksiköt tuota taloudellista voittoa omistajilleen tai johtajilleen. Hankittavat varat on suunnattava niiden omaan perustoimintaan. Helander ja Laaksonen (1999, 16 - 17) listaavat voittoa tavoittelemattoman sektorin tunnusomaisiksi piirteiksi rakenteellisuuden, yksityisyyden, voittoa tavoittelemattoman jakamisen, itsehallinnollisuuden ja vapaaehtoisuuden. Näitä kriteereitä käyttäen kolmas sektori kostuu ensi sijassa järjestöistä ja säätiöistä.

2.3.1 Kolmannen sektorin historia

Suomen kansalaisjärjestöjen juuret ovat 1880-luvulla. Kansalaisjärjestöjen perinne syntyi armeliaisuustyön, hyväntekeväisyyden ja kunnallisen vaivashoidon aikaan. Köyhyysongelma on synnyttänyt hyväntekeväisyysjärjestöjä auttamaan vaikeaan tilanteeseen joutuneita kansalaisia. (Väärälä, 1994, 26; Kauppinen & Niskanen 2005, 36.)

1900-luvun vaihteessa monet järjestöt olivat Vuorisen, Särkelän, Perälahden, Peltosalmen ja Londenin (2004, 8) mukaan luonteeltaan hyväntekeväisyysyhdistyksiä. Taustalla olivat eurooppalaiset vaikutteet, mutta myös kasvava köyhyys. Ensimmäiset sosiaali- ja terveysalan järjestöt perustettiin 1800-luvun lopulla. Tuolloin syntyivät erilaiset yhdistykset, jotka toimivat auttaakseen vaikeimmassa tilanteessa ja erityisesti ilman omaa syytään vaikeaan tilanteeseen joutuneita ihmisiä. Vanhimpia suomalaisia järjestöjä on Suomen Punainen Risti, joka on perustettu 1877.

Vuorinen ja kumppanit (2004, 8) arvioivat, että 1900-luvun alkuvuosikymmeninä syntyneiden järjestöjen lähtökohdissa on nähtävissä pyrkimys vaikuttaa yhteiskunnan kehityssuuntiin ja nostaa esille epäkohtia ja saada niihin aikaan korjauksia. Hyväntekeväisyyden rinnalla järjestöjen toiminnassa oli nähtävissä halu elämäntapojen sivistämiseen sekä pyrkimys aikaansaada suojaa ja tukea avuttomille. Tästä Vuorisen ja kumppaneiden mukaan esimerkkinä on Mannerheimin Lastensuojeluliitto, joka perustettiin 1920.

1930-luvulta lähtien aina sodanjälkeiseen aikaan asti syntyivät puolestaan järjestöt, jotka ottivat tehtäväkseen yhteiskunnan jälleenrakentamisen. Sodan vaurioiden korjaaminen ja

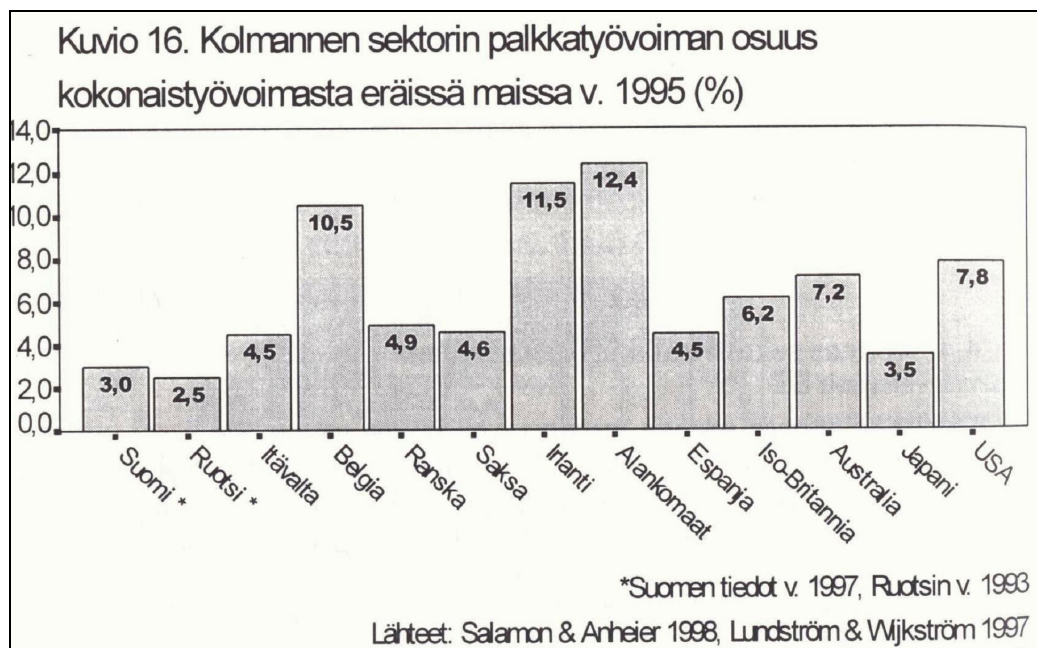
teollisen yhteiskunnan rakentaminen monipuolisti myös sosiaali- ja terveysjärjestöjen kenttää. Tämän ajan yhteiskunnallisia haasteita olivat jälleenrakennus sekä sodassa vammautuneiden ihmisten ja orvoiksi jääneiden lasten tarpeet. Keskeistä eri järjestöjen toiminnassa oli etu- ja painostusjärjestönä toimiminen, jotta vaikeassa tilanteessa olevien ihmisryhmien tarpeet saatiin esiin päätöksentekijöille. Ihmiset järjestäytyivät vaikuttaakseen yhdessä tärkeäksi pitämiinsä asioihin. Suomessa on rekisteröity vuoden 1919 jälkeen yli 10 000 sosiaali- ja terveysalan järjestöä. Enemmän kuin joka kymmenes yhdistystoimintaan osallistuvista aikuisista kuuluu johonkin sosiaali- ja terveysjärjestöön. (Väärälä, 1994, 26; Kauppinen & Niskanen 2005, 36; Vuorinen ym. 2004, 8 - 9.)

Vuorinen ja kumppanit (2004, 9 - 11) kirjoittavat, että 1960- ja 1970-luvuilla järjestöt painostivat päättäjiä uudistamaan sosiaalipolitiikkaa ja niiden etujärjestörooli vahvistui. Samassa järjestöjen kehitysvaiheessa alkoi aktivoitua uudella tavalla myös se, miten yhdistää järjestöjen sisällä ammatillista työtä ja vapaaehtoistoimintaa. 1980-luvulta lähtien järjestöjen toiminnot monipuolistuivat. Julkiselle sektorille myytävä palvelutoiminta laajeni entisestään ja ostopalvelujärjestelmän myötä järjestöistä tuli uudella tavalla julkisen sektorin yhteistyökumppaneita. Kehitys merkitsi jännitteisyyttä järjestöjen perustehtävässä, jolloin oltiin riippuvaisia yhteistyöstä kuntien kanssa ja niiden rahoituksesta ja toisaalta piti pitää tiukasti kiinni jäsenistön tarpeista. Vuorisen ja kumppaneiden mukaan historiallisesti koko suomalaisen hyvinvointivaltion kehitys on ollut vahvasti kytköksissä yhdistystoiminnan kehittymiseen.

1990-luvun talouskriisi muutti Suomessa suhtautumista järjestöihin väittää Julkunen (2006, 119). Hänen mukaansa näkymättömästä kolmannesta sektorista tuli näkyvä sosiaalipoliittinen toimija. Taloudellisen ja sosiaalisen kriisin oloissa järjestöiltä alettiin odottaa suurempaa sosiaalipoliittista tehtävää, vastuuta palvelujen tuottamisesta, työllistamisestä, syrjäytyneiden osallistamisesta ja sosiaalisesta tuesta. Helander ja Laaksonen (1999, 12) esittävät, että kansainvälisessä keskustelussa voittoa tavoittelemattomille organisaatioille on osoitettu huomattavasti laajempi missio. Sektorin keskeisimmäksi perustehtäväksi on mielletty palvelujen tuottaminen kansalaisten tarpeisiin. Kysymys on tällöin siitä, että järjestöt ja muut toimijatahot tuottavat palveluja, joita yhteiskunnan jäsenet tarvitsevat.

2.3.2 Kolmas sektori kansainvälisessä vertailussa

Kolmannen sektorin merkitys työllisyyden parantajana on ollut Suomessa eniten mukana julkisessa keskustelussa. Kolmannen sektorin mahdollisuuksiin työllistäjänä on alettu kiinnittää yhä enemmän huomioita myös muissa Euroopan maissa. Yksittäisten maiden ohella kysymys voittoa tavoittelemattoman sektorin mahdollisuudesta luoda uusia työpaikkoja on noussut tarkasteluun myös Euroopan unionin piirissä. Vuotta 1995 koskevan poikkileikkaustarkastelun mukaan kolmas sektori osoittautui hyvin vahvaksi työllistäjäksi erityisesti Euroopan maissa. Alankomaissa, Irlannissa ja Belgiassa sektorin työllistävä osuus nousi yli kymmenesosaan maan kokonaistyövoimasta. EU-maissa kolmannen sektorin osuus nousi 10 - 20 % välille palvelualojen palkkatyövoimaan suhteutettuna. (Helander & Laaksonen, 1999, 61.)

Kuva 1. (Helander & Laaksonen 1999, 61).

Suomessa ja Ruotsissa kolmas sektori on selvästi pienempi työllistäjä kuin toisissa EU-maissa ja Yhdysvalloissa (Kuva 1). Eroja voidaan selittää sillä, että useissa Keski-Euroopan maissa valtion ja julkisen sektorin ei yleensäkään tule puuttua palvelujen tuottamiseen muuta kuin siinä tapauksessa, etteivät palvelujen tarvitsijaa lähempänä olevat palvelujen tuottajat kykene niitä tuottamaan. (Helander & Laaksonen 1999, 61- 62.)

Helanderin ja Laaksosen (1999, 64) mukaan Alankomaissa peräti yhdeksän kymmenestä vapaaehtoissektorin palkollisista toimii hyvinvointisektorilla. Vastaavat osuudet Irlannissa, Itävallassa ja Belgiassakin kohoavat yli neljään viidesosaan kolmannen sektorin työvoimasta. Näissä maissa sektori on siis lähes kokonaan hyvinvointipalvelutuotannon käytössä.

Järjestösektoria koskevat tunnusluvut osoittavat noususuuntaa. Järjestöjen määrän havaittiin kasvaneen kaikkialla Unionin piirissä. Myös työpaikkojen tavallista nopeampi kasvu juuri voittoa tavoittelemattomalla sektorilla on ollut havaittavissa. Erityisesti länsieurooppalaiset yhteiskunnat kasvattivat vapaaehtoissektorinsa työllisyyttä. Työllisyyden kasvu kolmannella sektorilla koitui lähes yksinomaan hyvinvointisektorin, erityisesti terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen hyväksi. Suurin työllisyyden lisääjä EU-maissa oli sosiaalipalvelujen osalohko 40 % osuudella. (Helander & Laaksonen, 1999, 69.)

Pohjoismaisen vapaaehtoissektorin yhteiskunnallista roolia arvioitaessa on korostettu sitä näkökohtaa, että pohjoismaissa kolmas sektori on pikemminkin julkista sektoria täydentävä kuin korvaava tekijä. Pohjoismaissa kolmannella sektorilla on erityisen paljon voimavaroja juuri vapaa-aikasektoreilla, liikunnan, kulttuurin ja harrastetoiminnan puolella. (Helander & Laaksonen, 1999, 73.)

Kansainvälisessä vertailussa suomalainen kolmas sektori osoittautuu verraten pieneksi, mikäli vertailukohtina pidetään kehittyneitä teollisuusmaita ja erityisesti Euroopan unionin jäsenmaita. Vaikka Suomea voidaan pitää vahvan järjestäytymisen yhteiskuntana, ei tämä tule näkyviin arvioitaessa vapaaehtoissektorin taloudellista painoarvoa. Suomalainen kolmas sektori kantaa myös piirteitä, joiden puolesta se erottuu laadullisilta ominaisuuksiltaan useita niistä maista, joihin sitä voidaan yhteiskunta- ja kulttuurirakenteensa puolesta muutoin verrata. (Helander & Laaksonen, 1999, 72.)

Merkittävänä tulevaisuuden haasteena kolmannelle sektorille on kansainvälistyminen ja erityisesti kehitys Euroopan unionissa. Näyttää todennäköiseltä, että EU:n rahoitus jäsenmaiden vapaaehtoissektorin toiminnoissa tulee nykyisestään kasvamaan ennustaa Helander ja Laaksonen (1999, 75.) Heidän mukaansa hankekohtaisella rahoituksella tähdätään useimmiten uusien työpaikkojen luomiseen tai entisten säilyttämiseen. Hankkeet tultaneen jatkossakin toteuttamaan monikantaisella pohjalla siten, että projekteissa toimii joukko viranomaisia, yrityksiä ja yhdistyksiä, siis kolmen yhteiskuntasektorin toimijoita.

3 TUTKIMUSPROSESSIN ETENEMINEN

Historiantutkimus etenee Hietalan (2001, 16–20) mukaan vaiheittain. Ensimmäiseksi tulee valita aihe, jota tutkitaan. Tutkittavan aiheen tulisi olla kiinnostava, jotta motivaatio säilyy koko tutkimuksen ajan. Selkeät aiherajaukset ja suppeat tutkimuskysymykset auttavat hallitsemaan kokonaisuuden. Tutkittavaan aiheeseen tulisi valita näkökulma, josta aihetta tutkitaan. Myös kysymysten asettelu kuuluu tähän ensimmäiseen vaiheeseen. Toisessa vaiheessa valitaan käytettävä materiaali, esimerkiksi eri kirjalähteet. Oman tutkimusaihepiiriä koskevan tietomäärän lisääntyminen ja tutkimusnäkökulman valinnan kautta myös tutkimuksen tarkempi rajausta selviää.

Hietala (2001, 1 – 24, 145 - 154) toteaa, että tutkimuksen kirjoittaminen tulisi aloittaa mahdollisimman varhain, sillä jatkuva kirjoittaminen toimii asioiden jäsentelynä. Hänen mukaansa kirjoitettua tekstiä on helpompi muokata kuin sellaista, joka on vasta ajatuksen tasolla. Seuraavassa vaiheessa pyritään jäsentämään saatua materiaalia menneestä, jolloin menneisyyttä voi ymmärtää paremmin. Kerätty aineisto kirjoitetaan loogiseksi kokonaisuudeksi ja viimeistellään. Tutkimusta tehdessä huomaa, että eri vaiheet saattavat olla osittain päällekkäin, eivätkä selkeästi neljässä eri vaiheessa.

3.1 Historiantutkimus menetelmänä

Anttilan (1998, 315) mukaan historiallisen tutkimuksen tarkoituksena on rakentaa menneisyyttä systemaattisesti ja objektiivisesti keräämällä ja yhdistämällä erilaista todistusaineistoa. Historiallinen tutkimus riippuu tietoineksesta, jonka havainnoitsijana on tavallisesti ollut joku muu kuin tutkija itse. Historiallisen tutkimuksen aineiston tarkoituksena on tarjota tarkkaa, systemaattista ja perusteellisen tyhjentävää tietoa. Historiantutkimuksen ytimen muodostavat erilaiset lähdeaineistot, joiden perusteella rakennetaan tulkintoja menneestä. Ilman lähdeaineistoa historia ei juuri antaisi itsestään merkkejä.

Hyytiäinen ja Tähtinen (2008) arvioivat, että mitä varhaisempaa historiaa yritämme konstruoida, sitä vähemmän tutkijalle on tarjolla lähdemateriaalia. Näin on varsinkin, jos pyrimme tavoittamaan tavallisen ihmisen arkielämää ja elämäntapoja.

3.2 Tutkimusaineisto

Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto koostuu dokumenttiaineistosta ja haastatteluista. Aineistot ovat:

- Julkiset asiakirjat: Suonenjoen kaupungin arkisto, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirin arkisto ja Museovirasto
- Henkilöhaastattelut (4 haastattelua), jotka suoritin teemahaastatteluna (Liite 2). Teemahaastattelulla haastattelin eri ajanjaksoilla Vanhamäellä työssä olleita henkilöitä
- Alan tutkimuskirjallisuus, jonka avulla liitän tutkimukseni alan muuhun tutkimukseen ja tulkintatraditioihin

Historian tutkimus voi perustua arkistossa oleviin lähdemateriaaleihin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 188). Jos halutaan tutkia ilmiötä, joka on jo tapahtunut, jonkin asian historiallista taustaa, silloin ei Anttilan (1998, 239) mukaan ole edes mahdollista käyttää kyselyä. Sen sijaan on mahdollista löytää aiheesta dokumentteja, joilla tarkoitetaan kaikenlaista ilmiötä dokumentoivaa aineistoa. Se voi olla esimerkiksi valokuvia ja arkistomateriaalia. Hyytiäinen ja Tähtinen (2008) kuvaavat näitä aikalaislähteiksi, jotka liittyvät suoraan tutkittavaan aikakauteen tai tapahtumaan. Heidän mukaansa tällaisia lähteitä ovat muun muassa ihmisten muistelot ja erilaiset asiakirjat. Pelkästään pöytäkirjojen varaan ei Katajalan (2002, 122) mukaan historiaa kannata rakentaa, sillä tällöin on vaarana luettelomaisuus. Ennemmin tulisi keskittyä erilaisten tapahtumien kuvaamiseen.

Kun kysymyksessä on sellaisen tiedon tarve, joka koskee henkilöiden kokemuksia ja havaintoja, on haastattelu tarkoituksenmukainen aineistonkeruu väline. Haastattelu on tutkijan ja vastaajan välinen keskustelu (Anttila 1998, 230, 233). Haastattelumenetelmää käytetään Kostiaisen (2001, 76) mukaan yleensä silloin, kun tutkitaan lähihistoriaa. Ennen suullisen tiedon hankintaa on tärkeää tehdä tarkka suunnitelma siitä, mitä halutaan saada selville. Tarkkaan laaditut kysymykset ja aihepiirit ovat tärkeä osa suunnitelmaa. Tutkimuksessani keräsin tietoa teemahaastatteluilla, jolloin Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997, 204) mukaan haastattelun aihepiirit eli tema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten muoto ja järjestys puuttuu. Haastattelun tarkoituksena on koota haastateltavien erikoistietämys tutkivasta ilmiöstä. Haastateltavilla on mahdollisuus antaa omaa

kokemuksellista tietoa ilmiön historiallisesta kehityksestä. Haastatteluilla pyrin täydentämään arkistodokumenttien antamaa tietoa.

3.3 Tutkimusaineiston analyysi

Anttila (1998, 318.) pitää historiallisen aineiston analyysin keskeisenä kysymyksenä lähteiden aitoutta. Anttila jatkaa, että ellei tutkija itse havainnoi todellisuutta suoraan, vaan jonkin aineiston kautta, muodostuu kolmio todellisuus, lähde ja tutkia. Koska matka todellisuudesta tutkijalle ei ole suora, lähdekritiikin asema on tärkeä. Lähdeaineistoa voidaan Anttilan mukaan jaotella primaari- ja sekundaariaineistoon. Primaariaineistoa ovat dokumentit ja jäänteet. Kertomukset ja muut toisen käden lähteet ovat sekundaarilähteitä. Historiallinen jäänte tarkoittaa kaikkea sellaista, johon ei ole vaikuttanut subjektiivinen tulkinta. Kertova lähde sen sijaan merkitsee, että siihen on vaikuttanut ihmisen subjektiivinen tulkinta. Jäänte on Anttilan mukaan merkityksellisempi kuin kertova lähde.

Haastattelujen jälkeen haastatteluaineisto litteroidaan eli puhuttu aineisto saatetaan kirjoitettuun muotoon kirjoittaa Anttila (1998, 372 – 373). Litterointi auttaa siirtämään haastattelutilanteen kokemuksien ja haastattelutekstien kautta ymmärryksen haastateltujen elämästä kirjoitettuun muotoon. Haastatteluista esiin koonneet aiheet ja merkityskokonaisuudet liitin tutkimuksen teoreettiseen taustaan samoin kuin ilmiön käytännön kontekstiin. Näin tein siksi, koska Paasivaaran (2002) mukaan muistitieto on jokaisen henkilökohtainen tulkinta aiheesta. Muistitieto on inhimillisen muistin vuoksi subjektiivinen tuote, jossa haastateltava yhdistää menneisyyden ja nykyisyyden tulevaisuuden jatkumoon. Muistitietoon perustuvassa haastattelussa haastateltu on itse paras tiedonantaja jäsentämään ja arvioimaan oman elämänkulkunsa vaihteita.

Aineiston analyysissä käytin sisällön analyysimenetelmää. Tuomen ja Sarajärven (2009, 108) mukaan sisällönanalyysillä pyritään järjestämään tutkimusaineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Analyysillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 109) jatkavat, että aineistolähtöisen analyysissä aineisto, joka koostuu haastatteluaineistosta, asiakirjoista tai dokumenteista, pelkistetään karsimalla siitä tutkimuksen kannalta epäolennainen pois. Pelkistäminen voi olla joko informaation tiivistämistä tai osiin pilkkomista.

Koko analyysin ajan tarkastelin samanaikaisesti teoriaa, asiakirja-aineistoa ja haastatteluja. Vertailtiin, ovatko sosiaalipalveluja, toimintaympäristöä ja kolmatta sektoria kuvaavat toiminnot yhteydessä toisiinsa. Tukevatko aineistot toisiaan vai poikkeavatko ne toisistaan. Tuloksia esitettäessä alkuperäisestä datasta on otettu suoria lainauksia todentamaan saatuja tuloksia.

3.4 Tutkimuksen eettisyys

Hietala (2001, 22) muistuttaa, että kaikessa tieteellisessä tutkimuksessa vaaditaan tietojen luotettavuutta, verifioitavuutta (oikeaksi todistamista) ja edustuksellisuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija on rehellinen lähteiden käytössä. Anttilan (1998, 318) mukaan historiallisen tutkimuksen luotettavuudessa tulee tutkijan olla kriittinen lähteiden suhteen. Mitä vähemmän on syytä epäillä lähteen tarkoituksellisuutta, sitä vähemmän arvoa lähteen luotettavuudelle annetaan. Lähde, jonka aitoutta ei voi todistaa, ei ole minkään arvoinen.

Hyytiäinen ja Tähtinen (2008) korostavat, että lähdekritiikki, jota suoritetaan koko tutkimusprosessin ajan, pyrkii selvittämään kahta kysymystä. Ensimmäinen kysymys on, mikä asema ja tehtävä lähteellä on ollut menneisyydessä. Tällaisessa ulkoisessa lähdekritiikissä sijoitetaan lähde omaan aikaansa. Pohditaan lähteen ajallista ja paikallista alkuperää ja sitä, kenen toimesta lähde on syntynyt. Toinen kysymys keskittyy sisäiseen lähdekritiikkiin, jolloin pohditaan miten ulkoisessa lähdekritiikissä mainitut seikat ovat voineet vaikuttaa lähteen aitouteen ja siihen, kuinka ne vastaavat todellisuutta ja missä suhteessa lähde vastaa oman aikansa todellisuutta.

Hyytiäisen ja Tähtisen (2008) mukaan meidän tulee hyväksyä se, ettei mikään lähdeaineisto eikä mikään lähteidenlukutapa anna meille täydellistä kuvaa ja tulkintaa menneisyyden kulusta ja tapahtumista. He jatkavat, että nykyään puhutaan lähdekriittisyyden sijaan lähteiden luennasta, jonka avulla tutkija tekee päätelmiä tutkimuskysymyksen soveltuvuudesta alkuperäislähteelle ja toisin päin. Heidän mukaansa on tärkeää, että tutkija arvioi lähteiden suhdetta omiin tutkimuskysymyksiinsä.

Tutkimuksen eettisenä lähtökohtana on Hirsjärven ja kumppaneiden (2009, 25) mukaan ihmisarvon kunnioittaminen. Ihmisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan antamalla heille mahdollisuus päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Suostumus tarkoittaa

sitä, että henkilö on pätevä tekemään rationaalisia ja kypsiä arviointeja. Hirsjärvi ja kumppanit (2009, 118) jatkavat, että tutkimuksen eettisiä pelisääntöjä on noudatettava muistiinpanojen merkinnöissä. Muistiinpanoissa pitää olla tekstin lisäksi täsmällinen tieto siitä, mihin lähteeseen teksti perustuu tai mistä se on lainattu. Hyvä muistiinpano on selvä, tarkka ja täydellinen.

4 VANHAMÄEN HISTORIA

4.1 Vaivaishoidon aika

Suomessa aloitettiin vaivaistalojen rakentamisen lainoitus vuonna 1887. Seuraavana vuonna perustettiin vaivaishoidon tarkastajan virka viiden vuoden määräajaksi. Vaivaishoidon tarkastajan tehtävät painottuivat kuntien valvontaan ja neuvontaan. Neuvonnassa kiinnitettiin huomiota siihen, että kunnan tuli järjestää asunto vaivaistalosta tai työlaitoksesta kaikille niille, jotka eivät kyenneet pitämään itsestään huolta. Vaivaistaloihin otettiin työkykyisten henkilöiden ohella myös muita apua tarvitsevia. Vaivaistalossa oli vielä tuolloin sekä aikuisia että lapsia. (Toikko 2005, 51 - 52.)

Suonenjoen kunnan vaivaishoidon ohjesääntö sai vahvistuksen 17.10.1898 (Liite 1). Ohjesäännön mukaan *”Jokainen työhön kykenevä mies tahi nainen olkoon velvollinen elättämään itsensä sekä alaikäiset lapsensa.* (Ensimmäinen pykälä.) Jatkuen toisessa pykälässä, että *”yleisen hädän aikana annettakoon, vaivaishoitohallituksen harkinnan mukaan, vaivaishoitoapua henkilölle, jotka työn puutteessa eivät voi itseänsä elättää.* (Suonenjoen kunnan vaivaishoidon ohjesääntö 1898.)

Ohjesäännön toisessa luvussa määritellään vaivaishoidon eri lajit. Toisen luvun seitsemännessä pykälässä sanotaan, että *”vaivaishoitoa annetaan puutteenalaisille sairashuoneessa, hulluinhoitolaitoksessa, turvapaikassa eli muissa senlaatuissa laitoksissa tai toimittamalla heitä elätteelle yksityisten henkilöiden luokse tahi auttamalla heitä rahoilla, ruokavaroilla, vaatteilla, lääkkeillä tahi muulla sellaisella.”* (Suonenjoen kunnan vaivaishoidon ohjesääntö 1998.)

Hoidon järjestämiseksi ohjesääntö opastaa, *”väliaikaista tarvetta varten asetetaan vaivaishoidon esimiehen asunnon läheisyyteen vaivaismaja, jota hoitaa vaivaishoitohallitukselta opetettu sopiva henkilö. Jos vaivaishoitolaitoksessa havaitaan alkua mielenvikaan, toimittakoon vaivaishoitohallitus viipymättä sairaan lääkärin tutkittavaksi ja ryhtyköön kiireesti tarpeellisiin toimiin hankkiakseen sairaalle asianmukaisen hoidon sekä saattaakseen hänet itsellensä ja muille vahingoittamattomaksi. Vaivaishoitohallituksen tulee pitää huolta siitä, että mielenvikaista, jota vaivaishoito elättää, huolellisesti ja lempeydellä kohdellaan ja hoidetaan, sekä että pakkokeinoa ei*

käytetä paitsi lääkärin määräyksen mukaan.” (Suonenjoen kunnan vaivaishoidon ohjesääntö 1898.)

4.1.1 Vaivaistalon perustaminen Ukkolan tilalle

Vaivaishoitoasetuksen velvoittamina Suonenjoen kunnan päättäjät etsivät ratkaisua vaivaistalon perustamiseksi. Tällaiseen ajankohtaan sijoittui Jauhomaen kylässä sijaitsevan Ukkolan tilan pakkohuutokauppa.

Pöytäkirja on tehty ylimääräisessä kuntakokouksessa Suonenjoen kunnan tuvalla maanantaina 11.1.1904. *”Useampien kuntalaisten kehotuksesta oli alle kirjoittanut kuuluttanut kolmena edellisenä sunnuntaina yllä mainitun kuntakokouksen, jossa ensimmäisenä kysymyksenä otettiin kuulutuksen mukaan keskustelun alaiseksi, ostetaanko Suonenjoen kunnalle Ukkola niminen tila, joka sijaitsee Suonenjoen pitäjän Jauhomaen kylässä No8. Joka tila pakkohuutokaupan kautta tulee myytäväksi neljäntenä päivänä helmikuuta 1904.* (Suonenjoen kuntakokouksenpöytäkirja 11.1.1904.)

”Sanottua tilan ostoa kuitenkin joku osa kokouksessa olioista vastustivat ja siinä tapauksessa täytyi äänestyksen perusteella ratkaista sanotun tilan osto kysymys. Äänien laskettua tuli sille puolen, jotka puolustivat ostoa, tuhat kolmesataa viisikymmentä kaksi (1352) ääntä ja sille puolelle, jotka vastustivat mainittua ostoa, kuusisataa kaksikymmentä viisi (625) ääntä, joten 727 äänen enemmistö puolusti tilan ostamista Suonenjoen kunnalle, ja tulos myös heti ilmoitettiin ja valitusosoite annettiin.” (Suonenjoen kuntakokouksenpöytäkirja 11.1.1904.)

”Asian kiireellisen täytäntöön panon suhteen, päätti kokous Kunnallisasetuksen 29§ mukaan panna päätös toimeen ennen kun se on voittanut lain voiman ja tätä päätöstä toimeen panemaan valtuutettiin viisi miehinen toimikunta. Tilan kauppahinnaksi tuli 46 600 markkaa. Kuntakokouksen pöytäkirjaan kirjattiin 20.2.1904 tilan käyttötarkoitus: Taloa on tarkoitus käyttää kunnan yhteiseen hyvään tarkoitukseen, josta kuntakokous päättää ja vastaisuudessa tarkemmin määrää.” Samassa kokouksessa jätti Adam Knuutinen Ukkolan tilan hankintaprosessin laillisuudesta kirjallisen vastalauseen, joka hänen toiveestaan kirjattiin kokonaisuudessaan pöytäkirjaan. (Suonenjoen kuntakokouksenpöytäkirjat 1910 – 1915, 11.1.1904, 20.2.1904.)

Ukkolan tilaan kuului vanha asumiskelpoinen päärakennus ja muita maatilan rakennuksia. Vaivaishoitohallitus sai tehtäväkseen perustaa päärakennukseen ”vaivaismajan”, joka oli tarkoitettu, vaivaishoitoasetuksen mukaisesti, todellisen ja pikaisen hädän ja avun tarpeessa oleville vaivaisille ja viallisille. Vaivaismajaan riitti tulijoita, vaikka olosuhteet olivat huonot ja hoito perustui työhön ja kuriin. (MLL:n Pohjois-Savon piiri ry. 1996.)

Vaivaishoidon- ja köyhäinhoidon ohjesäännöt määrittivät avun tarpeen saajat ”*kunta on velkapää auttamaan alaikäisiä, heikkomielisiä, raajarikkoisia sekä pitkällisempää eli kovempaa tautia sairastavia tahi vanhuuttansa heikkoja, jotka ovat toisen holhousta vailla. Muille hätää kärsiville annettakoon poikkeustiloissa ja surkuteltavissa tapauksissa apua vaivaishoitohallituksen tutkinnon mukaan.*” (Suonenjoen kunnan vaivaishoidon ohjesääntö 1898.)

Pöytäkirja tehty varsi-
maaisessa Kunnallislau-
takunnan kokouksessa
Suomen Kunnanlau-
seella marraskuun
28 p:nä 1908

Täällä oli lausulla päätetty
allekirjoittamatta talolliset Eelis
Riekkinen, Ville Hämmälä ja
P. eli Heiskanen ja lampuolain
Otto Haukka

§1.
Meno- ja tuloraportti Suomen
Kunnalle vuodelle 1909

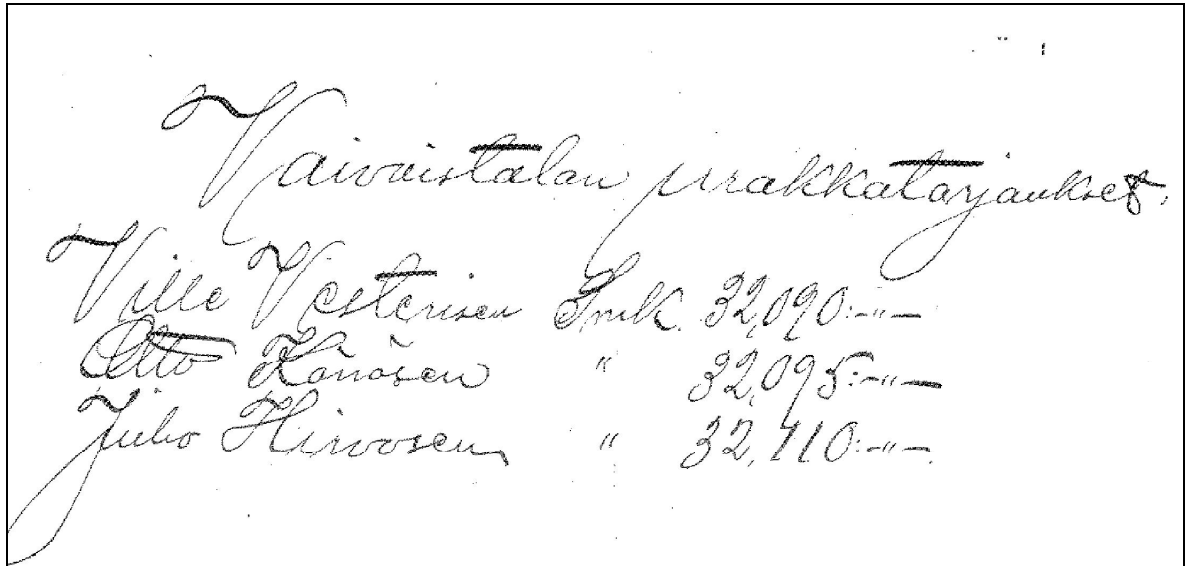
Menoja

Vaivastalosta

Eloja 4 litraa päivittäin	
Vakinaisista hoidettavista	19000:--
Pairas- ja hauruksemaksuja	5000:--
Lääkärin palkka ja lääkkeet	
Kotikustannus	2500:--
Vaivastalajan johtajattaren palkka	600:--
" " siivoksi ja pöytä-	
palkat yhteensä	600:--
Vaivastalajan kantajan palkka	100:--
Vaivastalajan muuttokorvaus	2000:--
Elo y. m. maksuun rakentamiseen	1000:--
Yhteensä menoja	31300:--
Tulot	31300:--

Kuva 2. Menoarvio Suonenjoen kunnalle 1909

Ukkolan tilan rakennukset eivät soveltuneet hyvin vaivashoidon tarpeisiin. Näin ollen Kuntakokous päätti (24.8.1912) pitämässään kokouksessa hyväksyä uuden vaivaistalon päärakennuksen piirustukset ja 5.10.1912 Kuntakokous valitsi vaivaistalon päärakennuksen rakennuttajaksi urakoitsija Juho Hirvosen, vaikka hänen huutosumma oli kalliimpi kuin muiden (Kuva 3.).

Kuva 3. Vaivaistalon urakkatarjoukset vuonna 1912

Uusi päärakennus valmistui vuonna 1914. Potilashuoneiden lisäksi rakennuksessa sijaitsivat johtajattaren asunto ja laitoksen taloushuoneet. Vuonna 1913 Vaivaistalolle päätettiin teettää 80 rautasänkyä, joiden leveys oli 60 cm ja pituus 190 cm. Sänkyjen teko urakka päätettiin kuuluttaa kirkossa ja urakkatarjoukset otetaan vastaan lippuilmoituksella. Seppä Juho Varis sai tehtäväkseen rautasänkyjen valmistuksen. Vaivaistalon laajennuksesta, joka koski työhuoneen, leipomotuvan ja palvelijain huoneen rakentamista, tehtiin päätös 3.1.1914 pidetyssä Kuntakokouksessa. Päätös oman ”telefoonilinjan” rakentamisesta vaivaistalon ja kunnantalon välille tehtiin vuoden 1910 loppupuolella. (Kuntakokouksenpöytäkirjat 1910 – 1915: 24.8.1912, 5.10.1912 ja 3.1.1914; Suonenjoen kunnan vaivashoitohallituksen pöytäkirjat vuosilta 1913 – 1915, 6.10.1913 ja 7.11.1913.)

4.1.2 Hoidokit

Vuonna 1888 laadittuun ja vuonna 1893 vahvistettuun vaivashoidontarkastelijan johtosääntöön kirjattiin Toikon (2005, 52) mukaan vaatimus hoidettavien eriyttämisestä. Myös lasten sijoittaminen vaivaistaloihin ilman erillistä lastenkotia pyrittiin kieltämään.

Monet kunnat ratkaisivat asian erottamalla lapsille oman osaston tai huoneiston. Näin tehtiin myös Suonenjoen Vaivaistalolla. Suonenjoen Vaivaistaloon oli vuoden 1909 tilastojen mukaan sijoitettu hoidokkeja useasta eri syystä: Syiksi oli kirjattu leski, vanhaleski, vanha, mielisairas, sairas, typerä, kuuromykkä ja lapsi. Mielisairas tai sitä tarkoittava diagnoosi oli yleisin hoitoon ottamisen syy.

Esimerkki Köyhäinhoitohallituksen päätöksestä 4.3.1919: ”*Köyhä leski nainen otetaan hoidettavaksi köyhäintalolle*” Vaivaistalolla oli yhteensä 47 hoidokkia, joista kaikki eivät asuneet siellä vakituisesti. (Suonenjoen kunnan Vaivaishoito vuosina 1909 – 1911.)

Asiakirjoissa ei juurikaan kerrottu vaivaistalon hoidokkien elämästä. Kaikkia Vanhamäen palveluja ja toimintoja koskeva dokumentointi oli ongelmakeskeistä, jolloin asioiden kirjaaminen liittyi jonkun ongelmana ratkaisemiseen. Vaivaishoidon aikana rakentamista tai rakennuksien korjaamista koskevat päätökset korostuivat.

Vaivaishoitoasetus 1§ velvoitti ”*jokainen työhön kykenevän mies tahi nainen olkoon velvollinen elättämään itsensä sekä alaikäisen lapsensa niin myös vaimonsa.*” (Suonenjoen kunnan vaivaishoidon ohjesääntö 1898). Tätä kuvaa merkintä Kunnalliskodin lautakunnan pöytäkirjassa seuraavasti: ”*Sairasmielinen nainen otetaan Vaivaistalolle hoidettavaksi ja hänen miehensä päätettiin velvoittaa työllään korvaamaan vaimonsa hoitokustannukset.*” (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 29.1.1909.)

4.1.3 Virkistystoiminta Vaivaistalolla

Vaivaishoidon aikana ei Vanhamäellä ollut vapaaehtois- tai virkistystoimintaa. Vaivaishoidon aika painottui työn tekemiseen ja kovaan kuriin. Virkistystoimintaa ei arvostettu. Ainoa virkistystoimintaan liittyvä päätös oli, että Vaivaistalolle ja Vaivaistalon esimiehelle tilattiin Köyhäinhoitolehti. (Suonenjoen kunnan vaivaishoitohallituksen pöytäkirjat vuosilta 1913 – 1915, 11.12.1913).

4.1.4 Maatalous

Piiraisen (1974, 58) mukaan elintarvikepula tuli erittäin vaikeaksi kevättälvella ja kesällä 1918. Köyhäinhoitohallituksilla oli vaikeuksia täyttää näissä oloissa vaivaishoitoasetuksen

vaatimuksia. Piirainen (1974, 59) jatkaa, että parhaiten puutteenalaisten elättämistehtävän kykenivät täyttämään maalaiskuntien vaivaistalot ja kunnalliskodit, joilla oli toimentulon turvana maataloutta. Köyhäinhoitohallitukset olivat jo 1917 saaneet köyhäinhoidontarkastelijalta kehotuksen huolehtia syömäviljan, perunan ja muiden juurikasvien viljelyn lisäämisestä kunnan maatiloilla ja etenkin köyhäintalojen mailla. Vaikeat vuodet 1915 - 1918 näkyivät myös Suonenjoen kunnan Vaivaistaloa koskevassa päätöksen teossa.

Vaivaistalon maataloutta tukeva rakentaminen korostui kunnallisessa päätöksenteossa. Vuonna 25.5.1909 pidetyssä kokouksessa päätettiin Vaivaistalolle rakentaa elo- ym. makasiinin käsittävä kokonaisuus ja navetan kivijalka. Nämä rakentamisen menoerät on huomioitu vuoden 1909 meno- ja tuloarviossa. *”Kun kunnan vaivaistalolta puuttuu sikalaa, joka laitokselle on erittäin tarpeellinen niin, että tuo saataisiin, jätettiin sen laitto täkäläisen lautakunnan huostaan. 4.11.1911 pidetyssä Kuntakokouksessa sikalarakennuksen rakennusurakka sekä siihen laaditut piirustukset hylättiin siitä syystä että ne pidettiin kovin kalliina ja sen tähden annettiin täkäläiselle lautakunnalle uusien piirustuksien hankkiminen, jolloin silmällä pidetään sitä että ne ovat huokeammat kuin nykyiset piirustukset. 23.12.1911 pidetyssä Kuntakokouksessa tehtiin lopullinen päätös Vaivaistalon sikalan rakentamisesta.”* (Kuntakokouksenpöytäkirja 1909 – 1911; 25.5.1909, 4.11.1911, 23.12.1911.)

Vuonna 1922 kunnanvaltuusto päätti kunnantalon isännistön ja valiokunnan ehdotuksesta rakennuttaa vaivaistalolle noin 100 kuutiometrin sementtisisustuksella ja lämmitysuunilla varustetun perunakellarin, joka tehdään tulevan kesän aikana. Perunakellarin tekoon tarvittavat varat 10.000 markkaa valtuusto päätti lisätä kuluvan vuoden menoarvioon. (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjat 1920 – 1923, 24.4.1922.)

Suonenjoen kunnalla ei ollut omaa työlaitosta, johon vaivaishoidon ohjesäännön mukaiset työvelvoitteen alaiset saatettiin määrätä työhön. Vaivaishoidon ohjesäännön (1898) kolmannessa pykälässä: *”Jos joku juoppouden, laiskuuden tahi huolimattomuuden kautta saattaa vaimonsa tahi alaikäisen lapsensa semmoiseen hätään, että niille täytyy myöntää vaivaishoitoa, pitää hänen, jos se vaan on satunnaista, olla vaivaishoitohallituksen isäntävallan alla sekä pidettämän työssä kunnes yhteiskunnan kärsimä kustannus on palkittu, laki sama olkoon jos joku luopuu vaimostaan ja alaikäisistä lapsistaan sekä jättää ne vaivaishoidon elätettäväksi.”* Maatila tarjosi työtä työvelvoitteen alaisille.

Köyhäinhoitohallituksen pöytäkirjoista poimittuja esimerkkejä: ” 4.3.1919 *pidetyssä köyhäinhoitohallituksen kokouksessa päätettiin, että jos ” isä ” ei maksa lapsensa entistä ja vastaista hoitoa, niin on hänen tultava kunnantalolle töihin ja kunta ottaa hänen lapsensa täysin hoitoonsa.*” (Suonenjoen köyhäinhoitohallituksen pöytäkirja 4.3.1919.)

Vaivaishoidon vuoden 1922 tulo- ja menoarviossa asetetut määrärahat ovat käyneet riittämättömäksi pääosin siitä syystä, että on suoritettu huomattava määrä viime vuodelta erääntyneitä maksuja. Lisäksi kellarin, saunan ja muiden rakennusten kuntoon saattamista varten määrättyt varat eivät ole riittäneet. Valtuusto oikeutti, vaivaishoitohallituksen esityksestä ja valiokunnan ehdotuksen mukaisesti, vaivaishoitohallituksen ylittämään kuluvan vuoden menoarviota yhdeksänkymmentätuhatta (90 000) markkaa, joka otetaan huomioon tulevan vuoden tulo- ja menoarvion laadinnassa. (Suonenjoen kunnanvaltuuston pöytäkirja 1920 – 1023, 28.10.1922.)

Kariston ja kumppaneiden (1990, 267) mukaan lamavuosina työttömyys tuli yleisimmäksi köyhäinavun saannin syyksi. Työkykyiselle avustettavalle uusi köyhäinhoitolaki asetti tiukan työvelvollisuuden. Suonenjoen kunnan valtuusto hyväksyi kiireellisenä käsiteltäväksi kunnan maatilojen isännistön esityksen helmikuun 18 päivästä 1929 hätäaputöiden järjestämisestä kunnan omistamilla tiloilla. Valtuusto hyväksyi isännistön ehdotuksen siten, että hätäaputöinä teetetään halkoja Ukkolan tilan ulkopalstalla kunnalliskodin ja muiden tarpeeksi. Samalla valtuusto päätti varata tarkoitukseen 10 000 markkaa, joka saadaan käyttää valtuuston käyttövaroista. Päätös tältä kohdin tarkastettiin ja hyväksyttiin kiireellisenä täytäntöön pantavaksi. (Suonenjoen kunnanvaltuuston pöytäkirja 24.5.1927 – 17.5.1929, 22.2.1929.)

4.2 Kunnalliskodin aika

Vuoden 1922 köyhäinhoitolain myötä kunnallisen köyhäinlaitoshoidon tavoitteeksi muodostui kunnalliskotien perustaminen. Uudistettu tavoite merkitsi kunnille vaivaistalojen muuttamista kunnalliskodeiksi.

Suonenjoen kunnan Kunnalliskodin toiminta ei asiakirjojen mukaan muuttunut vaivaishoitoajasta. Hoidokkien hoitoon pääsemisen syyt eivät myöskään poikenneet vaivaishoidon ajasta. Rauhala (1996, 121 – 122) toteaaakin, että kunnalliskodit joutuivat ottamaan hoitoonsa entistä enemmän pitkäaikaissairaita, etenkin mielisairaita.

Vajaamielisille oli vähän muita hoitopaikkoja ja kunnalliskodit ottivat suojiinsa myös heitä.

4.2.1 Suonenjoen kunnan Köyhäinhoidon ohjesääntö 1922

Köyhäinhoidon ohjesäännön ensimmäisessä pykälässä kehoitetaan köyhäinhoidossa noudattamaan tarkoin voimassa olevaa köyhäinhoitolakia L 145/1922 sekä Köyhäinhoidon ohjesäännössä olevia määräyksiä. Ohjesäännön toisen ja kolmannen pykälän mukaan Suonenjoen kunta jaetaan köyhäinhoidon järjestämistä varten 10 köyhäinhoitopiiriin. Hallinto ja täytäntöönpanovalta kunnan köyhäinhoitoasioissa annetun köyhäinhoitolautakunnalle, johon kuului puheenjohtaja ja 10 jäsentä ja 10 varajäsentä. Lautakuntaan oli valittava miehiä ja naisia niin, että jokaisesta piiristä on ainakin yksi jäsen ja varajäsen. (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirja 1920 – 1923, 28.10.1922.)

Kun uusi köyhäinhoitotapaus on ilmoitettu kaitsijalle (jokaisessa köyhäinhoitopiirissä on valittu kaitsija, joka yleensä on varajäsen), ”*tulee hänen viipymättä anojan asemasta ottaa tarkkaa selkoa kaikista asiaan kuuluvista seikoista ja tehdä tutkimuksestaan köyhäinhoitolautakunnan hyväksymän kaavan mukainen muistiinpano ja toimittaa se piiriesimiehelle. Jos avuntarve näyttää niin kiireiseltä, ettei apu siedä lykkäystä, ryhtyy piiriesimies heti tarpeellisiin väliaikaisiin toimiin. Ellei avuntarve ole niin kiireellistä laatua, tehköön kaitsijakokous ilmoituksen asiasta köyhäinhoitolautakunnalle.*” (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirja 1920 – 1923, 28.10.1922.)

”*Kaiken myönnetyn kotiavustuksen kuten rahan ja elintarpeet saa puutteenalainen itsensä kaitsijan kautta, eikä apua ole myönnettävä pitemmälle kuin seuraavaan köyhäinhoitolautakunnan kokoukseen, jolloin on uudelleen tutkittava, onko ja minkälaista apua edelleen ehdotettava myönnettäväksi. Avunsaajan tulee, mikäli mahdollista korvata saamansa apu. Sitä varten pitääköön köyhäinhoitolautakunta kaitsijakunnan avulla huolta siitä, että työpaikkoja ja työtarpeita on tarjolla.*” (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirja 1920 – 1923, 28.10.1922.)

Muita köyhäinhoitolautakunnan tehtäviä oli kunnalliskodin johtajan tai johtajattaren vaalin toimittaminen. Tätä ohjesääntöä oli painettava ja maksutta jaettava kaikille niille kuntalaisille, jotka sitä halusivat. Yksi kappale oli lähetettävä Köyhäin-

hoidonylitarkastajalle ja asianomaiselle piiritarkastajalle. Tämä ohjesääntö astui voimaan 1.1.1923. (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirja 1920 – 1923, 28.10.1922.)

Ensimmäinen Suonenjoen kunnan kunnalliskodin ohjesääntö on vuodelta 1923. Ohjesäännössä määriteltiin kunnalliskoti elatus- ja hoitopaikaksi niille kunnan köyhäinhoidokeille, joiden avustaminen voi soveliaasti tapahtua laitoksessa. Se toimi myös työ- ja ojennuslaitoksena köyhäinhoitolautakunnan valvonnan alaisille työvelvollisille. (Suonenjoen kunnan Kunnalliskodinohjesääntö, 1923.)

Kunnalliskodin ohjesäännön mukaan hoidokit olivat velvollisia osallistumaan heille osoitettuihin töihin. Suonenjoen kunnalliskodissa hoidokkien työtoimintaa olivat hoitajien auttaminen kunnalliskodin päivittäisissä askareissa siivouksessa, pyykinpesussa ja vaatteiden korjauksessa, kasvimaanhoidossa ja marjanpoiminnassa. Lisäksi naispuoliset hoidokit osallistuivat muiden hoidokkien hoitoon. Mieshoidokit hoitivat talonmiehen tehtäviä muun muassa he huolehtivat kunnalliskodin lämmityksestä.

Kunnalliskotiin otettiin hoidokkeja useista eri syistä: ”1) sikäli kun tila salli sellaisia köyhäinhoitoon oikeutettuja henkilöitä, jotka korkean iän, ruumiillisen tai henkisen vajavaisuuden tai muun syyn tähden eivät voi omin voimin toimeen tulla. 2) Avunsaantiin oikeutettuja sairaita, joita ei menestyksellä voitu hoitaa kotonaan, yksityisessä perheessä tai sairashuoneessa. 3) Työhön kykeneviä, joiden tuli köyhäinhoitolautakunnan valvonnan alaisina työllään korvata heille itselleen tai heidän perheelleen, vaimoilleen tai alaikäisille lapsilleen annettua apua. 4) Tilapäisesti suojattomaksi joutuneita tai hädässä olevia henkilöitä. 5) Alle vuoden vanhoja, hoidon puutteessa olevia lapsia sekä tilapäisesti, korkeintaan kuuden viikon ajaksi, vanhempiakin lapsia, kunnes näille on ehditty hankkia sopiva hoitopaikka. 6) Sellaisia laitoshoidon tarpeessa olevia mielisairaita, joille toistaiseksi ei ole saatu paikkaa muualta, tai jotka parantumattomina on lähetetty takaisin valtion laitoksesta, mutta joita ei voida yksityisessä kodissa hoitaa.” (Suonenjoen kunnan Kunnalliskodinohjesääntö, 1923.)

Köyhäinhoitolautakunnan tehtäviksi oli määritelty:

- 1 tarkoin valvoa kunnalliskodin oloja ja pitää silmällä, että siellä kaikki on asianmukaisessa kunnossa
 - 2 ryhtyä niihin toimenpiteisiin, joita laitoksen kunnossapito vaati
 - 3 päättää palvelus- ja työväen ottamisesta laitokseen
 - 4 neuvoillaan avustaa kunnalliskodin johtaja
- (Suonenjoen kunnan Kunnalliskodinohjesääntö, 1923.)

Ohjesäännön mukaan kunnalliskodin johtajan oli valvottava muun muassa, että laitoksen hoidokkaat huolellisesti täyttävät velvollisuuksiaan, eivätkä luvatta poistu laitoksesta. Hoidokkaita, varsinkin laitoksessa mahdollisesti löytyviä mielenvikaisia, tuli kohdella sävyisästi ja heidän tuli saada nauttia heille myönnettyjä etuja. Johtajan tuli huolehtia, että laitoksessa vallitsee järjestys, siisteys, ahkeruus ja siveys. Johtajan vastuulla oli myös laitoksen rakennuksien ja kaluston kunnossa pitäminen. (Suonenjoen kunnan Kunnalliskodinohjesääntö, 1923.)

Laitoksen huoneisiin tuli johtajan ryhmittää hoidokkaat sopivalla tavalla, huomioonottaen seuraavat seikat:

- 1 *”että huoneissa pysyvästi vuoteenomana olevaa hoidokasta kohti on ilmatilaa ainakin 18 kuutiota ja muuta hoidokasta kohti ainakin 14 kuutiota.*
- 2 *että miehet ja naiset, siveellisesti turmeltuneet ja kunnialliset hoidokkaat sekä terveet ja sairaat ehdottomasti sijoitetaan eri huoneisiin huomioon ottaen, että aviopuolisoille on varattava sija samassa huoneessa*
- 3 *että mikäli laitoksessa on naisia, joilla on pieniä lapsia, heille järjestetään erikoinen huone.”* (Suonenjoen kunnan Kunnalliskodinohjesääntö, 1923.)

Ainakin kerran kuukaudessa oli laitoksella toimitettava lääkärintarkastus. Lääkärinkäyntejä varten pidettiin päiväkirjaa. Sairaani niin halutessa, oli hänen luokseen toimitettava pappi tai muu uskonnonopettaja. Ruokajärjestyksen kunnalliskotia varten laatii köyhäinhoitolautakunta yhdessä lääkärin kanssa. Sairaati saivat lääkärin heille erikseen määräämää ravintoa. (Suonenjoen kunnan Kunnalliskodinohjesääntö, 1923.)

Hoidokeilta kiellettiin vakavasti:

- 1 johtajan luvatta lähtemistä pois laitoksesta tai työpaikaltaan
- 2 astumasta huoneisiin pyyhkimättä jalkojaan

- 3 käymästä aterialle pesemättä käsiään, jos ovat olleet ulkotöissä tai likaavissa töissä
 - 4 makaamasta vuoteillaan jalkineet jalassa
 - 5 keittämistä kahvia muutoin kuin johtajan määräämillä ajoilla ja paikoilla
 - 6 polttamasta tupakkaa ulkosuojissa ja paikoissa, joissa johtaja sen on kieltänyt
 - 7 syljeskelemästä lattialle
 - 8 asettamasta vuoteisiinsa mitään vaatekappaleita, ruuanjätteitä tai muita esineitä
- (Suonenjoen kunnan kunnalliskodinohjesääntö, 1923.)

Kunnalliskodin johtajalla oli valta rangaista rikkonutta, joka oli täyttänyt 16 vuotta. Johtajan käyttämiä rangaistuskeinoja olivat:

- 1 vakava nuhtelu
- 2 asettamalla säännön rikkoja aterioimaan muista hoidokeista erilleen kuitenkin enintään kahden viikon ajaksi
- 3 kieltämällä häntä enintään neljän viikon aikana käymästä laitoksen ulkopuolella
- 4 pitämällä häntä yksityishuoneessa ja työssä enintään seitsemän vuorokautta
- 5 pitämällä häntä yksityishuoneessa enintään neljä vuorokautta (Suonenjoen kunnan kunnalliskodin ohjesääntö, 1923.)

”Kunnalliskodin johtaja oli velvollinen pitämään tarkkaa kirjaa kaikista antamistaan rangaistuksista. Hoidokkaalla, joka katsoi kärsineensä vääryyttä, oli oikeus tehdä valitus köyhäinhoitolautakunnalle. Jokaisella kunnan jäsenellä oli oikeus, johtajalle siitä ilmoitettuaan, johtokunnan määrääminä tunteina käydä katsomassa laitosta, jos hän käyntinsä aikana käyttäytyy sopivasti”. (Suonenjoen kunnan kunnalliskodinohjesääntö, 1923.)

Kaikki tulot kunnalliskodista sekä sen hoidokkaiden työstä lankesi köyhäinhoidon hyväksi. Köyhäinhoitolautakunnalla oli valta harkintansa mukaan jakaa kehotuspalkkioita niille hoidokkaille, jotka laitoksen johtajan ilmoituksen mukaan olivat kunnostautuneet hyvällä käytöksellä ja ahkeruudella. (Suonenjoen kunnan kunnalliskodinohjesääntö, 1923.)

Köyhäinhoitolautakunnan tuli yleisen lain ja tämän ohjesäännön hyvän tavan johdolla laatia kunnalliskodille päiväjärjestys, joka oli julkipantava sopiviin paikkoihin laitoksella. Tämä ohjesääntö oli pidettävä sopivassa paikassa hoidokkaiden nähtävänä. Tämä ohjesääntö astui voimaan 1.1.1923. (Suonenjoen kunnan kunnalliskodinohjesääntö, 1923.)

4.2.2 Kunnalliskodin henkilökunta

Henkilökuntatilastoja ei kunnalliskodin alkuvuosilta ole tallennettu. Vaivaistalon aikaan palkattua henkilökuntaa oli johtajatar, renki ja piika ja vuonna 1913 palkattu sairaanhoitajatar. Mielisairasosastolla oli lisäksi yksi hoitaja ja sairaanhoitaja. (Suonenjoen kunnallislautakunnan pöytäkirjat 1904 – 1910, Suonenjoen kunnan vaivaishoitohallitukse pöytäkirjat vuosilta 1913 – 1915.)

Vuonna 1933 Kunnalliskotiin valittiin uusi työntekijä. Tätä tapahtumaa kuvataan pöytäkirjassa seuraavasti: ”5.10.1933 köyhäinhoitolautakunta valitsi 29 hakijan joukosta kunnalliskodin mielisairasosastolle yhden hoitajattaren ja kunnalliskodin mielisairasosaston ja sairastosaston apulaishoitajattareksi sairaanhoitajatar neiti Elsa Laanisen Oulusta 400 markan rahapalkalla kuukaudessa. Kun kunnalliskodissa tarvitaan vielä edellisessä pykälässä mainittujen hoitajattarien lisäksi ns. osastonhoitaja ja kun nykyinen osastonhoitaja Neiti Markkanen ei omaa minkäänlaista hoitajatar koulutusta ja koska edellisessä pykälässä mainittujen hakijoiden joukossa esiintyy sairaanhoitajatar koulutusta omaava neiti Anna-Liisa Tolvanen Nurmeksen seurakunnasta, päätti köyhäinhoitolautakunta yksimielisesti sanoa Neiti Markkasen irti toimestansa sekä kutsua hänen tilalleen neiti Anna-Liisa Tolvasen 275 markan kuukausipalkalla.” (Suonenjoen kunta köyhäinhoitolautakunnanpöytäkirjat 1932 – 1936, 5.10.1933.)

Työvelvoitteeseen määrätty henkilöt olivat myös henkilökuntaa ja heille maksettiin palkkaa, joka muodostui sekä rahallisesta korvauksesta että luontaiseduista. Palkan määrä määriteltiin tarkasti köyhäinhoitolautakunnassa. Esimerkiksi: ”Köyhäinhoito lautakunta vedoten voimassa olevaan Köyhäinhoitolain 56§:ään määräsi miehen heti saapumaan työhön kunnalliskotiin saaden sieltä äsken mainitun lainan 57§:ssä tarkoitettuna palkkana ruoan ja asunnon sekä rahapalkkana vähintään 10 markka päivälle kuitenkin niin, että rahapalkka maksetaan vaimollensa elintarpeiden hankkimista varten perheelleen. Tämän lisäksi päätti köyhäinhoitolautakunta antaa miehen lapsille litran maitoa päivässä.” (Suonenjoen kunta köyhäinhoitolautakunnanpöytäkirja 1932 – 1936; 5.10.1933.)

4.2.3 Kunnalliskodin hoidokit

Kunnalliskodin tehtävänä oli Piiraisen (1974, 110) mukaan tarjota suojaa ja hoitoa puutteenalaisille. Usein ainoana kunnassa olevana köyhäinhoitolaitoksena tuli sen lisäksi ottaa vastaan tilapäisesti muitakin avuntarvitsijoita kuten sairaita, joita ei voitu sijoittaa

sairaalaan. Kunnalliskotiin sijoitettiin lapsia, joille ei vielä ollut muuta hoitopaikkaa. sekä satunnaisesti puutteenalaiseen tilaan joutuneita työkykyisiä. Mielisairaspaikkojen puutteen takia oli myös mielisairaita otettava kunnalliskotiin.

Suonenjoen kunnalliskodin hoidokkiluettelon mukaan vuonna 1921 kunnalliskodissa oli 25 hoidokkia, joista kuusi oli tullut kunnalliskotiin kuluvan vuoden aikana. Hoidokkiluettelon mukaan hoidokit olivat mielisairaita, sairasmaielisiä, kuuromykkä ja lapsi. Hoidokkien määrä on ollut enemmän, koska hoidokkiluetteloa ei tehty vuosi kerrallaan, vaan luettelo jatkui yhtenä listana 26 vuoden ajan. Tällöin ei vielä hoidokeista tehty vuosittaista yhteenvetoa. (Suonenjoen kunnalliskodinjohtokunta. (Hoidokkiluettelo Suonenjoen kunnalliskoti 1909 – 1935.)

Köyhäinhoidon ohjesäännön mukaan kunnalliskoti toimi myös työ- ja ojennuslaitoksena köyhäinhoitolautakunnan valvonnan alaisille työvelvollisille. *”Avunsaajan tulee, mikäli mahdollista korvata saamansa apu. Sitä varten pitääköön köyhäinhoitolautakunta kaitsijakunnan avulla huolta siitä, että työpaikkoja ja työtarpeita on tarjolla.”* (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirja 1920 – 1923, 28.10.1922.) Otteita köyhäinhoitolautakunnan pöytäkirjoista: *”Koska Suonenjoen pitäjän Lyytilänmäen kylästä oleva työmiehen leski on jättänyt hänen elätettäväkseen kuuluvat lapsensa täydellisesti kunnan köyhäinhoidon varaan, eikä kehotuksista huolimatta ole suosiolla suostunut Suonenjoen kunnalle suorittaman täten aiheuttamiaan köyhäinhoitokustannuksia, eikä muutenkaan lapsistaan huolehtimaan, niin köyhäinhoitolautakunta, nojaten voimassaolevan köyhäinhoitolain 50§, päätti antaa leskelle määräyksen saapua heti tästä päätöksestä tiedon saatuaan Suonenjoen kunnalliskotiin työllensä suorittamaan mainitulle kunnalle aiheuttamansa köyhäinhoidonkustannukset.”* (Suonenjoen kunta köyhäinhoitolautakunnanpöytäkirja 1932 – 1936, 1.11.1934.)

Hoidokkien elämä kunnalliskodissa ja yleensäkin hoidollinen puoli jäi Paasivaaran (2002) mukaan asiakirjoissa taka-alalle. Tämä selittynee kunnalliskodin toimintaperiaatteesta, joka muotoutui ”päivä kerrallaan” toiminnaksi. Toiminnan kohteena oli kunnalliskodin omavaraisuuden tukeminen ja käsityömainen työskenteleminen.

4.3 Uuden kunnalliskodin aika

Suonenjoen kunnalliskodin vakiintunut toiminta katkesi dramaattisesti maaliskuun 27. päivänä vuonna 1927, kun päärakennus paloi perustuksiaan myöten. Kunnalliskodin vakuutukset eivät olleet ajan tasalla ja siksi vakuutusten hoidon laiminlyönnistä oltiin vaatimassa vakuutuksista vastuussa olevaa henkilöä korvausvastuuseen. Korvausvaatimukseen ei kuitenkaan päädytty. Kunnalliskodin tulipalon jälkeen kunnan omistamien kiinteistöjen vakuutukset tarkistettiin säännöllisin väliajoin. Tätä kuvaava ote kunnanvaltuustonpöytäkirjasta 6.4.1927: ”*Käsiteltiin kunnallislautakunnan ehdotus kunnan omistamien kiinteistöjen palovakuutuksien korottamista. Valtuusto päätti hyväksyä kunnallislautakunnan ehdotuksen sellaisenaan. Asia julkistettiin kiireellisenä tarkastetuksi ja täytäntöön pantavaksi valitusaikaa odottamatta.*” (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjoja 1923 – 1927; 6.4.1927, 3§.)

Kunnanvaltuuston kokouksen kutsumisilmoituksen mukaan otettiin käsiteltäväksi kysymys kunnalliskodin päärakennuksen palon johdosta aiheutuvista toimenpiteistä. Asiassa syntyneessä keskustelussa, joka etupäässä koski mielipiteitä siitä, rakennetaanko uusi kunnalliskodin päärakennus puusta vai jostain tulenkestävästä aineesta, käytettiin puheenvuoroja puoleen ja toiseen. Lopuksi valtuusto päätti hylätä kunnallislautakunnan ehdotuksen puurakennuksen rakentamisesta ja antaa kunnallislautakunnan toimeksi kutsua arkkitehti A Mörne paikan päälle tutkimaan ja neuvottelemaan rakennuskysymystä koko laajuudessaan. Tähän tilaisuuteen kehotti valtuusto kunnallislautakuntaa kutsumaan myös köyhäinhoito-lautakunnan ja kunnan rakennuslautakunnan jäsenet lausumaan mielipiteitään asiasta. Samalla oikeutettiin kunnallislautakunta sopimaan arkkitehti A Mönnen kanssa rakennusta koskevien piirustusten ja kustannusarvion laatimisesta. (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirja 1923 – 1927, 6.4.1927, 2§.)

Valtuuston kokous (17.1.1928) hylkäsi A Mönnen laatiman pohjapiirrosehdotuksen kunnalliskotia varten. Kunnanvaltuusto päätti (26.6.1928) kunnallislautakunnan esityksen mukaan rakennettavaksi uuden kunnalliskodin päärakennuksen tulenkestävästä aineesta ja jätti samalla lopullisten piirustusten ja kustannusarvion hankkimisen kunnanrakennuslautakunnalle, joka lausuntonsa kera asian aikanaan esittää valtuustolle. (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjat 24.5.1927 – 17.5.1929; 17.1.1928, 26.6.1928.)

Kunnanvaltuustolle esitettiin 2.11.1928 rakennuslautakunnan arkkitehti M Paalaselta hankkimat kunnalliskodin päärakennusta koskeva piirustusluonnos summittaisine kustannusarvioineen ja mainitun rakennuslautakunnan-, kunnallis- ja köyhäinhoitolautakuntien sekä kunnalliskodin johtajattaren piirustusluonnoksesta antamat lausunnot. Kunnanvaltuusto hyväksyi yksimielisesti mainitun piirustusluonnoksen ja jätti rakennuslautakunnan huoleksi teettää arkkitehti Paalasella lopulliset piirustukset täydellisine kustannusarvioineen silmälläpitäen sitä, että kellarikerros tehdään sementistä ja yläkerrokset punaisesta tiilestä. (Kunnanvaltuustonpöytäkirja 24.5.1927 – 17.5.1929, 2.11.1928.)

Valtuusto hyväksyi 22.2.1929 kiireellisenä käsiteltävän kysymyksen kunnalliskodin päärakennuksen rakentamisen. Päätös tältä kohdista tarkistettiin ja kunnallislain mukaan hyväksyttiin kiireellisenä täytäntöön pantavaksi. Kunnanvaltuusto päätti 17.5.1929 ottaa yhden miljoonan markan suuruisen lainan kunnalliskodin rakennuttamista varten. (Suonenjoen Kunnanvaltuustonpöytäkirjat 24.5.1927 – 17.5.1929; 22.2.1929 ja 17.5.1929.)

Kunnalliskodin päärakennuksen urakkatarjouksesta tehtiin kunnanvaltuustossa 15.6.1929 yksimielinen päätös. Kuopion Rakennus Osakeyhtiö voitti urakan 1930.000 markan summalla. Urakkatarjouksen mukaan kunnalliskodin päärakennus tuli olla täysin valmiiksi rakennettu. Valtuusto hyväksyi 11.7.1929 köyhäinhoitolautakunnan esityksen, että uuteen kunnalliskodin päärakennukseen hankittiin kalustoa 26 000 markalla. (Suonenjoen Kunnanvaltuustonpöytäkirjat 15.6.1929, 11.7.1930.)

Kunnalliskodin uuden päärakennuksen loppukatselmus oli 25.8.1930. Tarkastuksessa havaittiin työt loppuun saatetuiksi (Kuva 5) ja tämän perusteella toimikunta päätti ilmoittaa kunnanvaltuustolle, että valtuusto päättäisi kunnalliskodin päärakennuksen tarkoitukseensa luovuttamisesta. Toimikunnan puolesta U.E. Iivanainen (Suonenjoen Kunnanvaltuuston asettaman ns. kunnalliskodin vastaanottotoimikunnan pöytäkirja 7.10.1930.)

Kuva 4. Kunnalliskodin päärakennus 1930-luvulla (Vepsäläinen kuva-arkisto)

Kunnalliskoti on rapattu tiili/betonirakennus ja se edustaa tyylieltään 1920-luvun klassismia. Vanhamäen päärakennus onkin luokiteltu rakennushistoriallisesti merkittäväksi suojelukohteeksi. Uuteen rakennukseen sijoitettiin talousosasto, osastot nais-, mies- ja lapsihoidokeille sekä johtajattaren ja henkilökunnan asunnot. (MLL:n Pohjois-Savon piiri ry 1996.)

4.3.1 Kunnalliskoti sotasairaalana

Toiminta kunnalliskodissa jatkui entiseen tyyliinsä talvisotaan saakka, jolloin se muutettiin sotasairaalaksi. Juhannuksen aattona vuonna 1941 siirrettiin 80 hoidettavaa hoitajiensa kanssa Vaajaniemen kansakoululle. Laitokseen jäi pari hoitajaa ja viisi miespotilasta, jotka tekivät maatalous- ja puutarhatöitä. Takaisin tältä evakkomatkalta palattiin syyskuussa 1942. (MLL:n Pohjois-Savon piiri ry. 1996.) Sotasairaalan asiakirjojen mukaan 20. sotasairaala on perustettu 17.6.1941 ja sen jaossairaala VI toimi Suonenjoella kunnalliskodissa. Suonenjoen kunnalliskodin rakennus otettiin 20. Sotasairaalan käyttöön 23.6.1941. Jaossairaala lakkautettiin ja luovutettiin omistajansa hallintaan 21.8.1942. (20. SotaS:n toimintakertomus ajalta 17.6.1941 – 30.4.1943.)

Suonenjoen Kunnalliskoti ei sisältynyt alkuperäiseen liikekannallepanosuunnitelmaan, vaan se otettiin täysin nykyaikaisena rakennuksena 150-paikkaiseksi kirurgian A-osastoksi. Suonenjoen Kunnalliskoti oli tarkoitukseen sopiva, koska se sijaitsi aivan lähellä 250-paikkaista kirurgia A-osastoa sekä rautatieasemaa, joten kummankin huolto oli helposti järjestettävissä. Jaossairaala toimi koko ajan A-kirurgisena. Osastolla ei voitu kuitenkaan hoitaa alaraajojen vammoja, joiden hoito edellytti vetositeitä ja sellaisten asettamiseen tarvittavia välineitä ei osasto ollut saanut. (20. SotaS:n toimintakertomus ajalta 17.6.1941 – 30.4.1943.)

4.3.1.1 Sotasairaaloiminta

Sotasairaalan toimintakertomuksen mukaan Suonenjoen kunnalliskodin rakennus oli kaksikerroksinen tiilestä rakennettu ja hyvässä kunnossa. Rakennuksessa oli sähkövalo, kylmä- ja lämminvesijohdot, keskuslämmitys sekä riittävän monta ja sopivasti sijoitettua kylpyhuonetta ja wc:tä. Hoituhuoneiden järjestely oli helppo etenkin, kun leikkaussali, side-, röntgen- ja steriloimishuone tulivat muodostamaan yhtenäisen hoito-osaston. Rakennus oli erikoisen sopiva A-kirurgian osastoksi. Pihalla oleva puinen rakennus oli osaston käytössä lääkintä-, varus- ja siivoojalottien majapaikkana. Lisäksi rakennuksessa oli varattu huone potilaiden askartelua varten. Rakennus sisältyi alkuperäiseen liikekannallepanosuunnitelman. (20. SotaS:n toimintakertomus ajalta 17.6.1941 – 30.4.1943.)

Toiselle evakkomatkalta kunnalliskodista jouduttiin lähtemään helmikuussa 1944. Sairasosaston 24 potilasta johtajattaren ja kahden hoitajan kanssa siirrettiin Sammelselän koululle. Yleiseltä osastolta siirrettiin 27 potilasta keittäjän kanssa Suonenjoen kunnan omistamalle Hännilän tilalle. Syyskuussa osa potilaista pystyi palaamaan takaisin ja loput tulivat joulun jälkeen tapaninpäivänä. (MLL Pohjois-Savon piiri 1996.)

20. Sotasairaala laajennettiin vuonna 1944 mm. perustamalla Suonenjoen kunnalliskotiin jaostosotasairaala. Kunnalliskoti vastaanotettiin 10.2.1944 ja se oli vastaanottovalmis 7.3.1944. Sotasairaalan henkilökunnan ja potilaiden kotiuttaminen saatiin loppuun suoritetuksi 30.1.1944. 20. Sotavammasairaala jatkoi toimintaa keskeytyksettä 1.12.1944 saakka ja sen jaostosairaala VI toimi Suonenjoen kunnalliskodissa. Jaostosairaala lopetti toimintansa 17.12.1944. (20. Sotavammasairaalan toimintakertomus 1.12.44 – 31.10.45.)

Kuva 5. Päätalon rappusilla sotasairaalan potilaita ja hoitajia 1940-luvulla. (Kuikan kuva-albumi)

Sotasairaaloiden lopettamisen johdosta on Puolustusvoimien Ylilääkäri, lääkintäkenraalimajuri Eino Suolahti antanut seuraavan sotasairaalakäskyn n:o 61:

”Sotasairaaloiden ja sotavammapoliklinikoiden toiminta loppu 30.11.1944 kestätyään muutamien sairaaloiden osalta yhtämittaisesti yli 5 vuotta. YH-vaiheen aikana sotasairaaloita perustettaessa vaikeudet olivat erittäin suuret. Puuttui materiaalia ja kokemusta, mutta ei hyvää tahtoa. Tämän hyvän tahdon ja jokaisen uhrautuvan työn ansiosta saatiin sotasairaalojärjestelmä kehitettyä laitokseksi, joka vaikeinakin ajankohtina on pystynyt suuriin saavutuksiin ja aina tehnyt mahdolliseksi hoitaa haavoittuneet ja sairastuneet sotilaamme pelastaen heistä mahdollisimman monia hyödyllisiksi yksilöiksi yhteiskuntaan. Sotasairaaloiden ja sotavammapoliklinikoiden koko henkilökunta. Lausun Teille täten parhaat kiitokseni suuriarvoisesta työstänne isänmaan hyväksi.” (20. sotasairaalan esikunta. Päiväkäsky n:o 13. 30.11.1944.)

4.3.1.2 Pikkulottana sotasairaalassa

Jatkosodan päättyessä Anni Kuikkaa pyydettiin töihin sotasairaalaan, sillä hän ja hänen perheensä asuivat lähellä sairaalaa. Kun Anni aloitti työskentelyn sotasairaalassa, oli hän vasta 14-vuotias. Pikkulotan työtehtäviin kuului muun muassa siivoamista, ruoan jakamista ja muita pieniä tehtäviä, joissa hän pystyi olemaan avuksi. Lääkäri Reenkolan Anni

muistaa hyvin. Vastaanottohuonetta lääkarilla ei ollut, vaan hän kiersi osastoilla potilashuoneissa. Lääkäri saattoi pyytää Annia seuraamaan myös leikkausta ajatellen, että hän valmistuisi joskus sairaanhoitajaksi. (Kuikka, 2009.)

Kuikka (2009) kertoo: *”Ol siellä sellaisia heikkoja, joita piti pittee kiinni. Ne nukutukset ol erilaeset ja ne riehu kun ne heräs. Nukutukset ol eetteriä. Meikäläisellä oli ihan siinä pitämistä. Pit pyytee apua sitten. Juna toi yöllä potilaita. Myökii oltiin yöllä vaikka kakaroita oltiin. Siinä oli oltava valmiina. Yhden kuoleman vuan muistan. Se ei ollut haavoittumisen takia vaan sillä oli semmonen allerginen reaktio, kun sen iho turpos. Sotasairaalassa ei kuitenkaan tarvinnut olla koko ajan töissä, vaan sieltä oli myös etukäteen sovittuja lomia.”*

Kuikan mukaan ”pääatalo” oli sotasairaala-aikaan samanlainen nykyäänkin. Yläkerta ja keittiö ovat ihan niin kuin ne olivat silloin. Nykyinen ruokasali oli täynnä sänkyjä ja yläkerrassa oli potilashuoneet Siinä missä nyt on toimistohuone, oli Kuikan mukaan yksi potilas. Hän kuoli, kun hänen jalkaan tuli luumätä. Kuikka kertoo, että me oltiin lääkärin kierrolla ja nähtiin, että potilaan jalka oli poikki ja myöhemmin jalka amputoitiin, joka suoritettiin jossain muualla kuin Suonenjoen sotasairaalassa. (Kuikka, 2009.)

Rannassa oli sauna ja pesutupa, missä pestiin sideharsot. Kaikki sideharsot lajiteltiin, pestiin ja käytettiin uudelleen. Kaikki pestiin ja rullattiin ja ne säilytettiin siellä pääatalon komerossa. Se on se pieni komero siinä rappusten vieressä (nykyinen siivouskomero). (Kuikka, 2009.)

Kuikka (2009) muistelee, että *”Siihen aikaan Kotipesän paikalla asui tilanhoitaja Kalle Kantanen perheineen. Elli Kantanen hoiti karjaa ja ol pyykilläkin ja Kalle maatoissa. Navettarakennus oli niin kuin nytkin ja rannassa sauna/ pesutupa. Nykyään pääatalon ruokasalin seinällä on hevosajelua kuvaa taulu, josta minulle tulee mieleen Kantasen Elli ja Kalle.”*

Kuikka (2009) jatkaa, että Lottasvård- järjestön lakkauttamisen jälkeen lottien oli hävitettävä kaikki järjestöön liittyvät materiaalit. Annilla oli joutunut hävittämään muistivihkon, johon hän oli kirjoittanut sotasairaala tapahtumia. Lottapukunsa hän oli myös hävittänyt järjestön kieltämisen yhteydessä.

Kuva 6. Sotasairaala 1940-luvulla. Kuvassa 2 lottaa ja 2 potilasta. (Kuikan kuva-albumi)

4.3.2 Kunnalliskoti - vanhainkoti

Keskeisin kunnallisen huoltotoimen hanke 1950-luvulla oli Krögerin (1996, 57) mukaan kunnalliskotilaitosten muuttaminen vanhainkodeiksi. Lähes kaikki kunnat olivat jo täyttäneet köyhäinhoitolain velvoitteen rakentaa oma kunnalliskoti tai hankkineet sellaisesta osuuden. Vuoden 1956 huoltoapulaki säilytti kuntien velvollisuuden ylläpitää kunnalliskoteja, joista alkoi aiempien hoidokkiaineikseltaan kirjavien sekalaitosten sijaan yhä selvemmin tulla sairaiden vanhusten hoitolaitoksia. Rauhala (1996, 129) jatkaa, että vasta vuonna 1960 otettiin viranomaisten asiakirjoissa käyttöön vanhainkoti nimitys. Krögerin (1996, 129) mukaan tällöin monet kunnalliskodit saivat uudet rakennukset, joiden yhteyteen rakennettiin erilliset sairausosastot.

Suonenjoella kunnalliskoti säilyi aina 1970-luvulle saakka ja puhekielessä vieläkin pidempään. Kunnalliskodintoiminta säilyi myös samansisältöisenä. Sodan jälkeen vuonna 1942 Suonenjoen kunnan kunnalliskoti sai uuden ohjesäännön, joka noudatti tarkasti vuoden 1923 kunnalliskodin ohjesääntöä. Uuden ohjesäännön mukaan avun saantiin oikeutettuja olivat vanhukset, työvelvoitteen alaiset, lapset ja mielisairaajat, jotka eivät kaipa erikoista mielisairashoitoa. Uudessa ohjesäännössä oli valvontavastuu köyhäinhoitolautakunnalta siirretty kunnalliskodin johtokunnalle. Valvonnan alaiset tehtävät olivat samat kuin aikaisemmassa ohjesäännössä. Johtajan valvottavat tehtävät noudattavat myös vuoden 1923 kunnalliskodin ohjesääntöä. Kunnalliskodin toimintaa

koskevat ohjeet ja säädökset ovat kopiota vuoden 1923 ohjesäännöstä. (Suonenjoen kunnan Kunnalliskodinohjesääntö 1942.)

Jääskeläinen (2009) mukaan Vanhainkodin päiväjärjestys oli seuraava:

Herätys oli aamulla kello kuusi. Seitsemään mennessä oli noustava ylös, jonka jälkeen tarjottiin aamupalaksi kahvia ja voileipää. Aamupalalle tulivat ne, jotka jaksoivat, muille vietiin huoneeseen. Sen jälkeen oli aamutoimet, pukemista ja siivoamista. Hyväkuntoiset hoidokit auttoivat siivoamisessa. Aamiainen oli klo 11, päiväkahvi klo 14 ja päivällinen klo 16 - 17. Iltapala syötiin illalla kahdeksan maissa. Ruokana oli leipää, suolakalaa, maitoa ja piimää. Ruoka oli yksinkertaista ja perinteistä. Aamiaisella oli yleensä perunaa ja kastiketta, illallisella velliä tai jotakin keittoa. Pyhäruoka oli parempaa, esim. karjalanpaistia ja laatikoita. Kahvin kanssa tarjottiin pullaa ja kakkuakin. Marjoja ja sieniä syötiin myös paljon. Itse leivottiin ruisleivät, ohra-rieskat ja pullat. Silliä tarjottiin usein. Nukkumaan käytiin kohta iltapalan jälkeen. Päiväjärjestys oli kokemukseni mukaan samanlainen vielä 1980-luvun puoliväissä, jolloin työskentelin Vanhainkodin yleisellä osastolla.

Suonenjoen kunnan kunnalliskodin päärakennus oli hyväkuntoinen ja siellä tarvittiin ainoastaan pintaremonttia. Jääskeläinen (2009) kertoo, että ” *Sodan jälkeen tarvikepula oli suuri ja laatu heikkoa. Kunnalliskodilla oli vakituiset remonttimiehet, jotka hoitivat remontit. Yhtenä kesänä miehet maalasivat ulkoseinät ja se maali tippui pois, se oli niin ohuesti maalattu tai sitten se oli niin huonoa maalia. Lattian maalaukset ja pienemmät remontit, niitä tehtiin joka vuosi.* ”

Rakennustarvikkeiden puute ja niiden heikkolaatu näkyi myös kunnallisessa päätöksenteossa. Usein korjaustyöt tehtiin tarvikkeiden saatavuuden mukaan. Esimerkkejä Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjoista: ” *Toista vuotta sitten maalatut lattiat ovat kuluneet hyvin huonoiksi, joka suurelta osalta johtuu heikosta maalista. Kun vielä ei parempia maalitarpeita ole saatavissa, ei laitosta päätetty suuremmassa määrin maalata nykyisillä korviketarvikkeilla. Kuitenkin päätti johtokunta, että päärakennuksen molempien keittiöiden lattiat maalataan ensi tilassa. Päärakennuksen ison keittiön hellan etukansi päätettiin uusida, mikäli sellainen saadaan.* ” (Kunnalliskodin johtokunnan pöytäkirja 1944 – 1958, 4.2.1945.9) Seuraavan vuonna ei tarvikkeiden laatu ollut parempaa. ” *Lattiat pitäisi maalata, mutta ei suoriteta koko maalausta, koska ei ole saatavissa kunnollisia tarvikkeita.* ” (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 17.2.1946.)

Kunnalliskodin uusi, ajanmukainen sairasosasto valmistui vuonna 1961. Rakennuksessa oli kaksi asuinkerrosta ja pohjakerros, johon sijoitettiin saunat henkilökunnalle ja potilaille sekä pyykinpesutilat. (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1961 – 1964, 29.6.1962). Viimeisiä korjaus- ja parannustöitä vanhainkodilla tehtiin vuosien 1985 – 1986, jolloin korjaustöihin oli varattu 250 000 markkaa. Samaan aikaan kalustoa uusittiin 40 000 markalla. (Suonenjoen kaupunki sosiaalilautakunnanpöytäkirja 23.4.1985 ja 4.3.1986.)

Kunnanlääkärillä oli merkittävä rooli kunnalliskodin kaivonrakentamisessa. *”Kunnanlääkäri oli johtajalle huomauttanut, että laitoksessa usein esiintyvä vatsatauti voi aiheutua keittämättömänä käytetystä järvivedestä. Kunnanlääkärin esittämää kantaa tuki, että laitoksen ollessa sotasairaalan käytössä, oli nykyinen järvi vesitutkittu laboratoriossa ja todettu ainakin keittämättömänä vähemmän sopivaksi käyttää.”* (Kunnalliskodin johtokunnan pöytäkirja 1944 – 1958, 4.2.1945.) *”Kaiken edellä olevan huomioon ottaen ja harkittuaan asiaa päätti johtokunta esittää kaivon perustamista kunnalliskodille.”* (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 4.2.1945.)

Kunnalliskodin saunarakennuksen kunnostaminen oli ollut korjauslistalla useita vuosia, mutta sitä oli aina siirretty kiireellisimpien korjaustöiden tähden (Kunnalliskodin johtokunnan pöytäkirja 17.2.1946). Saunarakennus päätettiin rakentaa puusta ja lopulliset saunarakennuksen piirustukset hyväksyttiin 10.5.1946 pidetyssä kunnanvaltuustonkokouksessa (Kuva 7) (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 17.2.1946, Suonenjoen Kunnanvaltuustonpöytäkirja 1944 – 1947; 12.3.1946 ja 10.5.1946).

Kuva 7. Rantasaunan edessä. Kuva 1960-luvulta. (MLL:n kuva-albumi)

Kunnalliskodin ohjesääntö velvoitti johtokunnan valvomaan kunnalliskodin hoidon tasoa ja laitoksen kunnossapitoa. Esimerkki Suonenjoella kunnalliskodin johtokunta suoritti kunnalliskodin osastoille tarkastuskäynnit. Säännöllisesti kuultiin myös hoidokkien mielipide; ”kellään hoidokeista ei ollut mitään valittamista.”, ”laitos siisti ja erittäin puhdas sekä asiallisesti hoidetun”, ”suoritetun tarkastuksen perusteella ei johtokunnalla ollut mitään huomauttamista laitoksen järjestystä vastaan, eikä hoidokitkaan mitään sellaista esittäneet.” (Suonenjoen kunta Huoltolautakunnan varsinainen pöytäkirja 1937 – 1942; 3.8.1937 ja Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjat 1944 – 1958, 17.2.1946, 19.5.1946.) Paasivaaran (2002) tutkimusten mukaan tyypillistä oli, että johtokunnan pöytäkirjaan kirjattiin osastojen tila ylisanoin. Ylisanoiksi ja muodolliseksi kuvauksen teki Paasivaaran (2002) mukaan se tosiasia, että kunnalliskodit olivat piiritarkastajan tarkastuskäyntien valossa yhä vain huonossa kunnossa.

4.3.2.1 Henkilökunta

Vuonna 1950 kunnalliskodeissa oli Rauhalan (1996, 133 - 134) mukaan vähän henkilökuntaa. Kun hoidettavista kolmannes oli vuodepotilaita, oli tavanomaista, että liikuntakykyiset joutuivat itse huolehtimaan hoidostaan. Vuonna 1950 taloushenkilöstö (keittäjät, siivoojat ja pyykkärit) olivat enemmistönä ja varsinaista hoitohenkilökuntaa oli vähän. Niistäkin kunnalliskodeista, joilla oli sairasosasto, vain kolmanneksella oli palveluksessaan koulutettu sairaanhoitaja. Kunnalliskotien henkilöstö kaksinkertaistui

1950-luvulla. Se oli huomattava lisäys, koska paikkojen lukumäärä kasvoi samaan aikaan vain vajaan kolmanneksen.

Suonenjoen kunnan kunnalliskodin henkilökuntaan vuonna 1946 kuuluivat johtajatar, sairaanhoitaja, mielisairaanhoitajia, osastoapulaisia, keittäjä ja lastenhoitaja. (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 19.5.1946).

Kuva 8. Kuvassa kunnalliskodin henkilökuntaa 1960-luvulla (MLL:n kuva-arkisto)

Jääskeläinen (2009) kertoo: ”Minä tulin Vanhamäelle 26.4.1947. Minulla oli kodinhoitajakoulutus ja minä tulin silloin hoitoapulaiseksi. Olin yleisenosaston puolella alkuun ja silloin siellä ei henkilökuntaa ollut kovin paljon. Johtajana silloin oli Maija Nousiainen. Hän oli sairaanhoitaja, vanhemman kurssin käynyt niin kuin siihen aikaan olivat. Hän piti sitten osaston sairaista huolta ja hänellä oli tietysti kaikki talousjutut hoidettavana. Keittiössä oli sitten emäntä, ei koulutettu vaan itse oppinut talon tyttö. Emäntä oli siellä kymmeniä vuosia ihan eläkkeelle asti. Sitten oli osastolla vielä yksi palkattu työntekijä, jolla ei ollut mitään koulutusta. Hoidettavat osallistuivat kykyjensä mukaan kaikkiin kunnalliskodin töihin.

Kuva 9. Suonenjoen kunnalliskodin keittiö 1970-luvulla. (Vepsäläisen kuva-albumi)

”Pitää vielä siitä, kun minä tulin sinne, niin Salli Tossavainen siinä toisessa päässä ja minä miesten päässä. Meillä oli omat puolet, josta enempi sitten huolehdittiin ja sitten meillä oli sitä hoidokkiapua siinä siivouksessa ja semmoisessa. Siellä ei ollut yöhoitajaa eikä mitään. Silloin minä asuin siinä missä nyt on kanslia. Jos jollakin oli yöllä jotain hätää, joku hoidokki tuli sinne minun oveen koputtamaan ja hakemaan hättiin. Silloin ei lääkkeen jakoa ollut juuri ollenkaan. Ne olivat pääasiassa terveitä vanhuksia. Lääkäri kiersi muistaakseni kerran kuussa, kun se johtaja oli sairaanhoitaja. Se tiesi mitä piti tehdä. Päivittäiset diagnoosit mitä ja millä lailla tuli hoitaa, niin ei sitä lääkäriä kovin usein pyydetty. Alussa lääkäri kävi kerran kuussa kierroilla ja sitten myöhemmin hän kävi kerran viikossa.” (Jääskeläinen 2009.)

Jääskeläinen (2009) jatkaa, että *”minun aikana oli monta vuotta, että hoidokit pesivät pyykkiä. Myöhemmin sitten tuli palkattu pyykkäri ja vielä myöhemmin kaksikin. Vähän aikaa oli tilanhoitaja rouvakin ja sitten oli muitakin. Useita eri pyykkäreitä siellä sitten oli. Sitten tuli pyykkikoneet sinne sairasosaston alakertaa.”* Kunnalliskodin johtokunnassa otettiin käsiteltäväksi kunnalliskodin pyykkärin toimen järjestäminen. Merkittiin, että kunnalliskotiin on saatu pyykinpesukone ja linko. Pyykkäriksi päätettiin ottaa talonmies Otto Herrasen vaimo Fanni Herrnen. Päätettiin, että mikäli pyykkäriille jää aikaa varsinaisen pyykinpesun yli, olisi hänen huolehdittava vaatteiden paikkaamisesta, parsimisesta ja muusta huollosta. Rouva Herraselle päätettiin maksaa palkkaa 11 500

markkaa kuukaudessa, mihin palkkaan hänen miehensä ilmoitti hänen suostuvan. Pyykkäri aloitti työnsä 15.6.1952. (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjat 1944 – 1958, 5.6.1952.)

Jääskeläinen selvittää, että ”Siihen aikaan, jos tyttö sai lapsen, se tyttö vietiin kunnalliskotiin, ja joissakin tapauksessa he jäivät sinne. Siellä oli muutamia tapauksia sellaisia, että niiden äitien lapset oli annettu minne tahansa ja ne äidit sitten jäivät työhön kunnalliskotiin. Yksikin äiti, joka oli kunnalliskodissa, leipoi siellä vakituisesti ruisleivän ja päiväleivän. Se teki ne leivät ja rieskat. Joskus harvoin se teki pullaa, oikein hyvää pullaa se teki. Se oli sen hotteella se leipominen ja tämän äidin tyttö oli kasvatettavana kunnalliskodin emännällä.”

Kunnalliskodin johtokunnan kokouksessa otettiin käsiteltäväksi kunnalliskodin lämmitysasia. Viimetalvinen lämmittäjä oli huoltolautakunnalta hakenut kunnalliskodin lämmittäjän paikkaa. Kunnalliskodin johtokunta päätti, että *”Kun lämmittäjä oli kunnalliskodissa ollessaan saattanut kaksi hoidokkia raskaaksi, päätti johtokunta, ettei häntä enää oteta kunnalliskodin lämmittäjäksi. Johtajattaren ilmoitettua, että ainakin talveen saakka tulee lämmitys hoidettua hoidokkivoimin. Hoidokille, joka hoitaa lämmityksen, päätettiin maksaa keskuslämmityksen hoidosta uutteruusrahoina 1500 markkaan saakka kuukaudessa johtajattaren harkinnan mukaan. Mikäli ko. hoidokki ei kykene lämmitystä hoitamaan, harkitaan lämmittäjän palkkaamista.”* (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjat 1944 – 1958, 3.8.1950.)

Sosiaalilautakunnan yleinen osasto oli esittänyt johtokunnalle, että lautakunnan huostaan otettu tyttö, joka on syntynyt 1939, otettaisiin kunnalliskotiin harjoittelijaksi. Tyttö on ollut perheessä hoidettavana, mutta perhe ei halua enää pitää tyttöä kuluvaan vuotta kauempaa. Päätettiin, että mikäli tytölle ei saada hankittua muuta hoitopaikkaa, otetaan hänet kunnalliskotiin harjoittelijaksi. (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjat 1944 – 1958, 10.12.1947.)

Paasivaaran (2002) mukaan henkilökunnan lisäämisen vauhdittajana 1950- luvun taitteessa oli yhteiskunnan modernisoitumiseen liittyviä tekijöitä kuten vuonna 1946 hoitohenkilökunnan siirtyminen kahdeksan tunnin työaikalain piiriin. Ote Suonenjoen kunnan johtokunnanpöytäkirjasta: *”Kunnalliskodin johtokunnalle esitettiin Sosiaaliministeriön kiertokirje N:o 2/1946, joka koskee 8-tunnin työajasta annetun lain soveltamista huoltolaitoksiin. Kun johtokunta oli todennut, että todennäköisesti nykyisellä työvoimalla*

ei ole mahdollisuutta järjestää laitokseen 8-tunnin työaika, päätettiin esittää huoltolautakunnalle, että kunnalliskotiin otettaisiin yksi työntekijä lisää, jolloin voitaisiin mennä lainmukaiseen työaikaan.” (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 17.2.1946.)

Paasivaaran (2002) tutkimusten mukaan ammatillistumisen peruspilareina ovat olleet apuhoitajakoulutuksen saaneet hoitajat. Apuhoitajakoulutuksen ideointi lähti vuonna 1945 lääkintöhallituksesta, jonka oli määrä suunnitella tarvittavat muutokset ja lisäykset hoitohenkilökunnan rakenteeseen. Suunnittelutyön pohjalta sisäasiainministeriö hyväksyi 27.4.1946 lääkintöhallituksen esityksestä alihoitajaryhmään kuuluvien apuhoitajien koulutuksen.

Jääskeläinen (2009) kertoo: *”Sitten minä hain Helsinkiin apuhoitajakouluun. Minä vein henkilökohtaisesti paperit sinne ja pääsin, kun minulla oli työkokemusta alalta. Vuonna 1950 minä lähdin apuhoitajakouluun ja johtaja sanoi, että sillä ehdolla saat mennä, kun lupaat tulla takaisin. Minä lupasin tulla takaisin, sillä minä tykkäsin olla siellä työssä. Apuhoitajakoulu kesti noin 8½kk tammikuusta syksyyn. Se oli sitä aikaa, että apuhoitajakoulutuskin oli lyhennettynä. Minä olin luvannut tulla takaisin ja niin tulinkin.”*

”Vuodesta 1955 lähtien olin minä yleisenosaston puolella. 34- vuotta tuli sitä Suonenjoella oloa, josta 15 vuotta olin apulaisjohtajana. Minä olin töissä siellä vuoteen 1980 saakka ja silloin jäin eläkkeelle. Paikka kerkesi muuttua paljon sinä aikana. Siihen tuli sitä henkilökuntaa verraten 50-lukuun. Tämä viimeinen johtaja, joka oli minun aikana, hän ei kajonnut osaston sairaanhoitopuoleen ja minä olin siinä sitten. Johtaja hoiti sen kuntapuolen.” (Jääskeläinen 2009.)

Jääskeläinen (2009) kertoo, että *”työtehtävät muuttuivat paljon minun aikanani. Kun minä olin ollut siellä Helsingissä koulussa ja sain sieltä sitä oppia, niin minä tultuani järjestin yövalvojan ja työlistat. Kaikki mitä nykypäivääinkin kuuluu ja se muutti paljon sitä työtä.”* Suonenjoen kauppalan kunnalliskodin johtokunnan kokous (30.1.1967): *”Yövalvontaa on yleisellä osastolla ollut 8.1.1967 alkaen.”* Jääskeläinen jatkaa: *Tuli sekin muutos, että lääkekaapille ei saanut tulla kukaan muu kuin minä. Vain minulla oli lääkekaapin avaimet. Minulla meni siinä tuntikausia seisoessa, kun minä jaoin aamu- päivä- iltä ja yölääkkeet. Minä laitoin tarjottimelle aina lääkkeitä ja apuhoitajat tai osastoapulaiset saivat jakaa ne siitä. Minulla oli iso tarjotin, joka oli ruudutettu. Siinä tarjottimella oli alla semmoinen*

paperi, jossa oli jokaisen nimi ja sitten oli vielä lääkelasissa nimilaput, että siinä ei lääkkeenjaossa voinut enää erehtyä. Sitten alkoi olla sitä, että kaikilla asukkailla oli lääkkeitä. Muistelin tuossa, että aikaisemmin ei yleisenosaston puolella ollut kuin kymmenen hoidokkia, jolla oli jotain säännöllistä lääkettä. Sitten oli jotain tilapäislääkitystä kanfertippoja, sydäntippoja ja oli sitä jotain särkylääkettäkin, joita sai antaa. Kerran kesäaikaan, kun Hannuksela oli täällä lääkärinä, oli kolme kuukautta, että lääkäri ei käynyt kunnalliskodilla lainkaan. Hannuksela vain sanoi, että kyllä te pärjäätte. Jos tulee jokin hätä, sitten soitatte. Kyllä se oli vaativa tehtävä.”

Vuonna 1967 oli Suonenjoen kunnalliskodissa 22 työntekijää. Samaisena vuona oli sairasosastolla avoimena sairaanhoitajan virka, johon ei tullut yhtään hakemusta ja paikka päätettiin laittaa uudelleen hakuun. Vuonna 1971 kunnalliskodissa oli 26 työntekijää ja 1974 oli 30 työntekijää. (Suonenjoen kauppalan Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 8.5.1967.)

Vuonna 1967 Sosiaalinen tutkimustoimisto teki selvityksen vanhustenhuoltolaitosten henkilökunnasta. Siitä kävi ilmi, että hoitohenkilöstö oli iältään varsin nuorta. Naisia hoitohenkilöstöstä oli 98 % ja kolmanneksella oli apuhoitajan koulutus. Vuonna 1969 hallitseva ammattiryhmä oli apuhoitajat, joiden osuus oli neljännes koko henkilöstöstä. Seuraavaksi eniten oli osastoapulaisia. (Rauhala 1996, 135.)

4.3.2.2 Henkilökunnan asuminen

Suonenjoen Kunnalliskodin henkilökunnalla oli asumisvelvoite Kunnalliskodin henkilökunnan asuntolassa aina 1960-luvun loppupuolelle saakka. Paasivaaran (2002) tutkimusten mukaan kunnalliskodissa käytiin 1950- ja 1960-luvuilla keskustelut henkilökunnan muuttamisesta kunnalliskodin yhteydestä. Hänen tutkimukseen kuuluvista kunnalliskodeista ensin sai muu henkilökunta luvan muuttaa pois ja viimeisenä johtajatar.

Jääskeläinen (2009) kertoo, että ”*minä asuin alkuun siellä yleisenosaston puolella useita vuosia (Kuva 10) tai ainakin niin kauan kun lähdin sinne koulutukseen. Sitten asuin mielisairasosaston yläkerrassa. Siellä oli henkilökunnan asuntoja, yksi perhe ja sitten yksi mieshoitaja. Minulle rakennettiin sinne huone, semmoinen pikkuinen keitto-komero ja vessa ja minä asuin siellä ehkä sieltä 50-luvun puolivälistä. Jyväskylästä tulon jälkeen asuin yleisen osaston puolella. Minulla oli siinä ne kaksi huonetta siinä heti alakerrassa vasemmalla, missä nyt on ruokailuhuone ja ennen siinä oli kanslia ja johtajan asunto.*” (Jääskeläinen 2009.)

Kuva 10. Henkilökunnan asunto 1950-luvulla.
(Vepsäläisen kuva-arkisto)

Sosiaaliministeriön laitostarkastaja G Särkilahti oli tarkastusraportissaan esittänyt, että miesmielisairaanhoidaja olisi siirrettävä pois mielisairasosaston yläkerrasta, koska siellä on myös kahden naishoitajan asunto. Miehet ja naiset eivät voineet asua toistensa välittömässä läheisyydessä. Johtokunta päätti, että mieshoitaja siirretään alakertaan asumaan. (Suonenjoen kunnan kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1044 – 1958, 14.12.1954.)

Henkilökunnan uusi asuntola valmistui vuona 1956. Tupaantuliaiset pidettiin 29.2.1956 klo 13. Tilaisuuteen oli kutsuttu sosiaalihuollon piiritarkastaja, arkkitehti ja insinööri, rakennusmestari, rakennuslautakunta, kunnansihteeri ja kunnanlääkärit, kirjanpitäjä,

urakoitsijat Lehikoinen ja Tuure. Tilaisuudessa tarjottiin kahvit ja voileipiä. (Suonenjoen kunnan kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1044 – 1958, 22.2.1956.) Asuntolaan muuttivat johtaja, talonmies ja laitoksen muuta henkilökuntaa (MLL: n Pohjois-Savon piiri ry 2009).

Jääskeläinen (2009) kertoo, että ” *vanhainkodilla oli puulämmitys ja talonmiehen oli asuttava siellä. Olisiko ollut 1967 kun me muutettiin omaan taloon tai saatiin muuttaa, kun öljylle muuttui se keskuslämmitys. Silloin muutti muutkin pois sieltä, ennen koko henkilökunta asui siellä. Velvoite oli asua siellä. Itse kukin alkoi etsiä asuntoa ja ne henkilökunnan asunnot muutettiin vanhusten asunnoiksi. 1970-luvun lopulla tarvittiin hoidettaville lisätilaa ja asuntolan alakerta otettiin yleisen osaston käyttöön. Sinne saatiin 12 lisäpaikkaa hoidettaville. Asuntolan yläkertaan jäi vielä viisi huoneistoa hoitohenkilökunnalle.*”

4.3.2.3 Osastot

Suonenjoen kunnalliskodissa oli yleinen osasto, joka jakaantui naisten, miesten ja lastenosastoon. Lisäksi erillisissä rakennuksissa toimivat saira- ja mielisairasosasto. Vanhainkoti aikaan yleiseen osastoon kuului miestenosasto ja naistenosasto. Henkilökunnan asuntolassa toimi hyväkuntoisten vanhusten asumisyksikkö, jossa oli tilat n. 16 vanhukselle. Sairasosasto toimi omana yksikkönään.

Yleinen osasto

Yleinen osasto, joka sijaitsi päärakennuksessa, jakaantui naisten-, miesten- ja lastenosastoon sekä tilapäisesti toimivaan synnytysosastoon. Suonenjoen kunnan Kunnalliskotiin hoidettavat tulivat useista eri syistä. Vuosina 1936 – 1944 syiksi oli kirjattu: ”*tylsämielinen, mielisairas, raajarikkoinen, sairas, vanhuus, kuuromyikkä, huolehtia aviottomasta lapsesta, isän hylkäämä lapsi, kaatumatauti ja juoppous*”. Hoidokkiluettelon mukaan vuonna 1935 elatuspäiviä kunnalliskodissa oli 44 965 päivää. Jos elatuspäivät jaetaan 365 päivällä, saadaan vuoden 1935 hoidokkien määräksi n. 123 henkilöä. (Suonenjoen kunnalliskodin johtokunta. Hoidokkiluettelo Suonenjoen kunnalliskoti 1909 – 1935.) Esimerkki köyhäinhoitolautakunnan päätöksestä: ”*Köyhäinhoitolautakunta päätti sille tehdystä esityksestä ottaa leski ”naisen” pelloilta lapsinensa hoidettavaksi kunnalliskotiin, josta kuitenkin lapset ensi tilassa sijoitetaan*

hoidettavaksi sijaistettiin.” (Suonenjoen kunta köyhäinhoitolautakunnanpöytäkirja 1932 – 1936, 5.10.1933.)

Rauhalan (1996, 121 – 122) mukaan kunnalliskodit joutuivat ottamaan hoitoonsa entistä enemmän pitkäaikaissairaita, etenkin mielisairaita. Vajaamielisille oli myös vähän muita hoitopaikkoja ja kunnalliskodit ottivat suojiinsa myös heitä. Suonenjoen kunnalliskodin yleisellä osastolla hoidettavien ikä vaihteli 36 vuoden ja 99 vuoden välillä ja laitoksessa oloaika muutamasta vuodesta yli viiteenkymmeneen vuoteen. Vuonna 1944 yleisellä osastolla oli hoidokkinaisia 37 ja miehiä 31. Vuoden 1953 tilastoissa yleisellä osastolla hoidokkinaisia oli 41 ja miehiä 21. (Suonenjoen kunnalliskodinjohtokunta. Potilasluettelot 1943 – 1945 ja 1953 – 1956.).

”Johtajatar esitti johtokunnalle, että noin kuukausi sitten laitokseen otettiin hoidettavaksi työmies, joka pahoinpitelyn vuoksi oli osittain työkyvytön. Nyt hän kuitenkin on täysin parantunut, mutta ei siitä huolimatta ole poistunut laitoksesta, eikä myöskään ota osaa työhön, vaikka on nuori työkykyinen mies. Johtokunta päätti kehottaa miestä poistumaan laitoksesta ja mikäli hän ei sitä voi heti tehdä, on hänen otettava osaa työhön laitoksen maatilalla.” (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 10.11.1946.)

”Johtajatar ilmoitti, että kunnalliskodissa oleva vajaäälyinen lapsi on hyvin vaikea hoidettava, joka häiritsee koko talon rauhaa. Päätettiin, että laitoksen lääkärin kanssa neuvotellaan, jos hän voisi antaa jotain rauhoittavaa. Merkittiin, että tytölle on haettava paikkaa vajaamielisten hoitolaan. Kokouksessa todettiin, että lähiaikoina ei ole toivoakaan paikan saamisesta.” (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958; 10.12.1947.)

Kunnanlääkärin J. Hannukselan lausunto laitoksen tarkastuksesta 29.11.1947.” *Lausunnosta kirjattua: että muuta huomauttamista ei ole ollut, paitsi että erästä mieshoidokkia oli varoitettu juopottelevasta elämästä. Koska hoidokki johtajattaren ilmoituksen mukaan ei enää ole jatkanut juopotteluaan, ei asia anna aiheutta tällä hetkellä mihinkään toimenpiteisiin.”* (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjat 1044 – 1958; 10.12.1947.)

Jääskeläisen (2009) mielestä *”potilaat olivat ihan onnellisia, kun ne olivat päässeet kunnalliskotiin. Monta kertaa hoidettavat tuotiin ihan väkisin, ihan itkien ne tulivat. Kyllä ne sitten aika pian sanoivat, että jos olisin tiennyt miten hyvä täällä on olla, olisin tullut jo*

ennemmin. Jotkut saattoivat olla tyytymättömiä, mutta pääasiassa kaikki olivat tyytyväisiä. Useimmiten ne tuotiin ilman omaa tahtoa, niin kyllä niiden kanssa oli neuvottelua. Muistan, kun yksikin mummo tuotiin, hän oli pahalla päällä ja minä olin vastaanottamassa häntä. Se mummo seuraavana päivänä kyseli, kuka se otti minut eilen vastaan ja hän oli anteeksipyyttävänä ja sanoi, minä taisin sanoa vähän rumastikin hänelle, joka minut otti vastan. Meistä tuli ihan ystävät sitten ja ei sen parempaa potilasta ollut. Yleensä kaikki kotiutuivat sinne nopeasti. Niitä oli monenluonteisia ja ennakkoluulot olivat aika kovat. Tämä sukupolvi vielä muistaa sota-ajan ja vaivaistaloajan, mutta onhan se nyt muuttunut paljon siitä.”

Rauhala (1996, 103) toteaa, että kunnalliskotiin liittyvä työvelvollisuus, holhouksenalaisuus sekä kunnalliskotien järjestyssäännöt aiheuttivat sen, että kunnalliskotiin joutumista pidettiin laajoissa kansalaispiireissä alentavana, ja sitä pyrittiin välttämään.

Kunnalliskodin lastenosasto

Kunnalliskotiin lapset sijoitettiin useista eri syistä, joita olivat: isä hyljännyt lapsensa ja äiti sairastunut, äidin mielisairaus, isä huolimaton, isän sairaus, avioton lapsi, vanhemmat kuolleet ja äiti kuollut ja isä vankeudessa. Tilastoissa lapset kirjattiin kunnalliskodin hoidokkiluetteloihin, jonka mukaan vuonna 1942 kunnalliskodissa oli seitsemän lasta. Useimmat lapset poistuivat laitoksesta n. 12 – 15 vuoden iässä, mutta minne heidät siirrettiin, siitä ei tilastomerkintää löytynyt.

Jääskeläinen kertoo, että Kunnalliskodissa oli lapsia, oma lastenosasto ja koulutettu lastenhoitaja. Suonenjoen kunnalliskodin johtokunta (3.12.1946) valitsi kunnalliskodin lastenhoitajaksi Vilma Louhisen Kuopiosta 4000 mk kuukausipakalla. (Suonenjoen kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjat 1944 – 1958, 3.12.1946). Jääskeläinen (2009) jatkaa, *se oli minun aikana. Siellä oli toistakymmentä lasta. Siellä ei ihan pieniä lapsia paljon ollut. Ne annettiin kasvatiksi jonnekin perheeseen. Kunnalliskodin emäntäkin otti yhden pienen lapsen sinne hänen kotiinsa ja he kasvattivat lapsen ihan aikuiseksi. Lastenosasto oli siinä alakerrassa, kun mentiin siitä keittiön päärapusta suoraan sitä alakäytävää niin siinä heti alakerrassa ruokasaliin päin. Siellä oli kolmesta lasta silloin. Lastenhoitaja oli Vilma, se oli siellä, eikä sillä ollut mitään palkattua apua.”*

Lastenosasto lakkautettiin 1950-luvun alkupuolella ja vuonna 1953 lastenhoitaja siirtyi sairasosaston työntekijäksi. Kunnalliskodissa olevat lastenvaatteet päätettiin antaa sosiaalitoimistoon avuntarpeessa oleville jaettavaksi ja mikäli sairaala voi käyttää niitä, annettiin ne sairaalalle. (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjat 1944 – 1958, 31.7.1953, 7§).

Kunnalliskoti synnytyslaitoksena

Suonenjoen kunnalla ei ollut asianmukaista laitosta synnyttävälle äideille. Tämän vuoksi synnytyksiä hoidettiin Kunnalliskodissa aina vuoteen 1954 saakka. Kunnalliskodin toimintaa jouduttiin mukauttamaan synnytystapausten mukaan.

Haastattelussa Jääskeläinen kertoi, että ”*kunnalliskodissa hoidettiin myös synnytyksiä. Yksi hoidokkihuone piti yhtäkkiä tyhjentää, kun joku tuli synnyttämään. Silloin minun aikanakin oli vielä toiminnassa se synnytysosasto. Siellä ei ollut ketään vakituisesti vaan ne synnyttäjät olivat siellä suunnilleen viikon siitä, kun lapsi syntyi ja sitten ne pääsivät pois. Sitten siihen huoneeseen tulivat takaisin ne hoidokit, jotka olivat asuneet siinä huoneessa. Tulivat siihen ja se huone pantiin niiden käyttöön. Siinä oli kaksi semmoista virkeämpää naista, jotka asuivat siinä huoneessa, että ne oli siitä helppo siirtää.*

” Johtokunnalle ilmoitettiin, että kunnalliskodissa on asianmukaisen laitoksen puuttumisen vuoksi, ollut alkuvuoden aikana hoidettavana 11 synnytystapausta, joista 7 tapausta juuri kelirikon aikana kahden viikon sisälle. Kun laitoksessa ei ole asianmukaisesti koulutettua ja riittävää henkilökuntaa hoitamaan tällaisia tapauksia, päätti johtokunta esittää kunnanvaltuustolle, että se päättäisi perustaa sairaalan luona olevaan Puskalan rakennukseen synnytystuvan, jonka tarve Suonenjoella on aivan ensisijainen ja täten kunnalliskoti vapautuisi hoitamasta tavallisia synnytystapauksia, jotka eivät sinne millään tavalla kuulu.” (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 19.5.1946.)
29.10.1946 Kunnan valtuusto päätti synnytystuvan rakentamista koskevan asian. (Suonenjoen kunnan valtuustonpöytäkirja 1944 – 1958, 29.10.1946).

Kunnalliskodin hoidokkiluettelon (1953) mukaan vuonna 1953 kunnalliskodissa oli neljä synnyttäjää ja he olivat olleet hoidossa seitsemästä hoitopäivästä 71 hoitopäivään. Kunnalliskodin johtokunta (1944 – 1958, 30.10.1953) päätti, että kunnalliskotiin otetaan

synnytyksen ajaksi hoidettavaksi kaksi naishenkilöä. Vuonna 1954 oli kunnalliskodissa yksi synnyttävä, joka oli siellä 10 hoitopäivää. (Kunnalliskodin hoidokkiluettelon (1953.)

Sairasosasto

Sairasosasto oli alun perin sijoitettu vanhaan puurakennukseen. Se jakaantui kahteen osastoon: naisten- ja miestenosastoon. Potilaspaikkoja oli 24. Myös hoitajan asunto oli sijoitettu rakennukseen.

Jääskeläinen kertoo: ” Minä tulin vuonna 1950 apuhoitajakoulutuksesta, jouduin minä sinne kunnalliskodin sairaosastolle. Sehän on ollut semmoinen vanha maalaistalo tämä sairaosasto. Kun minä pesin ikkunoita siellä, hyvä että en tullut raamit kaulassa sieltä, kun kaikki siellä oli ihan, ihan ikäloppua. Vanha Ukkolan päärakennus oli sairaosaston paikalla ihan samassa suunnassa kuin nykyinenkin rakennus. Silloin siellä ei ollut muita hoitajia. Silloin puhuttiin hoidokeista siihen aikaan ja siellä oli kaksi naista, niitä hoidettavia, toinen oli minulla apuna miestenosastolla ja toinen naistenosastolla. He pesivät lattiat, hakivat puita ja semmoista. Keittiö oli päärakennuksessa ja sieltä haettiin ruoka sekä sairaosastolle että mielisairaosastolle. Valmisruoka haettiin sieltä ja nämä hoidokkinaiset hakivat ruoan. Sairaosastolla oli puulämmitys siihen aikaan. Puut piti vetää liiteristä ja siinä oli semmoinen iso komero, mihin puita vedettiin aina hyvällä ilmalla. Me jouduttiin lämmittämään uunit ja kaikki silloin. Mielisairaalaosastollakin oli uunilämmitys ja hoitajat huolehtivat ne hommat. Silloin oli se vanha sairaosasto ja oli ne vanhat rakennukset silloin.”

Jääskeläinen jatkaa. ”Hoidokit kylvetettiin ammeessa. Kylpyamme oli joka osastolla. Sairaosasto oli semmoinen maalaistalo ja siinä oli pitkä käytävä ja kaksi sisäänkäyntiä ja siihen välille oli tehty kylpyhuone ja vessa. Semmoinen pikkuinen komero oli se kylpyhuone, että justiinsa sovittiin. Kylpyhuoneessa oli muuripata ja ammeen ja muuripadan väli oli vain parimetriä. Kylmävesi tuli hanasta. Se oli sitä aikaa, kun minä olin yksin siellä sairaosastolla ja minulla oli vain kaksi mummukkaa apuna. Toinen niistä kantoi isoltapuolelta kuumaa vettä, kun eihän se vesi kerinyt kuumentua siinä padassa. Kantoi sitä vettä, että sain jatkaa sitä kylvettämistä, se oli semmoista neuvottelua se kylvytys. Kuuma oli, kun se muuripata kuumensi. Ei ollut helppoa. Vanhan sairaosaston aikaan ei ollut ketään kaveria. Kun se hoidokki, jonka piti olla minun kaverina, oli niin huono. Jos oli semmoinen painavampi pappi tai mummo, jota joutui kantamaan, niin tämä minun apuri vähän auttoi jaloista, kun minä kannoin ammeeseen.

Kunnalliskodin johtokunta suoritti 20.2.1953 osastojen tarkastuksen. Muuta huomautettavaa ei ollut kuin se, että sairasosastolta puuttuu huone, johon kuoleva potilas voitaisiin pistää. Kun erillishuonetta ei tilanpuutteen takia voitu sairasosastolle järjestää, päätettiin hankkia eristysverho, jolla kuoleva voidaan tarvittaessa eristää. 14.12.1954 pidetyssä Kunnalliskodin johtokunnan kokouksessa luettiin sosiaaliministeriön laitostarkastajan G. Särkilahden ja piiritarkastaja O. Maijalan tarkastuslausunto joulukuun 1 päivästä 1954, jossa mainitaan mm. että mielisairasosasto ja sairasosasto ovat aivan kelpaamattomia, ja että kunnalliskotiin olisi otettava ainakin yksi mielisairaanhoitaja lisää. (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjat 1944 – 1958; 20.2.1953 ja 14.12.1954.)

Vuonna 1961 Kunnanvaltuusto otti käsiteltäväksi kunnalliskodin sairasosaston rakennushankkeen toteuttamista koskevan asian. Kunnanvaltuustolle esitettiin rakennussuunnittelutoimisto Nylund & Co:n laatimat sairasosaston piirustukset, joista oli hankittu sosiaalihuollon piiritarkastajan lausunto. Samaisessa kokouksessa Kunnanvaltuusto ehdotti, että kunnanhallitukselle annettaisiin valtuudet rakennustyön aloittamiseen sitten kun täydelliset piirustukset ja työselitykset on saatu ja niille saatu asianmukainen sosiaaliministeriön hyväksyminen ja kunnan työllisyystilanne työn aloittamista vaatii. Keskustelun jälkeen valtuusto päätti yksimielisesti hyväksyä esitetyt piirustukset ja antaa kunnanhallitukselle pyytämät valtuudet asian edelleen hoitamiseksi. (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjat 1961 – 1964, 4.3.1961.)

Uusi, ajanmukainen sairasosasto valmistui 1961. Rakennuksessa on kaksi asuinkerrosta ja pohjakerros, johon sijoitettiin saunat henkilökunnalle ja potilaille sekä pyykinpesutilat. Sosiaalilautakunta myönsi 2.5.1962 pidetyssä kokouksessa pian valmistuvan sairasosaston kalustehankintoihin 500 000 markkaa. Kunnalliskodin johtokunnan pöytäkirjaan kirjattiin 29.6.1962, että uusi sairasosasto on valmistunut ja sen paikkaluku on 38. (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1961 – 1964, 29.6.1962.)

Jääskeläinen muistelee, että ”uusi sairasosasto rakennettiin ihan 60-luvulla alussa. Henkilökunnan asuntolarakennus oli tehty aikaisemmin ja sitten vasta ruvettiin suunnittelemaan sitä sairasosastoa. Uusi sairasosasto rakennettiin henkilökunnan asuntolan jatkeeksi ja samansuuntaisesti kuin se vanha sairasosasto. Vanha sairasosasto oli toiminnassa koko sen ajan kun uutta rakennettiin. Vanha sairasosasto purettiin pois, kun hoidettavat oli siirretty uuteen sairasosastoon. Ne rakennukset olivat samansuuntaisesti ja ne rakennettiin ihan lähekkäin.

Mielisairasosasto

Mielisairasosasto rakennettiin jo vuonna 1907. Osastossa oli 22 hoitopaikkaa. Rakennuksessa oli kaksi tilavaa makuusalia, viisi pienempää huonetta, kaksi erityishuonetta, kaksi päiväsalia, kylpyhuone, keittiö ja hoitajan huone. Vuonna 1927 toiseen kerrokseen rakennettiin kolme huonetta ja samalla rakennus katettiin galvanoidulla pellillä. (Suonenjoen kunnan valtuustonpöytäkirja 1923 – 1927, 4.7.1927).

Vuonna 1939 päätti Kunnanvaltuusto teettää korjaustöitä mielisairasosastolla, jonka huonejärjestystä muutettiin ja osasto varustettiin likaviemärlaitoksella ja keskuslämmityksellä. Lisäksi mielisairasosasto laajennettiin kahdellakymmenellä lisäpaikalla, joihin sijoitettiin Siilinjärven Piirimielisairaalassa olevat miespotilaat. Näiden rauhallisten parantumattomien mielisairaiden hoito laajennetussa ja lainmukaisessa kunnalliskodin mielisairasosastolla tuli valtuuston käsityksen mukaan kunnalle edullisemmaksi kuin ostaa paikat Siilinjärven Piirimielisairaalaan. (Kunnanvaltuustonpöytäkirja 1938 – 1943, 13.3.1939.)

Kunnanvaltuusto myönsi tarvittavat varat kunnalliskodin mielisairasosaston lattian korjaamiseen ja kehotti rakennuslautakuntaa suorittamaan tämä työ (Suonenjoen kunnanvaltuusto 1944 – 1947, 6.6.1947). *Kunnalliskodin mielisairasosastolle on suunniteltu laitettavaksi kävelypiha. Päätettiin kunnanhallitukselle esittää, että talousarviossa varattaisiin 50 000 markan määräraha kävelypihaa varten.* (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjat 1944 – 1958, 16.11.1951.)

Uuden, vuoden 1952 mielisairaslain perusteella potilaat pyrittiin siirtämään kunnalliskodeista varta vasten perustettuihin B-sairaaloihin. Sosiaalilautakunta päätti 27.8.1958 pidetyssä kokouksessa: *Kuopion B-mielisairaala valmistuu keväällä 1959 ja kunnalliskodin mielisairasosaston potilaat siirretään sinne.* Valtuusto teki päätöksen *kunnalliskodin mielisairasosaston virkojen lakkauttamisesta 25.4.1958.* Sosiaalilautakunta esittää Kunnanvaltuustolle, ”että kunnalliskodin mielisairasosasto joudutaan lakkauttamaan, koska potilaat voidaan siirtää Kuopion seudun B-mielisairaalaan. Tämän takia olisi mielisairasosaston vastaava mielisairaanhoitaja ja osaston 2 muuta mielisairaanhoitajan virkaa lakkautettava 20.5.1959 lukien. (Suonenjoen sosiaalilautakunnan pöytäkirja 27.8.1958, Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjat 1957 – 1969, 25.4.1959.)

Valtuusto otti käsiteltäväksi sosiaalilautakunnan esityksen kunnalliskodin entisen mielisairasosaston kunnostamisesta. Esityksen mukaan mielisairasosaston uudemmassa osassa sijaitsevassa neljässä huoneessa suoritettaisiin välttämättömät korjaukset: ikkunoiden uusiminen, lattioiden maalaaminen ja yhteen huoneeseen esim. Porin Matti-uunin hankkiminen. Kunnostuksen jälkeen näihin huoneisiin voitaisiin sijoittaa 10 - 15 hoidokkia ja tällä tavalla saataisiin kunnalliskotiin siellä kipeästi tarvittavia lisäpaikkoja. Rakennuslautakunta on ilmoittanut kyseelliset kunnostustyöt tulevan maksamaan 101 000 mk. Valtuusto päätti varata vuoden 1960 talousarvioon tarvittavat rahat. (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjat 1957 – 1969, 21.11.1959.)

Mielisairasosastoa hoiti yksi mielisairaanhoitaja vuoteen 1933 saakka, jolloin hänen avukseen saatiin osastonhoitaja. 5.10.1933 köyhäinhoitolautakunta valitsi 29 hakijan joukosta kunnalliskodin mielisairasosastolle yhden hoitajattaren ja kunnalliskodin mielisairasosaston ja sairausosaston apulaishoitajattareksi sairaanhoitajattaren 400 markan kuukausipalkalla. (Suonenjoen kunta köyhäinhoitolautakunnanpöytäkirjat 1932 – 1936, 5.10.1933.)

Kunnalliskodin johtokunnan kokouksessa luettiin Mielisairaanhoitajaliiton lähettämä kirjelmä, joka koski mielisairasosaston henkilökunnan määrää. Kun mielisairasosastolla oli sosiaaliministeriön ohjeiden mukainen määrä hoitohenkilökuntaa ja hoidokkeja voitiin käyttää apuna siivouksessa, ei kirjelmä antanut aihetta mihinkään toimenpiteisiin. Laitoksen lääkäriltä päätettiin pyytää lausunto laitoksen hoitohenkilökunnan riittäväisyydestä. (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 31.7.1953.)

Potilasluetteloiden mukaan hoidokkeja mielisairasosastolla oli vuosina 1944 ja 1953 naisia 16 ja miehiä 9. Vuonna 1955 naisia oli 17 ja miehiä 11. Vuonna 1958 hoidokkeja mielisairaalassa oli 33. Hoidokkien ammateiksi oli kuvattu työmiehen vaimo, kotiapulainen, työmies, lapsi, tilallisen vaimo ja sairauden diagnooseiksi oli kirjattu mielisairas ja epilepsia. (Hoidokkiluettelo 1953→, Suonenjoen kunnalliskodin potilasluettelo 1953 – 1956.)

Kuikka (2009) muistelee mielisairaalaan: *”Mestaritalon paikalla oli Hourula. Siellä oli yksi Laitinen, joka oli niin sairas, että istui vaan keskellä huoneensa lattiaa. Sillä ei ollut mitään vaatteita ja se istu siinä. Sen huoneessa oli sellainen luukku ja myö siitä luukusta*

käytiin katsomassa. Siellä Hourulassa oli sellainen käytävä ja huoneita, ei siellä ollut muita sänkypotilaita.”

Jääskeläinen (2009) jatkaa, että *”mielisairasosastolla oli verkkoaita /kävelypiha, että hoidokit saivat käydä ulkoilemassa. Ne hoidokit olivat sellaisia kuin nykyisin sairaosaston hoidettavat, semmoisia pikkusen vanhuuden höperöitä. Sitten sinne otettiin tilapäisiä hoidettavia kylältä, keskustasta ja muualtakin maaseudulta. Sellaisia hoidettavia, jotka olivat saaneet mielisairauskohtauksen tai jonkun semmoisen. Kun niitä ei voinut kotona pitää, ne tuotiin kunnalliskotiin ja sitten sieltä, kun lääkäri oli tutkinut ja oli tarvis niin siirrettiin Niuvanniemeen. Sitten, kun mielisairasosasto lopetettiin, siirrettiin hoidokit Kuopioon. Paljon siellä oli semmoisia, että ne olisivat hyvästi pärjänneet kunnalliskodissa. Kun ne olivat mielisairasosastolla kirjoilla, ne menivät sinne samalla ja hoitajat meni niin kuin ne hoidettavatkin.*

4.3.2.4 Vapaaehtoistyö kunnalliskodissa

Paasivaaran (2002) tutkimusten mukaan hartaustilaisuuksien järjestäminen sekä normaaliin päivittäisiin kunnalliskodin askareisiin tai ulkotöihin osallistuminen ei ollut riittävä hoitotyön tavoitteen saavuttamiseksi. Henkinen hoito koettiin välttämättömäksi. Henkiseen hoitoon liittyen kunnalliskoteihin asennettiin TV sekä tilattiin lehtiä.

Johtokunnan kokouksessa käsiteltiin hoidettavien viihtyisyyttä koskevia asioita. *”Todettiin, että kuluvaan kevään aikana olivat eri yhdistykset sekä laitoksen henkilökunta järjestänyt hoivakodille viihdytystilaisuuksia. Edelleen jätettiin johtajattaren huoleksi pyytää paikkakunnalla olevia järjestöjä ja seuroja vierailemaan kunnalliskodissa, jolloin esitettävä ohjelma on valittu huomioon ottaen kuulijakunnan laatu.”* (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 19.5.1946.)

” Johtokunta tarkasti luettelon niistä tilaisuuksista, joita kunnalliskodissa oli kuluvaan vuoden aikana kodin ulkopuolelta olevat henkilöt tai yhdistykset järjestäneet ja totesi niitä tähän mennessä olleen kaikkiaan 20.” (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 10.11.1946.)

*”Henkinen huolto Suonenjoen kunnalliskodissa v. 1956 –
23.1. Kinkerit*

5.2 Herättäjäin seurat

9.2 Ehtoollisseurat 21 henkilöä ehtoollisella

23.3 Adventtikuoro laulamassa ja puheita pidetty

2.4 Hartaustilaisuus

25.3 Punaisen ristin Suonenjoen osaston vanhusten kerhon vierailu

15.4 Suonenjoen sairaanhoitajia laulamassa potilaille kaikilla osastoilla (vierailivat usein)

1956 Yhteensä 19 tapahtumaa

1957 Yhteensä 25 tapahtumaa

Vierailijoina Martat

Eri kyläkuntien diakonaattitoimikunnat

Liikemiesten kristillinen Liitto Gideon r.y.” (Henkinen huolto Suonenjoen kunnalliskodissa v. 1956 –.)

Jääskeläinen (2009) muistelee: ”Semmoista oli kun nuo kyläkunnat kävivät siellä kerran kuussa suunnilleen niin kuin retkellä ja toivat kahvitarjoilut ja semmoiset tullessaan (Kuva 11). Siellä sitten tarjottiin henkilökunnalle ja hoidokeille kahvit ja pidettiin seurat tai semmoiset (Liite 3). Kun oli noita kirkollisia seuroja, pettiin kinkerit joka vuosi silloin aikanaan. Kinkereissä kävi semmoisia ketkä olivat rippikoulussa. Sen vuoden rippilapsia tuli sinne kinkeriin. Useinkin joulun seutuun kävi kaksi pappia vierailulla ja ne tulivat perheineen. Ne oli kutsuttu vierailulle ja ne syötettiin siellä.

Kahvilla oli muutenkin erityinen merkitys Kunnalliskodin elämässä. Kahviasiaa käsiteltiin usein Kunnalliskodin johtokunnan kokouksissa. Tästä esimerkki marraskuun 1946 kokouksesta: ”Kunnalliskodin johtokunta päätti että jouluksi jaettava kahvi ja rusinat ostetaan kunnalliskodin kaikille hoidokeille kunnan puolesta ja että kahviannos annetaan jokaisen itsensä hoitoon, joka vain pystyy sen käyttämään. Rusinat käytetään yhteisateriassa jouluna ja uutena vuotena.” (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958, 10.11.1946.)

Kuva 11. Kahvitarjoilu 1960-luvulla (Vepsäläisen kuva-albumi)

Seuraava kunnalliskodin johtajan lista kertoo yhden vuoden vierailusuunnitelman. Vuosimerkintää ei lähteessä ollut.

{ Hevrolä Vaippanen	: heinäkuu
{ Salminen Lyyttiläinen	: elokuu
{ Juntty Kela	: joulukuu
{ Kärkkäinen Piispaomäki Kärkiomäki	: kesäkuu
{ Riepponen Hälsomäki Kuustalonmäki	: lokakuu

Jääskeläinen (2009) jatkaa, kun alkoivat nuo mansikkakarnevaalit, niitä esiintyjiä kävi siellä kanssa. Joka kesä he kävivät esiintymässä ruokapalkalla. Ne eivät ottaneet siitä mitään maksua vaan annettiin ruokaa. Ulkona kokoonnuttiin sinne isojen kuusien luokse ja siinä sitten esiintyivät. Oli musiikkia ei siinä sitten ollut mitään muuta ohjelmaa.

Laulamista ja musiikkia Tapio Rautavaara oli ja muita (Kuvat 12 ja 13). Se oli ihan mieluinen odotettu tilaisuus. Kaikki puettiin pyhävaatteisiin ja ulos vietiin penkkejä ja istumia, siellä ne mummut ja papat sitten istuivat.

Kuva 12. Tapio Rautavaara esiintymässä 1970-luvulla (Vepsäläisen kuva-albumi)

Kuva 13. Tapio Rautavaara esiintymässä 1970-luvulla (Vepsäläisen kuva-albumi)

Lehtien tilaamista pidettiin tärkeänä ja 1950-luvun loppupuolella sanomalehtien lisäksi tilattiin aikakauslehtiä. ”Kunnalliskotiin päätettiin vuodeksi 1948 tilata Kuopiossa ilmestyvät lehdet Savon Sanomat, Kansan Sana ja Savon kansa sekä Kotimaa. Vuonna 1955 tilattiin Savo, Savon sanomat, Savon kansa, Kansan sana, Suomen kuvalehti, Kotiliesi ja Uusi Nainen, Kotimaa ja Sana.” (Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirjat 1944 – 1958.)

4.3.2.5 Kunnalliskodin maatila

Maatilakunnalliskodin ideaa tuki Paasivaaran (2002) mukaan niukkuusaikana vallinnut huono elintarviketilanne. Kunnallisia päätöksentekijöitä viehätti ajatus kunnalliskodin toiminnan omavaraisuudesta, jolloin köyhäinlaitos viljelyksiensä ja karjatalouden kautta tulisi mahdollisimman omavaraiseksi. Kunnalliskotiin haluttiin luoda oma maanviljelykseen perustuva tuotannollinen toimintakokonaisuus, joka kannattelisi kunnalliskodin toimintaa taloudellisesti. Maanviljelyksestä ja karjataloudesta tuotettuja ylijäämätuotteita myytiin kunnalliskodin ulkopuolelle, jolloin kunnalliskoti saattoi toimia kunnallisena tulonlähteensä. (Paasivaara 2002)

Suonenjoen kunnalliskodin maatala toimi erillään muusta vanhainkodin toiminnasta. Tilalla oli iso lypsykarja, sikoja ja hevosia. Tilanhoitaja, karjakot ja työmiehet vastasivat maatalan toiminnasta. Maatalan töihin osallistuville hoidokeille maksettiin ahkeruusrahaa. Maatilalta ostettiin kunnalliskodille kaikki maitotalous-, vilja ja lihatuotteet. (Vanhamäen historia, 2010.)

Jääskeläinen kertoo, että *”Meillä oli nuuka emäntä, joka oli semmoinen maalaistyttö. Kunnalliskodilla oli isot kasvimaat ja ne hoidettiin yhdessä hoidokkien kanssa. Siellä oltiin aina yhdessä. Kasvimaalla kasvatettiin punajuurta, porkkanaa ja kurkkua. Kasvimaan tuotteet piti aina punnita ja panna ylös kuinka paljon mitäkin on tullut ja ne hinnoiteltiin tulopuolelle. Kasvimaat olivat tärkeä osa ruokahuoltoa. Lisäksi syksyisin poimittiin marjoja ja sienä. Talonmies kyyditsi poimijat metsän reunaan ja haki pois muutaman tunnin kuluttua. Sitten siellä teurastettiin eläimiä ja eri tilithän ne olivat maatalan ja laitoksen puolella, mutta kuitenkin ne tuntuivat samalta. Sitä lihaa suolattiin, kun ei ollut jääkaappia ja pakastimia. Aitassa, joka myöhemmin on palanut, suolattiin kalat ja lihat. Syksyllä teurastettiin ja suolattiin ja sieltä sitten talven aikana haettiin. Kellari oli rinteessä rannalle päin mennessä. Sinne säilöttiin talven perunat, mehut ja vihannekset; lanttuja, nauriita ja punajuuria.”*

1960-luvun lopulla laki velvoitti lopettamaan kunnalliskotien yhteydessä toimivat maatilat. Maatalouden loputtua kunnalliskodin pellot ja navetta vuokrattiin. Suihkonen (2009) kertoo, että *”Pajatoiminnan kanssa tultiin Vanhamäelle 1992. Saatiin täältä navettarakennuksesta verstaatilat ja semmoinen puoli hehtaaria peltoa. Muut vanhainkodin pellot olivat vuokralla. Vanhainkoti oli silloin vielä toiminnassa. Me aloitettiin luomuviljelyä, jota silloin pidettiin ihan huuhaana. Uskon luomuviljelyn parantavaan voimaan. Kun ihmisen sai houkuteltua sinne kompostin päälle ja hän laittoi kätensä siihen terveeseen multa, siitä se paraneminen alkoi. Siinä on minun vahva usko takana.”*

4.5 Mannerheimin Lastensuojeluliiton aika

MLL Pohjois-Savon piirin perustava kokous pidettiin 12.12.1950. Tällöin Pohjois-Savon piiriin kuului 36 paikallisosastoa. MLL Pohjois-Savon piiri perustettiin toimimaan lastensuojelun ja nuorisohuollon edistämiseksi sekä ohjamaan ja auttamaan osastoja niiden työssä. (Tolonen 2002.) Piirin ja liiton vankka perusta on paikallisyhdistykset, joiden

vapaaehtoistoiminnan kautta koko MLL:n toiminta tulee näkyväksi paikallisesti ja alueellisesti kirjoittaa Helander (2010). MLL:n Suonenjoen paikallisyhdistys on perustettu 9.3.1924 ja yhdistysrekisteriin osasto vietiin 3.9.1927 (Aarnio 1974, 8).

4.5.1 MLL:n Suonenjoen osaston ja Suonenjoen kunnan historiaa

Järjestöillä on Kauppisen ja Niskasen (2005, 38) mukaan perinteisesti ollut merkittävä rooli uusien työmuotojen ja innovaatioiden kehittäjänä. Monet julkiselle sektorille vakiintuneista työmuodoista ovat alun perin lähteneet liikkeelle järjestöjen toimintana. Tällainen toiminta on esimerkiksi lastenneuvolatoiminta.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Suonenjoen osaston ja Suonenjoen kunnan yhteistyöllä on pitkät perinteet vaikkakaan ehdotukset eivät aluksi tuottaneet tulosta. Suonenjoen osaston toiminta keskittyi nimensä edellyttämällä tavalla pienten lasten hoidon kehittämiseen (Aarnio, 1927, 8). Ensimmäinen kunnanvaltuusto esitys osaston toimesta tehtiin vuonna 1927. *Esitettiin kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliiton Suonenjoen paikallisyhdistyksen kirje avustuksen myöntämisestä kouluhoitajan palkkaamiseksi kuntaan vuodeksi 1928. Kerrotun anomuksen hylkäsi valtuusto yksimielisesti.* (Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjoja 24.5.1927 – 17.5.1929, 22.12.1927.)

Valtuustolle esitettiin kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliiton kirjelmä, jossa haettiin vuodelle 1929 avustusta maatalouskerhotyön tukemiseksi kunnan alueella. Asiasta syntyneessä keskustelussa yksimielisesti tunnustettiin mainitun kerhotyön suuri merkitys maatalouden hyväksi. Kuitenkin valtuusto päätti tällä kertaa valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti hylätä tehdyn anomuksen. Perusteluna oli; ”*sikäli kun tiedetään ei mainittua kerhotyötä kunnassamme tällä hetkellä ole huomattavassa määrässä olemassa.*” (Kunnanvaltuuston pöytäkirja 7.12.1928.) Mannerheimin Lastensuojeluliito esitti Suonenjoen kunnan valtuustolle 14.3.1930 päivätyssä kirjeessä koulukeittolan perustamista kunnan jokaiselle kansakoululle. Esitys raukesi. (Kunnanvaltuustonpöytäkirja 29.3.1930.)

Suonenjoen osaston toiminta voimistui sotavuosina 1939 -1944, jolloin huoltoavun tarve huomattavasti lisääntyi. Sodan aikana ja sen jälkeenkin paikkakunnalle saatiin erilaisia avustuslähetyksiä, joiden perille saattamisessa osasto oli mukana. (Aarnio, 1974, 8.)

Kunnan valtuustossa (29.1.1943) käsiteltiin Koteja Kodittomille r.y:n ja Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliiton Suonenjoen paikallisosaston 9000mk anomusta ulkomailta saatavien lahjaelintarvikkeiden ruoaksi valmistamiseen ja jakeluun. Päätös: ”*avustus hyväksyttiin, valtuuston ohjeiden mukaan ruoanjakelu tuli kohdentaa erityisesti aliravituille lapsille ja raskauden tilassa oleville sekä imettäville äideille.*” (Suonenjoen kunnanvaltuustopöytäkirjat 1944 – 1947, Pöytäkirja 29.1.1943.)

Pisin yhteistyö MLL:n Suonenjoen osaston ja Suonenjoen kauppala/kaupungin välillä toteutui MLL:n Suonenjoen osaston vuonna 1941 perustaman Iisveden lastentarhan myötä, jonka toimintaa Suonenjoen kauppala tuki. (Aarnio, 1974, 9). MLL:n Suonenjoen osasto harjoitti lastentarhatoimintaa aina vuoteen 1978, jolloin toiminta siirtyi Suonenjoen kaupungille (Lappalainen, 1974 – 1983).

4.5.2 MLL:n Pohjois-Savon piirin ja Suonenjoen kaupungin yhteistyö

MLL:n Pohjois-Savon piirillä on aina ollut monipuolista lapsille ja lapsiperheille suunnattua toimintaa. Vuosikymmenien kuluessa lasten ongelmat ovat vaihtuneet ja sitä mukaa ovat muuttuneet toimintamuodotkin. Järjestön alkuperäinen tehtävä, pitää lasten puolta tässä yhteiskunnassa, ei ole muuttunut miksikään. (Tolonen 2002.)

Vanhainkodin rakennusten siirtyminen MLL:n Pohjois-Savon piiriin käyttöön ja myöhemmin omistukseen on ollut monivaiheinen prosessi. Rakennusten kunnostaminen ja toimintojen käynnistäminen ovat teettäneet paljon työtä ja ne ovat vaatineet myös paljon rohkeita päätöksiä. Vanhamäen toimintakeskuksen kasvun ja kehityksen takana ovat piirin toiminnanjohtaja Pirkko Helander ja Suonenjoen kaupungin rahtiussihteeri Liisa Suihkonen. (Tolonen 2002.)

Suihkonen (2009) kertoo, ” *Sitten muutaman toimintavuoden jälkeen sain kutsun MLL:n Pohjois-Savon piiriin ympäristötyöryhmään ja menin sinne asiasta sen enempää tietämättä. Oman työni kautta olin huomannut, että toiminnalle oli tarvetta, mutta tiloja ei tahtonut löytyä. Minä puhuin siinä kokouksessa Suonenjoella myynnissä olevasta vanhainkodista. Pirkko Helander innostui asiasta ja hän lähti soittamaan kaupungin johtajalle ja siitä se sitten alkoi.*”

Helander (2009) jatkaa, ”Mannerheimin Lastensuojeluliitosta otimme keväällä 1995 yhteyttä Suonenjoen kaupunkiin, kuullessamme että saksalaiset olivat ostamassa Vanhamäkeä. Minä olin yhteydessä sosiaalihoitajaan ja kaupunginjohtajaan, jotka alkuun kieltäytyivät ajatuksesta, että Mannerheimin Lastensuojeluliitto voisi tulla tilalle tekemään työtä lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyväksi. Kun saksalaiset eivät sitten ostaneet tilaa, heille heräsi ajatus, että jo loppuun ajettu tila tulisi nopeasti loppuun ajetuksi, ellei tilalla ei olisi minkäänlaista toimintaa. Joten Suonenjoen kaupunki antoi meille toimintamahdollisuuden puoleksi vuodeksi eli ajalle 11.6.1995 – 31.12.1995. Tänä aikana meidän tuli näyttää mihin me pystymme ja samalla näyttää mihin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piiri pystyy.”

Ensimmäisenä toimintavuonna Vanhamäellä järjestettiin kesäleirejä lapsille. Helander (2009) kertoo, että ”MLL:n Pohjois-Savon piirillä oli piiritoimisto Kuopiossa ja siellä meillä oli 2½ työntekijää. Suonenjoelle lähteminen aiheutti jonkin verran lisätyötä. Meidän piti hoitaa säännöllisesti piiritoimisto Kuopiossa ja Vanhamäki. Koska ei ollut työntekijöitä, otin minä yhteyttä sen aikaiseen Terveystieteiden tutkimuskeskukseen ja rekrytoin sieltä opiskelijoita kesän ajaksi työharjoitteluun Vanhamäelle. Kaupunki antoi Liisa Suihkosen jäädä Vanhamäelle, koska hän oli muutaman vuoden ajan tehnyt Vanhamäellä sosiaalityötä. Liisan kanssa sitten käynnistimme kesäleirit lapsille. Ensimmäisenä kesänä meidän kesäleireillä oli yhteensä 468 lasta, joista yli 100 oli pitkäaikaissairasta tai muuten vammaista lasta. Se oli melkoinen työnäyte niissä tiloissa missä silloin toimimme. Koko ajan piti korjata paikkoja ja samalla varmistaa, että toiminta olisi lapsille mahdollisimman turvallista. Leirit olivat erittäin suosittuja ja me saimme hyvän palautteen heti ensimmäisenä kesänä.”

Helander (2009) jatkaa ”Syksyllä sitten käynnistimme leiritoiminnan lisäksi koulutusta ammattiryhmille ja vapaaehtoisille. Palkkasimme ensimmäiset pitkäaikaistyöttömät. Lisäksi otimme yhteyttä Nuortenpalveluun ja käynnistimme heidän kanssaan yhteistyön. Yhdessä lähdimme hakemaan Raha-automaatti yhdistykseltä rahoitusta Suonensyke-hankkeeseen, joka oli tarkoitettu työ- tai koulutuspaikkaa vailla jääneille nuorille ja pitkäaikaistyöttömille. Työtoiminnan ja aktiviteettien avulla saatoimme heitä yhteisöön ja yhteisöstä sitten maailmalle. Tämä hanke onnistui niin hyvin, että jatkoimme yhteistyötä Nuortenpalvelun kanssa tammikuusta 1996, jolloin kaupunki antoi meidän jatkaa toimintaa Vanhamäellä nimellisellä vuokralla. Me teimme nuortenpalvelun kanssa

yhteistyötä aina vuoteen 1997 saakka. Syksyllä 1997 kaupunginhallitus ja -valtuusto lahjoittivat tämän koko tilan MLL:n Pohjois-Savon piirille hintaan nolla markkaa.”

Suonenjoen kaupunginvaltuuston (19.5.1997, 181§) päätös: Vanhamäen alueen ja rakennusten lahjoittaminen Mannerheimin Lastensuojeluliitolle. ”Kaupunki on 25.3.1996 allekirjoitetulla sopimuksella lahjoittanut Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirille käyttöoikeuden entisen vanhainkodin rakennuksiin ja niitä ympäröivään alueeseen 1.3.1996 – 28.2.2021 väliseksi ajaksi.” (Suonenjoen kaupunginvaltuustonpöytäkirjat 1.1. – 31.12.1997; Suonenjoen kaupunginvaltuusto 19.5.1997.)

”Varsinaisen käyttöoikeuden luovutus koskee rakennuksia ja noin 3,26 hehtaarin suuruista tontti- ja piha-aluetta, minkä lisäksi MLL:llä on oikeus käyttää toimintansa vaatimiin tarkoituksiin viereisiä pelto- ja lähialueita, pinta-alaltaan yhteensä noin 6,77 ha. MLL :n hallinnassa on tällä hetkellä siis yhteensä noin 10 hehtaarin suuruinen alue, joka on kokonaan Vanhamäen toimintakeskuksen käytössä.” (Suonenjoen kaupunginvaltuustonpöytäkirjat 1.1. – 31.12.1997; Suonenjoen kaupunginvaltuusto 19.5.1997.)

”MLL:n ylläpitämä Vanhamäen toimintakeskuksen toiminta on koko ajan kehittynyt ja laajentunut niin, että Vanhamäestä on muodostunut merkittävä Suonenjoen vahvuustekijä. MLL on jo tähän mennessä investoinut kohteeseen paitsi mittavia henkisiä, myös taloudellisia resursseja; navettaa on kunnostettu koulutus- ja monitoimitilaksi, rantasauna on rakenteilla, jne.”

”Edellä olevan johdosta on valmisteltu Vanhamäen rakennusten ja alueen lahjoittamista Mannerheimin Lastensuojeluliitolle ja neuvoteltu asiasta MLL:n edustajien kanssa. Kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuustolle, että valtuusto päättää lahjoittaa Mannerheimin lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirille karttaliitteen mukaisen noin 10 hehtaarin suuruisen määräalan Suonenjoen kaupungin Jauhomaen kylän tilasta Ukkola RN: o 8:137 määräalalla olevine rakennuksineen.” (Suonenjoen kaupunginvaltuustonpöytäkirjat 1.1. – 31.12.1997; Suonenjoen kaupunginvaltuusto 19.5.1997.)

”Äänestyksessä kaupunginhallituksen esitystä kannatti 32 valtuutettua ja Yrjö Jalkasen tekemää esitystä kannatti kolme valtuutettua. Äänestyksen tuloksena puheenjohtaja totesi kaupunginvaltuuston hyväksyneen kaupunginhallituksen päätösehdotuksen kaupunginvaltuuston päätökseksi.” (Suonenjoen kaupunginvaltuustonpöytäkirjat 1.1. – 31.12.1997; Suonenjoen kaupunginvaltuusto 19.5.1997.)

Lahjoituksen myötä kaupunki sitoutui yhteistyöhön raittiustoimen kanssa, sanoo Suihkonen (2009). *”Hän jatkaa, että yhteistyöstä on päätetty kaupungin hallituksessa. Koko ajan ollessani kaupungin raittiussihteerinä, olen saanut toteuttaa työtäni vapaasti. Minulla on ollut mahdollisuus tehdä työtä, mitä olen halunnut. Ei tästä yksin olisi tullut mitään, mutta onneksi tuli tämä MLL:n Pohjois-Savon piiri yhteistyökumppaniksi. Meillä on työpajatoiminta menestynyt hyvin ja se on sitä työtä mitä raittiustoimen puolelta on haluttu tehdä.”* Peltosalmen, Vuorisen ja Särkelän (2008, 18.) mukaan sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat keskeinen toimija palkkatuella työllistämässä ja erityisesti osatyökykyisten ihmisten työllistämässä.

Julkusen (2006, 119) mukaan 1990-luvun talouskriisi muutti Suomessa suhtautumista järjestöihin. Tällöin näkymättömästä kolmannesta sektorista tuli näkyvä sosiaalipoliittinen toimija. Taloudellisen ja sosiaalisen kriisin oloissa järjestöiltä alettiin odottaa suurempaa sosiaalipoliittista tehtävää, vastuuta palvelujen tuottamisesta, työllistamisestä, syrjäytyneiden osallistamisesta ja sosiaalisesta tuesta

Lahjoitustilanteessa hyvin monet kaupungin päättäjät näkivät, että tämä paikka on rasite kaupungille, arvioi Helanderin (2009). Vanhamäen kylmillään olevat vanhat rakennukset, olisi pitänyt purkaa ja siitä olisi tullut kustannuserä kaupungille. MLL:n Pohjois-Savon piirin 15-toimintavuoden aikana paikkaan on uhrattu miljoonia ja nyt paikka on kaupungille ilonaihe. Vanhamäellä on pitkät perinteet, sillä isot ihmisvirrat ovat toimineet ja eläneet täällä ja jättäneet jälkiään, pohtii Helander (2009.)

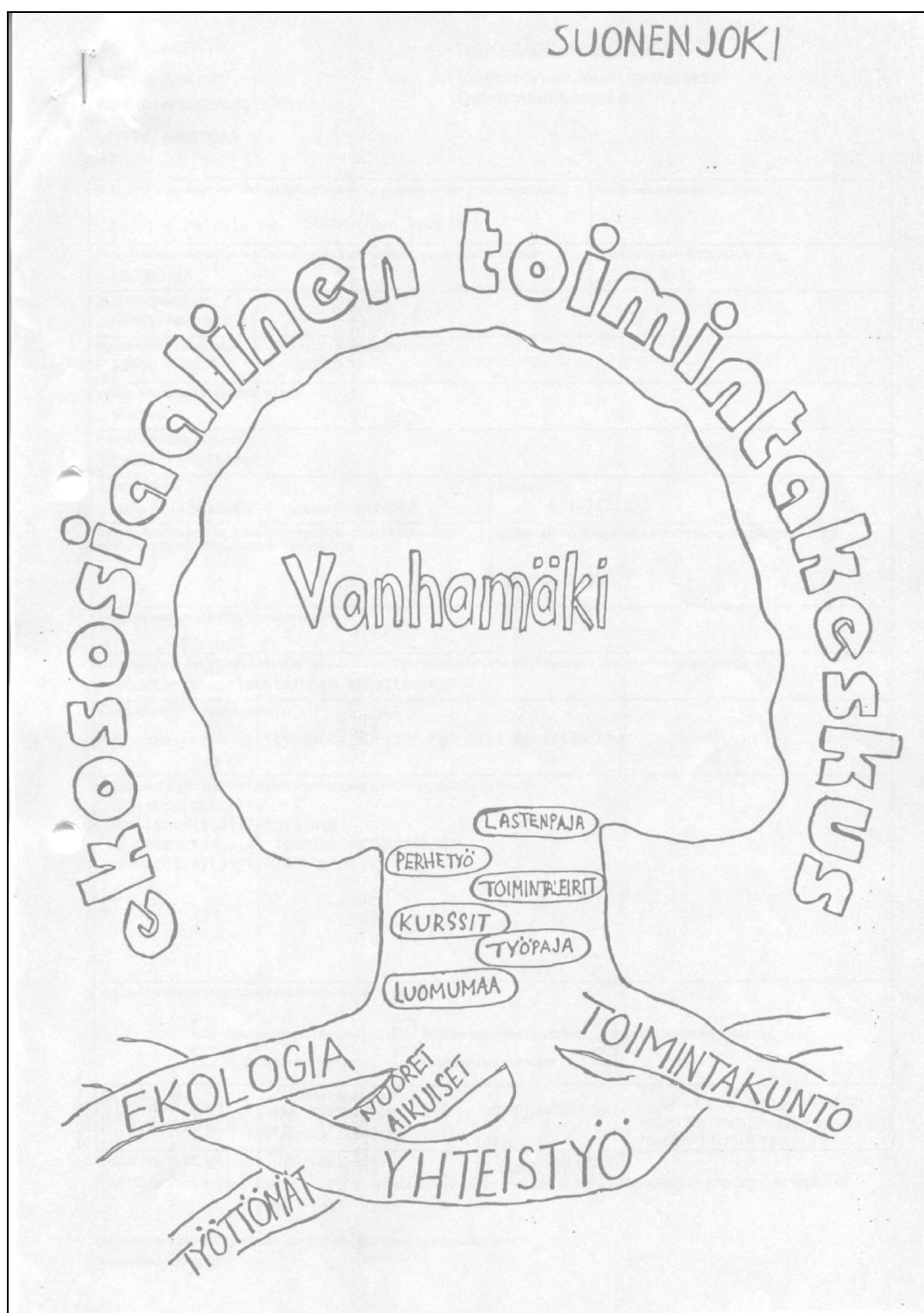
Helanderin (2009) kokemus on, että kaupungin päättäjät ovat tukeneet Vanhamäen toimintaa, mutta aina siellä on ollut joukossa myös epäilijöitä. Epäily johtuu Helanderin näkemyksen mukaan siitä, että tilaa johtavat naiset. Kaupungin päättäjillä on hämmennys siitä, miten Vanhamäki voi olla pystyssä, kun moni parempikin yritys on tehnyt konkurssin. Miten Vanhamäki voi työllistää ja maksaa palkkaa niin usealle ihmiselle, mistä ihmeestä se raha tulee? Kaupungin talous on aina ollut niin tiukalla, että kaupungin

tarjoama taloudellinen tuki Vanhamäelle ei ole ollut mahdollista. Ainoastaan joihinkin hankkeisiin on tullut tukea kaupungilta. Kaupunki luottaa, että Vanhamäellä pärjätään. Täytyy muistaa, että kaupunki saa täältä pajatoiminnan Liisa Suihkosen avulla. Syrjäytymisuhan alla olevat eri-ikäiset ihmiset tekevät työtä täällä muiden kanssa.

4.5.3 Vanhamäen toimintakeskus unelmasta visioksi

Helander (2009) muistelee, ”kun tulin helmikuussa 1993 työhön Mannerheimin lastensuojeluliittoon pieneen piiritoimistoon, jossa oli kaksi ja puoli työntekijää niin ajattelin että tämä ei voi olla meidän tavoite. Meillä oli vain 20 hoitajaa Kuopiossa ja lasten- ja nuorten puhelintoiminta oli hyvin vähäistä, niin ajattelin että lapsiperheet tarvitsevat Pohjois-Savossa jotain enemmän. Minä muistin lapsuuden kesäsiirtolat ja halusin käynnistää samanlaista toimintaa. Lasten leiritoiminnan aloitin 1994, kun saimme Elna Tuomaisen lahjoituksen. Aloitin leiritoiminnan Leppävirralla Elnan pienessä talossa. Siellä ollessa koin todella, että kohtaamani lapset tarvitsivat hoivaa ja huoltoa. Ajattelin, että meidän täytyy pinnistellä saadaksemme joku kesäsiirtolatyypinen paikka, jossa voimme kohdata lapsia ja nuoria. Minulla oli vahva unelma, se unelma oli niin vahva ja vankka, että kun kuulin tästä Suonenjoen paikasta ajattelin, että nyt se hetki on koittanut. Tuolla tilalla, vaikka se olisi kuinka ränsistynyt, saadaan paljon aikaan. Yhdessä voidaan rakentaa ja saadaan paljon aikaan. Näin se vain käynnistyi. Usko oli vahva, vaikka se välillä horjui. Kyllä siinä on monta levotonta yötä ollut, kun on miettinyt mistä kasataan rahat, mistä työntekijät. Meillä oli vain tyhjiä käsiä auttamassa, mutta ne tyhjät kädet tekivät tästä ihmemaan. Kaikki tänne tulevat ihmettelevät, että kuinka tällainen paikka voi olla olemassa. Ilman näitä ihmisiä ei Vanhamäkeä olisi. Kaikki lähtee unelmasta ja visio oli, että tästä paikasta tulee toimiva monipuolinen monenlaisia lapsia ja nuoria kohtaava toimintakeskus. Minusta tämä unelma on nyt täyttynyt.”

Suihkosen (2009) mukaan ”pajatoiminnan alussa kaikki suunniteltiin paperille. Nyt kun katsoo silloisia suunnitelmia, niin kaikki ne toiminnot, joita silloin suunniteltiin, ovat jo täällä (Kuva 14). Alkuun oli visioita ja puhuttiin paljon että niin tehdään, ja niin tehdään. Puhuttiin, kuin ne olisi jo tehty. Ihmiset ihmettelivät, että onko sitä vai onko se vasta tulossa. Se oli tietoista puhumista, panimme ajatuksia ilmaan ja sitten ne vain ovat toteutuneet.”

Kuva 14. Pajatoiminnansuunnitelma 1990-luvun lopulla (Suihkonen 2009.)

Rantasaunan rakentamisella on Helanderin (2009) mukaan, ihan oma ihmeellinen tarinansa. Helander kertoo, että ” Vanhainkodin aikana rantasauna oli palanut ja me rakensimme uuden rantasaunan talkoovoimin. Arkkitehti, joka teki rantasaunan piirustukset, teki ne maksutta. Rantasaunan rakennuspuut saimme Leppävirran tilalta,

jonka Elna Tuomainen oli meille lahjoittanut. Hirret sahattiin Rautalammilla Kinkamon sahalla. Meidän vapaaehtoiset jäivät sinne kahdeksi viikoksi talkootöihin, jolla maksoimme hirsien sahauksen. Hirsienloveus tuli siten, kun menin hakemaan Petroskoista lapsia leirille ja samaan pieneen koneeseen istui mies minun viereen ja kysyi, ”mitä huono huokaa?” Vastasin hänelle, kun tietäisin edes hirsiloveajan, joka tulisi loveamaan meidän rantasaunan hirret, niin olisihan se kappale matkaa eteenpäin. Mies vastasi, että nyt istut sopivan miehen vieressä. Olen Kuopiosta ja olen ikäni tehnyt hirsitöitä. Hän tuli kahden viikon päästä Vanhamäelle vapaaehtoistyöhön ja lovesi rantasaunan hirret. Urakalla rantasauna sitten rakennettiin. Rantasauna toimi meillä monenlaisena tukikohtana. Paikka oli tarpeellinen lapsille, jotka saivat uinnin jälkeen kuivata ja pukea siellä. Alkuun pidimme siellä myös pieniä kursseja. (Helander, 2009.)

Uutis-kukon artikkelissa Sormunen (2004, 5) kirjoittaa, että Vanhamäen toimintakeskuksessa järjestetään leirejä perheleireistä rippikoululeireihin. Vanhamäellä toteutettavan Osaava-hankkeen puitteissa nuoret saavat lisää ammattitaitoa ja suuntaa elämälle. Vanhamäessä kävijä ei voi olla ihmettelemättä Pirkko Helanderin ja Liisa Suihkosen työtä ja sen tuloksia. Vanhamäki on paikka, jossa työtunteja ei lasketa. Tilan kunnostus, lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi on näiden tarmokkaiden naisten ja Vanhamäen muun henkilökunnan elämäntapa. Vanhamäki on näyttö siitä, mitä aikaansaadaan, kun toimeen tartutaan.

4.5.4 Vanhamäen toimintakeskus tänään

Vanhamäen toimintakeskus on Tolosen (2002) mukaan erilaisuuteen pohjautuva osaamisen ja vapaaehtois- sekä työtoiminnan yhteistyöpaikka, jossa monen nuoren ja aikuisen tavoitteet voivat kohdata. Toimintakeskus tarjoaa lapsille, nuorille ja perheille palveluja, joiden tavoitteena on kokonaisvaltainen hyvinvointi ja toiminnallinen aktiivisuus. Vanhamäki monipuolisine tiloineen ja luomupeltoineen on mahdollistanut monet yhteistyöhankkeet. Toiminnan pääpaino on kohdistettu pitkäaikaistyöttömiin, työelämästä syrjäytyneisiin, mutta ennen kaikkea lapsiin ja nuoriin ja heidän perheisiinsä. Päärakennus majoitustiloineen, lastenkoti, ryhmä- ja perheryhmäkoti, nuorten tukiasunnot, navettarakennus pajoineen ja monitoimi- ja koulutustiloineen, Syke-talo, rantasauna, talli ja maneesi muodostavat toimivan kokonaisuuden. Toimintakeskuksen luonto, eläimet ja luomuviljely antavat oman erikoisvahvuutensa toimintojen kehittämiseen.

Helanderin (2009) kertoo, että Vanhamäellä ei MLL:n toiminnan aikana ole purettu yhtään rakennusta. Kaikki rakennukset on pyritty korjaamaan. Tulipalossa tuhoutunut aittarakennus on ainoa rakennus, joka puuttuu alkuperäisestä miljööstä. Raha-automaattiyhdistys on myöntänyt jonkin verran investointiavustuksia. Omalla rahoituksella olemme rakennuttaneet maneesin ja syketalon, joiden rakentamispäätökset olivat rohkeita päätöksiä. Helanderin mukaan, ellei ole rohkeutta ei ole mahdollisuuksiakaan. Hän uskoo, kun on aiemmin onnistunut, voi onnistua jatkossakin. Vanhamäki ei tarjoa asiakkaille sellaista mitä hotellit tarjoavat, eikä tarvitsekaan olla. Paikkojen on oltava asiallisia ja kunnossa, kun työskennellään lasten kanssa.

Helander (2009) jatkaa, että *”Ilmapiiri täällä on hirvittävän hyvä, jos sen saa kiinni niin täällä voi varmasti hyvin. Nyt ovat rajat löytyneet, niin toimintarajat kuin rakentamisenrajatkin. Tämän päivän toimintoja ovat lastenkoti, ryhmä- ja perheryhmäkoti, ohjelmapalvelu, tallitoiminta, kansainvälinen toiminta ja näiden lisäksi luomuviljely, jatkojalostus ja luomupuoti. Luomupuodissa ja viljelyksillä toimii hyvin paljon vapaaehtoisia ihmisiä. Tallitoiminnassa, luomupuolella ja jatkojalostuksessa on myös vapaaehtoisia. Jatkojalostuksessa vähemmän, koska se on ammattitarkkuutta vaativaa työtä. Meillä on työllistettynä lievästi kehitysvammaisia, jotka pystyvät tekemään työtä ohjatussa ympäristössä.”* (Helander, 2009.)

Ammatillista toimintaa Helander (2009) pitää tärkeänä lasten ja nuorten parissa työskennellessä. Koko ajan työhön liittyy myös vapaaehtoisuuden henki. Lasten nuorten ja lapsiperheiden työ on tänä päivänä niin arvokasta ja haastavaa, että vapaaehtoistyö ei riitä kuin aromin, tuoksun tuontiin. Ammatillinen työ ja vapaaehtoistyö tukevat toisiaan Vanhamäellä.

4.5.4.1 Luomutila

Vanhamäellä on luomutuotannosta vuosien kokemus. Luonnonmukainen viljely on olennainen osa Vanhamäen toimintaa. Vanhamäellä luomutuotannossa viljellään useita eri lajikkeita. Viljelyksessä on muun muassa tomaattia, kurkkua, vihanneksia ja juureksia, marjoja ja yrttejä. Ominaisuuksiltaan luomutuotteet ovat puhtaita, aromipitoisia, lisääaineettomia, luonnonmukaisia, kotimaisia ja ympäristöystävällisiä. Luomutuotteita myydään omassa luomu-myyvälässä (Kuva 15). Jatkojalostettuja kuivatuotteita voi tilata myös verkkokaupasta. (MLL Pohjois-Savon piiri 2009. Luomu.)

Kuva 15. Pirkko Helander luomumyymälässä (MLL:n kuva-arkisto)

4.5.4.2 Tallitoiminta

Vanhamäen talli on pieni ja viihtyisä ratsastustalli. Talli aloitti toimintansa vuonna 1998, jolloin Vanhamäen toimintakeskuksen vanhasta viljakuivaamosta rakennettiin tallitilat kuudelle hevoselle. Ensimmäinen hevonen oli ostettu jo pari vuotta aiemmin Siilinjärveltä. Vanhamäen tallilla on toimintaa ympäri vuoden. Loma-aikoina järjestetään erilaisia leirejä, ja kausitunneilla pidetään sekä vakio- että irtotunteja. (Vanhamäki 2009. Tallitoiminta.)

Vanhamäellä hevosmäärä on kasvanut ja nykyään karsinapaikkoja tallissa on kahdeksan. Lisäksi tallialueelta löytyy hevosille oma pihatto ja pienille poneille rakennettu ”ponila”. Vuonna 2004 Vanhamäelle rakennettiin maneesi, joka on täysimittainen halli (20x60). (Vanhamäki 2009. Tallitoiminta.)

Kuva 16. Maneesi Vanhamäelle rakennettiin vuonna 2004. (MLL:n kuva-arkisto)

Vanhamäen Tallilla järjestetään erilaisia ratsastuskilpailuja. Kilpailuista saa tietoa ja niiden tuloksia voi seurata Vanhamäen tallin sivuilla. (Vanhamäki 2009. Tallitoiminta).

Kuva 17. Esteratsastusta kesäleirillä. Kuva vuodelta 2009. (MLL:n kuva-arkisto)

4.5.4.3 Ohjelmapalvelu

Vanhamäki tarjoaa monenlaisia palveluita kaikenikäisille. Puitteidensa puolesta Vanhamäki soveltuu loistavasti erilaisten leirien, leirikoulujen ja toimintapitoisten tapahtumien järjestämiseen. Ohjelmapalvelun kautta voi Vanhamäeltä vuokrata tilat perhejuhliin sekä yritysten, yhteisöjen, järjestöjen koulutus- ynnä muiksi tiloiksi. Vuokrattavia tiloja ovat Syketalo, navetan vintin liikunta- ja juhlasali, navetan vintin maalaishuone, päärakennuksen ruokasali ja rantasauna. Ohjelmapalvelujen kautta järjestetään lapsille ja nuorille leirejä, leirikouluja ym. tapahtumia Yrityksille Vanhamäki voi tarjota sekä yhden päivän koulutuspaketin että useamman päivän koulutustapahtumiin koko palvelupaketin: tilat, välineet, ruokailun ja majoituksen. (MLL Pohjois-Savon piiri. 2009. Vanhamäki, ohjelmapalvelut.)

Vanhamäen Syketalosta on tullut suosittu häiden pitopaikka. Avaraan ja valoisaan Syketaloon mahtuu jopa 200 häävierasta samanaikaisesti. Häiden järjestely alkaa tarjouspyynnöllä ja tilavarauksella. Vanhamäki ei vuokraa tilojaan ulkopuolisille pitopalveluyrittäjille. (Vanhamäki 2009.)

Kuva 18. Syketalo valmiina juhliin, kuva 2000-luvulta. (MLL:n kuva-arkisto)

4.5.4.4 Ryhmä- ja perheryhmätoiminta

Vanhamäen ryhmä - ja perheryhmäkoti aloitti toimintansa huhtikuussa 2009. Toiminnan rahoitus, valvonta ja ohjaus tulevat Sisäasianministeriöltä. Vanhamäen ryhmä- ja perheryhmäkoti on alaikäisille yksin Suomeen tulleille turvapaikanhakijoille tarkoitettu vastaanottoyksikkö. Yksikössä eletään monikulttuurista arkea turvallisesti pienessä kodinomaisessa yhteisössä, jossa lapset ja nuoret huomioidaan yksilöllisesti. Ryhmä- ja perheryhmäkodin selkeä tavoite on toiminnallisuus, johon Vanhamäen toimintakeskus ympäristöineen antaa hyvät harrastus- ja työtoiminnalliset mahdollisuudet. Päämääränä on tukea lasta ja nuorta yksilöllisesti turvapaikkaprosessin aikana ja sen jälkeen heidän saatuaan myönteisen oleskeluluvan Suomeen ja tukea kotoutumisessa sekä edistää heidän kasvua ja kehitystä tasapainoisiksi kansalaisiksi. (Vanhamäen ryhmä- ja perheryhmäkodin toimintasuunnitelma 2010.)

4.6 Vanhamäen lastenkoti

Vanhamäen lastenkoti on aloittanut toimintansa vuoden 2004 alusta. Lastenkodin toiminnasta vastaa Vanhamäki säätiö, jonka on perustanut Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piiri ry. Toiminta rahoitetaan kuntien ostopalveluiden kautta. Lastenkoti toimii vuokralla Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirin Vanhamäen toimintakeskuksen tiloissa. Toiminta on luvanvaraista ja perustuu

lastensuojelulakiin (LSL 13.4.2007/417), lakiin yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta (9.8.1996/603) sekä lääninhallituksen antamaan toimintalupa. (Vanhamäen lastenkoti. 2008.)

Kuva 19. Lastenkoti 2010. (MLL:n kuva-arkisto)

Lastenkodin toimintaa ohjaavat Mannerheimin Lastensuojeluliiton arvot; lapsen ja lapsuuden arvostus, yhteisvastuu, inhimillisyys, suvaitsevaisuus ja ilo sekä toimintaperiaatteet lapsen näkökulman huomioon ottamisesta, tekemisen riemusta, avoimuudesta ja yhteistyöhakuisuudesta. Toiminnallisuus on lastenkodin selkeä tavoite, koska ympäristö harrastus-mahdollisuuksineen Vanhamäen toimintakeskuksessa antaa siihen hyvät mahdollisuudet. (Vanhamäen lastenkoti 2008.)

Vanhamäen lastenkoti tarjoaa monia mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon. Vanhamäelle on rakennettu kaksi kiipeilyseinää sisätiloihin, toinen navetan vintille ja toinen Syketalolle. Lastenkodin rakennuksen päädyssä on puolestaan seinäkiipeilypaikka ulkona. Pallomeri löytyy navetan vintiltä. Jalkapallon pelaamiseen on käytössä oma alue. Talvella lastenkodin takapihalta pääsee harjoittelemaan mäkihyppyä omassa Hiihtomaassa, jossa on kapulahissi ja valaistus. (Vanhamäen lastenkoti 2008.)

4.7 Vanhamäen henkilökunta ja kansainvälinen toiminta

Vuoden 2009 tilastojen mukaan MLL Pohjois-Savon piirillä oli 27 työntekijää toistaiseksi voimassaolevalla työsopimuksella ja kahdeksan työntekijää työllistämistuella. Vanhamäki säätiön palveluksessa on vuonna 2009 ollut vakituisia työntekijöitä 10 ja tuntityöntekijöitä kahdeksan. Lisäksi Vanhamäki säätiöllä on ollut yksi palkattu työntekijä palkkatuella. (Putila, 2009.)

Kansainvälinen yhteistyö on ollut Pohjois-Savon piirin toimintamuotona vuodesta 1995 alkaen. Vuoden 2009 toimintakertomuksen mukaan oppilasvaihdoissa Vanhamäellä oli Virossa 4 ammattikoululaista keittiöharjoittelussa ja matkailuharjoittelussa oli Tartosta kymmenen opiskelijaa ja Latviasta kaksi opiskelijaa. Kansainvälisessä nuorisovaihdossa Vanhamäellä on 2009 vuonna ollut yksi nuori Ranskasta ja yksi nuori Moldovasta ja yksi Italiasta. Kaikki nuorisovaihdossa olevat nuoret ovat työskennelleet Vanhamäellä luomuviljelyssä, jatkojalostuksessa, keittiötehtävissä ja nuorisotyössä (Helander, 2010.)

4.8 Vapaaehtoistyö Vanhamäellä

Peltosalmen, Vuorisen ja Särkelän (2008, 11) mukaan suomalaiset käyttävät vapaaehtoistoimintaan keskimäärin lähes 18 tuntia kuukaudessa, ja vapaaehtoistyöpanos vastaa kokopäiväiseksi muutettuna yli 77 000 henkilötyövuotta. Helander ja Laaksonen (1999, 39) jatkavat, että vapaaehtoistyönä tuotettu panos muodostaakin yli yhdeksän kymmenesosaa niistä ei-rahallisista tuotoista, jotka kolmannen sektorin yksiköt saavat käyttöönsä.

Jäsenistö on valtaosalle sosiaali- ja terveysalan yhdistyksistä merkittävä resurssi sekä henkilöstö- että talousnäkökulmasta. Osa jäsenistä on vapaaehtoistoiminnan aktiiveja, osa sen reservejä ja osa käytännössä vain tukee yhdistyksen toimintaa taloudellisesti maksamalla jäsenmaksunsa. (Peltosalmi, Vuorinen & Särkelä 2008, 35.)

Helander (2009) on sitä mieltä, että Vanhamäellä vapaaehtoistyön alku oli Liisa Suihkosen työssä. Liisalla oli pajatoiminnassa ihmisiä, jotka olivat tulleet kuntoutumaan Vanhamäelle. Helander jatkaa, että vapaaehtoisia tuli myös Kuopiosta ja Siilinjärveltä. Kaikki ymmärsivät, että yksin tätä paikkaa ei rakenneta. Ystävät ja tuttavat tulivat avuksi ja sitten pikkuhiljaa kyläläisetkin alkoivat kiinnostua. Lisäksi vanhemmat, joiden lapset olivat meillä leireillä, osallistuivat mielellään vapaaehtoistyöhön. Vanhemmat olivat niin

iloisia lasten leiritoiminnasta, joka oli heidän mielestään vankkaa ja perinteistä leiritoimintaa, että he halusivat olla auttamassa meitä.

Työpajan työllistettyjen kanssa me olemme aloittaneet tämän kaiken, kertoo Suihkonen (2009). *”Hyvät ihmiset voivat tehdä suuria, mutta kun nämä hylätyt ihmiset tekevät suuria, niin se tässä on ihmeellistä. Meidän ylpeys on se, että me ollaan näillä joukoilla saatu tämmöistä aikaan. Nyt tämä toiminta on ihan samaa kuin silloin alussa, mutta siihen on tuullut ammatti-ihmisiä mukaan. Ilman pajatoimintaa me emme olisi päässeet eteenpäin”* arvioi Suihkonen.

Vapaaehtoistyön lähtökohtana on Suihkosen (2009) mukaan ihmisten kanssa tekeminen. Mitä itse on tehnyt tai jättänyt tekemättä. Mitä on sanonut tai on jättänyt sanomatta, niistä maksetaan vapaaehtoistyön palkkaa. Kasvattajien pitäisi tämä ottaa huomioon lasten kanssa. Lapsia pitäisi viedä mahdollisuuksien oville. Heidät tulisi viedä tutustumaan ympäristöönsä. Verkoston luominen on taito ja sen oppii osallistumalla. Verkostoa ihminen kerää jo ihan pienenä ja sitten sitä satoa kerätään pitkin elämän matkaa. Verkosto luodaan elämän varrella. Ihmisen on hyvä koota koko elämänsä ajan verkostoa. Sitä minä pidän tärkeänä, sanoo Suihkonen. Urheiluun kuuluu vapaaehtoistyö ja sitä kautta tulee myös vapaaehtoistyöntekijöitä. Sitä pitää oppia antamaan itsestään.

Vapaaehtoistyö vaatii johdon sitoutumista työhön, sanoo Helander (2009). Hän jatkaa, että alkuun ei tiennyt että oliko yö vai päivä, viikonloppu vai arki. Sitä pani itsensä likoon ihan täysillä ja ympäri viikot. Se into ja palavuus, että voi rakentaa jotain aidosti lapsille, nuorille ja lapsiperheille, pani toimimaan ja antoi voimaa toimia. Lapsiperheiden köyhyys ja avuttomuus näkyi. Me tultiin juuri sopivaan aikaan sopivalla hetkellä tekemään sitä työtä, jota kunnat eivät siihen aikaan talousvaikeuksissa pystyneet tekemään.”

Kuikka (2009) kertoo vapaaehtoistyön kokemuksistaan, *”että melkein siitä asti, kun Liisakin on ollut, olen minä ollut vapaaehtoistyössä Vanhamäellä. Liisan kautta minä siihen tulin silloin aikanaan. Kymmenen vuotta ainakin olen ollut siellä vapaaehtoistyössä. Minä olen tehnyt kaikkea ulkona mitä työtä on ollut; marjan keruuta, mansikan poiminta, perunan- ja kaalin- ja sipulin nostoa. Meitä on tuttu porukka siellä. Kohtahan se taas alkaa. Vadelmat kerätään ensin ja sitten mustaherukat. Ei sitä viiti joutilaana olla. Mukava on olla ulkona. Ruumiillinen työhän on terveellistä, kun se on vapaaehtoista. Minäkii sitten lähen pois, kun siltä tuntuu, että nyt riittää tälle päivälle. Ei sitä palkkaa*

makseta, syömässä käävään sitten. Ruokapalkalla ollaan. Kylällä kyllä luullaan, että rahan eestä männään sinne, että ne ei usko sitä että palkatta. Vanhamäellä on sellainen henki, että siellä on mukava tehdä työtä. Se palakihtee. Liisa ja Pirkko ja kyllä siellä on sellainen henki.”

Peltosalmi ja Särkelä (2008, 97) kirjoittavat, että vapaaehtoistoiminta on perinteinen termi, jolla viitataan ennen kaikkea siihen, että toiminnasta ei makseta korvausta vaan sitä tehdään ilman taloudellista korvausta. Vapaaehtoistoimintakäsitteellä ei oteta kantaa siihen, onko vapaaehtoinen itse asianosainen, täysin ulkopuolinen tai esimerkiksi alan ammattihenkilö.

5 POHDINTA

5.1 Tutkimuksen luotettavuuden pohdintaa.

Anttilan (1998, 318) mukaan historiallisen tutkimuksen luotettavuudessa tulee tutkijan olla kriittinen lähteiden suhteen kirjoittaja. Lähde, jonka aitoutta ei voi todistaa, ei ole minkään arvoinen. Ulkoisessa lähdekritiikissä Hyytiäisen ja Tähtisen (2008) mukaan lähde sijoitetaan omaan aikaansa, pohditaan sen ajallista ja paikallista alkuperää ja sitä, kenen toimesta lähde on syntynyt. Hyytiäinen ja Tähtinen (2008) jatkavat, että historian tutkijan tulee hyväksyä se, ettei mikään lähdeaineisto eikä mikään lähteiden lukutapa anna täydellistä kuvaa ja tulkintaa menneisyyden kulusta ja tapahtumista. Heidän mukaansa nykyään puhutaan lähdekriittisyyden sijaan lähteiden luennasta, jonka avulla tutkija tekee päätelmiä tutkimuskysymyksen soveltuvuudesta alkuperäislähteelle ja toisin päin.

Suonenjoen kaupungin arkistosta löytyvään materiaaliin tutustuin huolella ja kaikki käyttämäni aineiston kopioin ja tein niihin tarkat lähdemerkinnät. Arkistomateriaalin luotettavuutta heikensi se, että pöytäkirjat ja kokousmuistiot olivat 50-luvulle saakka kirjoitettu käsin ja niistä oli välillä vaikea saada selvää. Kansallisarkistosta tilasin sotasairaala-aikaa koskevan asiakirja-aineiston. Asiakirjoista saamani aineiston litteroin tarkasti aikajärjestykseen ja saamaani aineistoa täydensin henkilöhaastatteluilla. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että haastateltavien kertomat tapahtumat tarkastin asiakirjoista ja päinvastoin.

Lakeja käsitellessäni en tutkimuksessani ole käyttänyt alkuperäisiä lähteitä, vaan olen tukeutunut henkilöihin, jotka ovat tutkineet lakeja. Tämä voi heikentää tutkimukseni luotettavuutta, mutta tutkimuksessani päädyin tähän ratkaisuun, että raportista tulisi sujuva ja helposti luettava.

Tutkimuksen luotettavuutta heikentää myös vanhojen asiakirjojen dokumentoinnin puutteellisuus. Vanhojen tilastojen dokumentointi oli sekavaa. Tilastoihin oli kirjattu vastaanotetut asiakkaat, mutta poiskirjaamiset olivat puutteellisia, mikä vaikeutti tilastojen lukua. Sama oli havaittavissa henkilökuntatilastoinnissa. Usein tarkimman vakinaista henkilökuntaa koskevan henkilökuntatilaston löysi pöytäkirjasta, jossa oli päätetty henkilökunnan vuosilomista. Lisäksi dokumentoinnissa ei ole kiinnitetty huomiota

palvelujen järjestämiseen ja siksi asiakirjoista oli vaikea löytää tietoa sosiaalipalvelujen toteuttamisesta.

Henkilökohtainen haastattelu on Katajalan (1990, 46 – 48) mukaan paras ja luotettavin tapa hankkia muistitietoa. Haastateltavien henkilöiden valinnassa on otettava huomioon, ovatko he itse olleet mukana tapahtumissa, joista heitä haastatellaan ja ovatko he halukkaita yhteistyöhön. Tähän tutkimukseen osallistuneet haastateltavat olivat kaikki työskennelleet Vanhamäellä, joten heillä oli kokemuksellista tietoa tutkivasta ilmiöstä. Haastattelut tein kahden haastateltavan kohdalla heidän omassa kodissaan ja kaksi haastattelua tein Vanhamäellä haastateltavien työhuoneissa. Katajalan (1990, 54) mukaan paras paikka haastattelulle on haastateltavan koti. Omassa olohuoneessa istuvalle henkilölle on helpompi kertoa muistikuviaan. Tuttu ja turvallinen ympäristö luo itsevarmuutta. Toisaalta kodikas esineistö saattaa olla virkistämässä muistia ja tuoda menneisyydestä tärkeitä asioita mieleen. Tekemissäni haastatteluissa haastateltavat toivat haastattelutilanteeseen valokuvia, lehtileikkeitä ja muuta aiheeseen liittyvää materiaalia, jotka tukivat heidän muistitietoaan lisäten tutkimuksen luotettavuutta.

Lappalainen (2002, 16) arvioi, että historiankirjoittaja selviytyy tietoviidakosta vain määrittelemällä tiukasti tutkimuksen näkökulman ja rajauksen. Näkökulmassa tutkija päättää, millaisia asioita ja miltä kannalta hän kohteestaan haluaa irti. Rajauksessa hän rajaa itselleen kohtuullisen ajallisen tai paikallisen tontin, jolle hän keskittää lähteiden keräyksen.

Tutkimus on luettava, kun tutkija on selostanut tarkkaan tutkimuksen toteuttamisen. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Se miten aineisto on tuotettu, tulisi kertoa selvästi ja tarkasti. Haastattelu- ja havainnointitutkimuksessa kerrotaan olosuhteista ja paikoista, joissa aineistot kerättiin. (Hirsjärvi, ym. 2009, 232.)

5.2 Tutkimustulosten tarkastelua

Sosiaalipolitiikan ja sosiaalipalveluiden tavoitteena on tasa-arvoisuus. Sosiaalipolitiikan tulisi huolehtia, että köyhien ja syrjäytyneiden tarpeita ei unohdeta. Sosiaalipolitiikan tehtävänä on huolehtia hyvinvoinnin jakaantumisesta kaikkien yhteiskunnan jäsenten kesken tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti. (Raunion 1990, 29 – 43.) Tasa-arvo ja

oikeudenmukaisuus toteutuivat kunnalliskodissa ruoka, vaatetus ynnä muiden hyödykkeiden tasapuolisena jakamisena.

Paasivaara (2002) toteaa väitöskirjassaan, että vanhusten hoitotyön keskeisenä tavoitteena oli 1940-luvun loppuun saakka arjesta selviytyminen. Arjesta selviytymisen tavoite liittyi kunnalliskodin hoidokkien jokapäiväiseen perustarpeiden tyydyttämiseen ja yhteisesti koettuun niukkuuden jakamiseen ruoka-, vaate- yms. huollossa.

Kaikilla työhön kykenevillä oli työhön osallistumisvelvoite. Työkeskeiseen hoitamiseen sisällytettiin tietynlainen nöyryys ja halu muistuttaa hoidokille hänen velvoitteistaan yhteisöä kohtaan. (Paasivaara 2002). Suonenjoen kunnalliskodissa johtajatar esitti johtokunnalle, *että monta kuukautta sitten laitokseen otettiin hoidettavaksi työmies, joka pahoinpitelyn vuoksi oli osittain työkyvytön. Nyt hän kuitenkin on täysin parantunut, mutta ei siitä huolimatta ole poistunut laitoksesta, eikä myöskään ota osaa työhön, vaikka on nuori työkykyinen mies. Johtokunta päätti kehottaa miestä poistumaan laitoksesta ja mikäli hän ei sitä voi heti tehdä, on hänen otettava osaa työhön laitoksen maatilalla.* (Suonenjoen Kunnalliskodin johtokunnan pöytäkirja 1944 – 1958, 10.11.1946.)

Yhteneväinen huoltotoiminta piti sisällään vanhuksen fyysisen perushuollon, ympäristöstä huolehtimisen ja välinehuollon. Hoidon lähtökohtana oli huoltotyö, joka suoritettiin valmiin toimintamallin mukaisesti ja ulkoisiin merkkeihin perustuen. Fyysiseen perushuoltoon kuuluvana ruokailut, peseytymiset ja muut päivittäiset perustoiminnot järjestettiin jokaiselle vanhukselle hoitavan yksikön toimintamallin mukaan eikä niissä huomioitu yksilöllisiä tarpeita toteaa Paasivaara (2002.)

Yleinen elinolojen koheneminen irtaannutti Paasivaaran (2002) tutkimusten mukaan vanhusten hoitotyön tavoitteen arjen selviytymisestä kiinnittäen sen kaikille yhtenäiseen huoltotoimintaan. Muutosten taustalla oli vanhainkotien mielisairasosastojen loppuminen ja sairausosastojen täyttäminen huonokuntoisista vanhuspotilaista. Yhtenäinen huoltotoiminta sisälsi vanhuksen laitostamisen idean eli vanhuspotilas sopeutettiin laitoksessa annettavaan hoitoon.

Vapaaehtoistyön ja kolmannen sektorin toiminta näkyi Vanhamäellä vasta sodan jälkeen, kun kyläkunnat, eri järjestöt ja seurakunnat alkoivat vierailla siellä. Kunnalliskodin johtokunta seurasi vierailuja ja pöytäkirjaan (1944 – 1958, 19.5.1946) kirjattiin, että edelleen jätettiin johtajattaren huoleksi pyytää paikkakunnalla olevia järjestäjiä ja seuroja

vierailemaan kunnalliskodissa, jolloin esitettävä ohjelma on valittu huomioon ottaen kuulijakunnan laatu.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirin toiminnan aikana on vapaaehtoistyöntekijöiden määrä Vanhamäellä lisääntynyt huomattavasti. Luomutilalla tarvitaan paljon työvoimaa. Varsinkin kesäisin työvoiman tarvetta on marjanpöiminnassa ja kasvimaiden kitkennässä.

Vanhamäellä on maatalous ollut aina merkittävässä asemassa. Paasivaaran (2002) tutkimusten mukaan maatilakunnalliskodin ideaa tuki niukkuusaikana vallinnut huono elintarviketilanne. Kunnalliset päätöksentekijät kannattivat ajatusta kunnalliskodin toiminnan omavaraisuudesta ja Kunnalliskotiin haluttiin luoda oma maanviljelykseen perustuva tuotannollinen toimintakokonaisuus, joka kannattelisi kunnalliskodin toimintaa taloudellisesti.

Nykyään Vanhamäen maatalous perustuu luomutuotantoon ja tuotteiden jatkojalostukseen. Vanhamäellä on luomutuotannosta vuosien kokemus. Vanhamäellä luomutuotannossa on tomaattia, kurkkua, vihanneksia, juureksia, mansikoita, vadelmia, herukoita ja yrttejä. Luomutuotteita valmistetaan ruoaksi omassa keittiössä ja lisäksi luomutuotteita myydään luomumyymälässä.

Vanhamäen rakennuksia on korjattu aina. Sodan jälkeen tarvikepula ja tarvikkeiden huono laatu vaikeuttivat rakennusten kunnossapitoa. Johtokunta suorittamallaan jokaisen osaston käsittävällä tarkastuksella totesi, ”*että toista vuota sitten maalatut lattiat ovat kuluneet hyvin huonoiksi, joka suurelta osalta johtuu heikosta maalista. Kun vieläkään ei parempia maalitarpeita ole satavissa, ei laitosta päätetty suuremmassa määrin maalata nykyisillä korviketarvikkeilla. Päärakennuksen keittiön hellan etukansi päätettiin uusida, mikäli niitä on vain nykyisin saatavissa.*” (Kunnalliskodin johtokunnan pöytäkirja 1944 – 1958, 4.2.1945.)

Kolmannen sektorin toiminnan aikaan ei Vanhamäellä ole purettu yhtään rakennusta. Kaikki rakennukset on pyritty korjaamaan, pohtii Helander (2009). Tulipalossa tuhoutunut aittarakennus on ainoa rakennus, joka puuttuu alkuperäisestä miljööstä. Maneesi ja syketalo ovat uusia rakennuksia, jotka on rakennettu Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirin toiminnan aikana.

5.3 Jatkotutkimusaiheita.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia pitkittäistutkimuksella Vanhamäellä toteutettujen projektien vaikuttavuudesta yksilön elämään. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia Vanhamäellä noin 20 vuotta toimineen pajatoiminnan kuntouttava merkitys yksilön kokemana.

5.4 Oman oppimisprosessin pohdintaa.

Aloittaessani syyskuussa v. 2007 Sosiaali- ja terveysalan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon valmistavia sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen opintoja Savonia ammattikorkeakoulussa olin odottavan innostunut tästä uudesta mahdollisuudesta. Monimuoto-opiskelu, mikä tarkoittaa työn ohessa opiskelemista, on vaativa ja siihen tulee itse sitoutua, muuten eivät opinnot etene. Opiskelujen aloittamisen lisäksi olin samana syksynä siirtynyt uusiin sosiaalialan työtehtäviin, mikä lisäsi uusien asioiden opettelun määrää. Opiskeluryhmässä opitaan toinen toiselta, vaihdetaan kokemuksia ja pohditaan yhdessä ja nämä kokemukset saivat minut osallistumaan kaikkiin lähiopiskelupäiviin. Opiskeluryhmämme oli keskusteleva ja se edustivat monipuolisesti eri sosiaali- ja terveysalan ammattiryhmiä. Yhdessä pohtimalla asiat saivat aivan uusia näkökulmia. Koin monta kertaa, että lähipäivät opetuksineen ja asioiden jakaminen opiskelutovereiden kanssa toimivat minulle työnohjauksellisena tukena.

Opinnäytetyössäni kävin läpi suomalaisen yhteiskunnan muutoksen sadan vuoden ajalta, vaikka tehtäväni koski sosiaalipolitiikan ja - palvelujen toteutumista yhden palveluja tuottavan paikan näkökulmasta. Usein jouduin toteamaan, että vuosikymmenien aikana ei mikään tässä yhteiskunnassa ole muuttunut. Hyvinä aikoina sosiaalipalveluja lisätään ja väistämättä aika ajoin eteen tulevana lama-aikana yksilön vastuuta omasta elämästään korostetaan. Yhteiskunnan vastuu heikompiosaisista vaihtelee taloudellisten suhdanteiden mukaan. Yhteiskunnan päätöksenteossa on aina kannustettu ihmisiä työhön ja työpaikkoja työttömille on yhteiskunnan toimesta järjestetty. Itselleni avautui vasta tämän tutkimukseni aikana työn merkitys yksilön hyvinvoinnin kannalta. Tämä johtunee siitä, että työttömyyttä en ole kokenut henkilökohtaisesti missään elämäni vaiheessa. Kautta aikojen on päättäjien taholta pidetty tärkeänä järjestää työpaikkoja työttömille.

Opinnäytetyötä tehdessäni jouduin vääjäämättä pohtimaan päätöksenteon eroja kunnallispolitiikassa ja kolmannessa sektorissa. Kunnallisella puolella on palvelujen toteuttamisen velvoitteita paljon ja siksi palveluja tuotetaan mitä moninaisimmilla resursseilla. Kunnallinen päätöksentekoprosessi on hidas ja se näkyy toimintojen hitaana muutoksena. Kolmannen sektorin toiminnassa päätöksenteko tapahtuu vähemmän byrokraattisesti, ja siellä toimivat ammattilaiset ja vapaaehtoiset rinnakkain.

Vanhamäen kohdalla ovat Suonenjoen kaupungin päättäjät toimineen rohkeasti lahjoittaessaan tilan Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pohjois-Savon piirille. Tässä on esimerkkiä muidenkin kuntien päättäjille. Useissa kunnissa ja kaupungeissa on vastaavia tiloja/rakennuksia rappeutumassa ja tässä on yksi hyvä malli saada rakennukset tuottamaan. Vanhamäki on tänä päivänä monipuolinen toimintakeskus, joka tarjoaa työtä noin 40 työntekijälle. Vanhamäen erikoisuus on myös se, että siellä on kaupungin työntekijä vastaamassa pajatoiminnasta ja muutoin toiminnasta vastaa MLL:n Pohjois-Savon piiri.

Kehittämisen ja johtamisen opintojen kokonaisuus oli monipuolinen ja hyvä. Olen oppinut monia asioita itsestäni. Olen joutunut analysoimaan arvojeni, asenteitani, osaamistani, tietämystäni, ja ennen kaikkea kehittämishaasteitani. Päättymässä olevat opinnot ovat tarjonneet omaan elämään, työhöni ja tulevaisuuteeni monia hyviä työkaluja ja tiedon lähteitä. Tehtävät, joita teimme, ovat hyviä työkaluja johtajan työssä. Johtajan tehtävässä olen voinut hyödyntää/soveltaa heti oppimaani, näin oma oppimiseni on ollut syvällisempää.

Opiskelu opetti minulle ajanhallintaa. Työn ohessa opiskelu vaatii vahvaa sitoutumista niin työhön kuin opiskeluunkin. Olisi kyllä monta kertaa tehnyt mieli jättää opiskelut tai ainakin siirtää opiskelua myöhäisempään ajankohtaan, mutta ei se varmaan olisi sen helpompaa ollut myöhemminkään. Oma tavoitteeni oli valmistua joulukuussa 2009, joten olen hieman jäljessä alkuperäisestä aikataulusta. Tämä johtuu osittain siitä, että olin orientoitunut kokoamaan Vanhamäen historian enkä kokonaista tutkimustyötä lopputuloksineen ja pohdintoineen.

LÄHTEET

Aarnio, V. 1974. Osaston 50-vuotis-juhlassa pitämä katsaus osaston toimintaan. Mannerheimin lastensuojeluliiton Suonenjoen osaston historiikki.

Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Helander, P. 2009. Haastattelu 23.10.2009.

Helander, P. 2010. MLL Pohjois-Savon piirin toimintakertomus 2009.

Helander, V. 1998. Kolmas sektori. Käsitteistä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino.

Helander, V. & Laaksonen, H. 1999. Suomalainen kolmas sektori. Rakenteellinen erittely ja kansainvälinen vertailu. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki: Hakapaino.

Henkinen huolto Suonenjoen kunnalliskodissa v. 1956 –. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Hietala, M. 2001. Mitä tutkia ja miten? Teoksessa Autio, S., Kataja-Peltomaa, S. & Vuolanto, V. (toim.) Historioitsijan arki & tutkimuksen prosessi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino. 16 – 154. 13 -

Hievanen, J. & Kuokka, H. 1992. Sosiaalipolitiikan rakenteet ja toiminta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hoidokkiluettelo Suonenjoen kunnalliskoti 1909 – 1935.

Hyytiäinen, N. & Tähtinen, J. 2008. Historian tutkimus ja lähteet. Viimeisin muutos 12.03.2009. Viitattu 1.11.2009. <http://www.enorssi.fi/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/kasvatuksen-historian-tutkimus-ja-lahdekysymys>

Julkunen, R. 2006. Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Julkunen, R. 2001. Suunnanmuutos 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Jääskeläinen, L. 2009. Haastattelu 2.8.2009.

Jääskeläinen, L. 2009. Vanhamäen historiaa. Museovirasto. MLL Pohjois-Savon piiri.

Kananoja, A., Niiranen, V. & Jokiranta, H. 2008. Kunnallinen sosiaalipoliitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta. Juva: WS Bookwell.

20. sotasairaalan esikunta. Päiväkäsky n:o 13. 30.11.1944. Kansallisarkisto 2009.

20. Sotasairaalan toimintakertomus 1.12.43 – 30.11.44. Kansallisarkisto 2009.

20. Sotasairaalan toimintakertomus 1.12.44 – 31.10.45. Kansallisarkisto 2009.

Kauppinen, S. & Niskanen, T. 2005. Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa. Stakes raportteja 288. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Karisto, A., Takala, P. & Haapola, I. 1999. Matkalla nykyaikaan. Elintaso, elämäntavat ja sosiaalipoliitiikan muutos Suomessa. Helsinki: WSOY.

Katajala, K. 1990. Historiikin kirjoittajan opas. Helsinki: Suomen historiallinen seura.

Kiiskinen, A. 20. SotaS:N toimintakertomus ajalta 17.6.41 – 30.4.1943. 20. Sotasairaala. Esikunta. Kansallisarkisto 2009.

Kröger, T. 1996. Kunnat valtion valvonnassa? Teoksessa Sipilä, J., Ketola, O., Kröger, T. & Rauhala, P. Sosiaalipalvelujen Suomi. Helsinki: WSOY. (33 – 129).

Kuikka, A. 2009. Haastattelu 23.7.2009.

Kunnalliskodin Hoidokkiluettelo 1953. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja 29.1.1909. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Kunnalliskodin johtokunnanpöytäkirja. 8.5.1967. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Kuntakokouksenpöytäkirja 1909. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Kuntakokouksenpöytäkirja 1910 – 1915. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Kunnalliskodinjohtokunnanpöytäkirja 1944 – 1958. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Kunnalliskodinjohtokunnanpöytäkirja 1961 – 1964. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Köyhäinhoitohallituksenpöytäkirja 4.3.1919. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Lappalainen, J. Osaston toimintaa 1974 – 1983. Mannerheimin lastensuojeluliiton Suonenjoen osaston historiikki.

Lappalainen, J. T. 2002. Haluatko historiankirjoittajaksi? Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

MLL Pohjois-Savon piiri ry. 2009. Viitattu 13.11.2009. <http://pohjois-savonpiiri.mll.fi>

MLL:n Pohjois-Savon piiri ry. 1996. Vanhamäen historia. Viitattu 1.11.2009. http://pohjois-savonpiiri.mll.fi/vanhamaki/vanhamaki_eilen_ja_tanaan/vanhamaken_historia/

MLL Pohjois-Savon piiri. 2009. Ohjelmapalvelut. Viitattu 18.11.2009. <http://pohjois-savonpiiri.mll.fi/vanhamaki/ohjelmapalvelut/>

MLL Pohjois-Savon piiri. 2009. Luomutila. Viitattu 18.11.2009. <http://pohjois-savonpiiri.mll.fi/vanhamaki/luomutila/>

- Paasivaara, L. 2002. Suomalaisen vanhusten hoitotyön muotoutuminen monitasotarkastelussa 1930-luvulta 2000-luvulle. Oulun yliopisto Väitöskirja. Päivitetty 10.7.2009 Viitattu 1.11.2009. <http://herkules.oulu.fi/isbn9514269012/html/c506.html>
- Peltosalmi, J., Vuorinen, M. & Särkelä, R. 2008. Järjestöbarometri 2008: ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Piirainen, V. 1974. Vaivaishoidosta sosiaaliturvaan. Sosiaalihuollon ja sen työntekijäjärjestöjen historiaa Suomen itsenäisyyden ajalta. Hämeenlinna: Arvi A. Kariston Osakeyhtiön kirjapaino.
- Putila, E. 2009. MLL Pohjois-Savon piirin henkilöstötilasto 2009.
- Putila, E. 2009. Vanhamäki säätiön henkilöstötilasto 2009.
- Rauhala, P-L. 1996. Miten sosiaalipalvelut tulivat sosiaaliturvaan? Teoksessa Sipilä, J., Ketola, O., Kröger, T. & Rauhala, P-L. Sosiaalipalvelujen Suomi. Helsinki: WSOY. (90 – 105).
- Rauhala, P-L. 1996. Sosiaalipalvelut käytäntönä. Teoksessa Sipilä, J., Ketola, O., Kröger, T. & Rauhala, P-L. Sosiaalipalvelujen Suomi. Helsinki: WSOY. (90 – 135).
- Raunio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Hakapaino.
- Sipilä, J. 1996. Aluksi. Teoksessa Sipilä, J., Ketola, O., Kröger, T. & Rauhala, P-L. Sosiaalipalvelujen Suomi. Helsinki: WSOY.
- Sormunen, H-M. Vanhamäen toimintakeskus on uskomaton. Uutis-kukko 19.8.2004.
- Suihkonen, L. 2009. Teemahaastattelu 17.11.2009.
- Suonenjoen kauppala. Kunnalliskodinjohtokunnanpöytäkirja 1967. Suonenjoen kaupungin arkisto 2009.
- Suonenjoen kaupunginvaltuustonpöytäkirja 23.4.1985. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kaupunginvaltuustonpöytäkirja 1.1. – 31.12.1997. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kaupungin sosiaalilautakunnanpöytäkirja 27.8.1958. Suonenjoen kaupungin arkisto 2009.

Suonenjoen kaupungin sosiaalilautakunnanpöytäkirja 23.4.1985. Suonenjoen kaupungin arkisto 2009.

Suonenjoen kaupungin sosiaalilautakunnanpöytäkirja 4.3.1986. Suonenjoen kaupungin arkisto 2009.

Suonenjoenkunta Huoltolautakunnan varsinaiset pöytäkirjat 1937 – 1942. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnalliskodinjohtokunta. Hoidokkiluettelo Suonenjoen kunnalliskoti 1909 – 1935. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnalliskodinjohtokunta. Potilasluettelo 1943 – 1945. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnalliskodinjohtokunta. Potilasluettelo 1953 – 1956. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnalliskodinjohtokunta. Pöytäkirja 1923 – 1941. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnalliskodinjohtokunta. Pöytäkirja 1944 - 1958. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnalliskodinjohtokunnanpöytäkirja 1958 – 1966. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnan Kunnalliskodinohjesääntö 1923. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnan Kunnalliskodinohjesääntö 1942. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnan köyhäinlaitokunnantöytäkirjat 1932 – 1936. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnan vaivashoitohallituksen töytäkirjat vuosilta 1913 – 1915. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnan vaivashoidonohjesääntö. 1898. Suonenjoen kaupunginarkisto. 2009.

Suonenjoen kunnan Vaivashoito vuosina 1909 – 1911. Luettelo yksityis- sekä laitoshoidon sijoitetuista hoidokeista 1909 – 1911. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunta köyhäinlaitokunnantöytäkirjat 1932 – 1936. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kuntakokouksen töytäkirja 11.1.1904. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kuntakokouksen töytäkirja 20.2.1904. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnallislaitokunnantöytäkirjat 1904 – 1910. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnanvaltuuston töytäkirjoja 1920 – 1923. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnanvaltuuston töytäkirjoja 1923 - 1927. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnanvaltuuston töytäkirjoja 1927 - 1929. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnanvaltuuston töytäkirjoja 24.5.1927 – 17.5.1929. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnanvaltuuston töytäkirja 1930. Suonenjoen kaupungin arkisto 2009.

Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjoja 1938 - 1943. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjat 1944 - 1947. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjat 1957 – 1960. Suonenjoen kaupungin arkisto 2009.

Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjat 1961 – 1964. Suonenjoen kaupungin arkisto 2009.

Suonenjoen kunnanvaltuustonpöytäkirjat. Kunnalliskodin vastaanottotoimikunnan pöytäkirja 7.10.1930. Suonenjoen kaupunginarkisto 2009.

Suonenjoen köyhäinhuoltohallituksen pöytäkirja 1919.

Suonenjoen sosiaalilautakunnanpöytäkirja 2.5.1962. Suonenjoen kaupungin arkisto 2009.

Toikko, T. 2005. Sosiaalityön ideat. Johdatus sosiaalityön historiaan. Jyväskylä: Gummerus.

Tolonen, T. 2002. MLL:n Pohjois-Savon piiri ry:n historiikki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vanhamäki 2010. Häät 2009. Viitattu 22.3.2010.

<http://vanhamaki.fi/palvelut.php?sivu=haat>

Vanhamäen historia. 2010. Viitattu 27.2.2010. <http://vanhamaki.fi/index.php?sivu=historia>

Vanhamäen lastenkoti. 2008. Viitattu 12.11.2009. www.vanhamaelastenkoti.fi.

Vanhamäen ryhmä- ja perheryhmäkodin toimintasuunnitelma 2010.

Vanhamäki. 2009. Tallitoiminta. Viitattu 18.11.2009. <http://www.vanhamaki.fi/>

Vepsäläinen, K. 2010. Kuva-albumi.

Vuorinen, M., Särkelä, R., Perälahti, A., Peltosalmi, J. & Londen, P. 2004. Paikkansa pitävät. Sosiaali- ja terveysjärjestöt paikallisina toimijoina. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Jyväskylä: Gummerus.

Väkevä, A. Suonenjoen kunnalliskoti sotasairaalan. Kansallisarkisto 2009.

Väärälä, R. (toim.) 1994. Yhteispalveluista kansalaistoimintoon. Hyvinvointiprojekti osaraportti 5. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Liite 1 Vaivaishoidon ohjesääntö 1898

Suomenjoen tunnan R. 1114
ARKISTO 1898. 1

Kalkainen kaides tulk...
 Arvustettuna...
 Kalkainen...

Kuopion läänin läänin-
hallituksen päätös, joka koskee va-
vaishoidon ohjesäännön vahvista-
mistä Suorinjoen kunnalle. An-
nuttu Kuopion läänin lääninkans-
liassa lokakuun 17 päivänä 1898.

Asiakirjoista havaitaan,

N: 453.

157-283

1898

että lakataimien lääninhallitus kuoli.
kuun 19 päivänä 1893 antamallansa
päätöksellä oli viiden vuoden aikana
suorattavaksi hyväksynyt näin kuulu-
van ohjesäännön yleiselle vaivaihoi-
dolle Suomenjoen kunnassa:

Ohjesääntö

yllellet vaimaishoidolle Suomenjorin kunnan
Luku I.

Minkälaisissa tiloissa vaimaishoitoa
on annuttava kärsiville henkilöille.

181

Jokainen työhön kykenevä mies tai
nainen ottelee velvollisuus elättämään
perheensä sekä alaikäisiä lapsiansa,
niin myös mies vaimoansa.

acrostus 8. ink. 50 p.

Sinetti - - 401 -

Area 8 and 90 per.

Suomenjoen kunnallistaut. Eimio

[illegible]

§ 2.

Yleisen hätän aikana annettakoon, vaivaihoitohallituksen harkinnan mukaan, vaivaihoitopuola henkilöille, jotka työn puuttessa eivät voi itseänsä elättää.

§ 3.

Jos joku juoppouden, laiskuuden, lähi huolimattomuuden kautta saattaa vaimonsa tahi alaikäisen lapsensa summoisiin hätäin, että niille täytyy myöntää vaivaihoittoa, pitää hänen, jos se vaari on satunnaisista, olla vaivaihoitohallituksen isäntätavallan alla sekä pidettämän työssä kunnes yhteiskunnan kärsimä kustannus on palkittu; laki sama olkoon jos joku luopuu vaimostaan ja alaikäisistä lapsistaan sekä jättää ne vaivaihoitohon elatettaviksi.

§ 4.

Hoidon ja tarpeemmukaisen elätyksen saamisiin on kunta velkapiää ailla maan alaikäisiä, heikkomuitisiä, raajarikkoisia sekä pitkäällisimpiä eli kovempaa tautia sairastavia tahi vanhuuttansa heikkoja, jotka ovat toisen hoitovasta vailla.

§. 5.

Kuulti hätäa kärsiville annettakoon poikkeustiloissa ja suositeltavissa tapauksissa apua waivaishoitohallituksen tukien mukaan.

§. 6.

Näiden, jotka keskinänsä ovat sukulaisia suoraan elinvässä tähi takaruwassa perässä, pitää tarvetta myöten yhdeltä ja kieleltä myöten toiselta puolelta huolta pitämän toisistaan, jonka tähden näistä suhteista on tarkka tieto hankittava ennenkuin mitään apua pyytävälle annetaan.

Luku II.

Waivaishoidon eri lajeista.

§. 7.

Waivaishoitoa annetaan puuttamalaisille ja

a) hoidon ylläpitämisellä sairashuoneissa, hulluinhoitolaitoksissa, Turvapaikassa, eli muissa seelaatuisissa laitoksissa;

b) toimittamalla heitä elättelle yksittäisten henkilöiden luoksi; tähi

c) auttamalla heitä rahoilla, ruokalla

roilla, vaatteilla, lääkkeillä tahi muulla sellaisella.

§. 8.

Wäliaikaista tarvetta varten asetetaan vaivaishoidon esimiehen asunnon lähisyytiin vaivaismaja, jota hoitaa vaivais-
hoitohallitukselta otettu sopiva henkilö.

§. 9.

Jos vaivaishoitolaisessa havaitaan al-
kua mielenriikaan, toimittakoon vaivais-
hoitohallitus viipymättä sairaan lääkärin
tutkittavaksi ja ryhtyköön kiireesti tarpe-
lisiin toimiin hankkiakseen sairaalle a-
sianmukaisen hoidon sekä saattaakseen
hänet itsellensä ja muille vahingoittamat-
tomaksi.

§. 10.

Vaivaishoitohallituksen tulee pitää huol-
ta siitä, että mielenriikaista, jota vaivais-
hoito elättää, huolellisesti ja lempeydellä
kohdellaan ja hoidetaan, sekä että pakko-
kuinsa siinä ei käytetä paitsi lääkärin
määräyksen mukaan. Muuten noudat-
takoon vaivaishoitohallitus mitä Armolli-

ulla

nen asetus koskiva mielipuoltin hoito-
asetus toukokuun 28. päivänä 1889, sä-
tää.

etiaan

§ 11.

lähii

ivais.

ilo.

Jos eläntelle toimitettu vaivashoito,
läänen sairastuu kovimpaan tautiin,
on hänen hoitajansa velvollinen tekemä
siltä ilmoituksen piirin esimiehelle, joka
ryhtyköön toimien tarpuellisen lääkärin
hoidon saamiseen ja on kovaus tästä
vaivaiskassasta suoritettava.

m al.

aivais.

räkärin

tarpuell.

lle a.

kseen

tamat.

Jos köyhä eli puutteellinen hink-
le, joka kuumien kustannuksella ei ole el-
tellet toimitettu, sairastuu sellaisen tau-
tiin, joka vaatii pikaista lääkärin apu-
tahi sairaan lähettämistä sairaahuone-
seen, on se vaivashoitopiirin esimies, jos-
ka tarkastuspiirissä sairas asuu, velvol-
linen viipymättä kysyä ja parhaan ym-
mäyksen mukaan olla sairaalle siim-
suhdassa avuliana, josta kovaus, vaivan
hoitohallituksen harkinnan mukaan on suorit-
t.

ia luot.

ivais.

tella

hakko.

ärin

udat.

imolli.

§ 12.

Jos vaivashoitolainen sairastuu kovin

puun tautiin, joka voi tuottaa hengen
vaaran, tulla hänen hoitajansa heti sii-
tä ilmoittaa sairaan lähimpänä asu-
valla sukulaisella.

§ 14.

Jos sairas vaivaihoitolaisten haluaa
tykönsä kutsua papin, on hänen hoita-
jansa velvollinen heti noutamaan pappi.

§ 15.

Älköön vaivaihoitolaista, vanhempaa
tahi alaikäistä, elättelle toimitettako muun
henkilön luokse kuin sen, jonka vaivais-
hoitohallitus hyväksi tuntee tahi joka näyt-
tää tunnetun henkilön antaman todis-
tuksen kyjystään vanhempaa henkilöä
hoitaa ja elättää tahi lasta kristillisesti
kasvattaa.

§ 16.

Alaikäinen toimitetaan elättelle muo-
diksi keuvassaan, mutta jos kasvatusvan-
hemmat voivat näyttää että lapsi hoidon
luonansa on saanut hyvän kasvatuksen
ja hoidon, älköön vaivaihoitohallitus vas-
toin kasvatusvanhempien lahtoa ottako

ngen
i sii,
rue.

hulta lasta pois nuraavaksi vuodeksi,
elliä hoidon kevausvaatimuksensa ole
kohtuuttomat.

§ 17.

ruua
hoita,
pappi.

Maivaishoitolaista elättetty toimitteta
sa on kirjallinen kantahti tehtävä vai
vaishoitohallituksen ja hoitajan välillä, s
sättävä si nimeastaan on sitoumukset ki
tillisestä kasvatuksesta ja hoidosta, josta
Armoitteen vaivaishoitolaistus sääntää, vai
myös sellaiset tarkat määräykset hoitolai
sen hoidosta, jotka vaivaishoitohallitus, va
vaisen terveydentilan, iän, tulojen tahi
muun suhteen, laillisesti määrää.

§ 18.

npaa
o muun
ivais.
ta näyt
todis.
kiloa
isesti

Maivaishoidon elättämät lapset ova
ainakin käytettävät surakusman kiir
lokoitussa.

§ 19.

le vuor
suan,
heidon
ruksen
is vas
ottako

Jos vanhempia vaivaishoitolaisia e
lätetty toimittelaissa kaksi tahi useam
paa henkilöä haluavat tykönsä ottaa
saman hoitolaisen, on tämä jätettävä
sille niistä, jonka luoksi hoitolainen itse

haluua päästä; alaikäiset jätetään sellai-
sissa tapauksissa sille, jonka vaivashoito-
hallitus pitää soveliaimpana lasta kasvat-
tamaan, ellei tämä voimassa olei kor-
vausvaatimukset ole kohtuuttomat eli lii-
an korkeat. Alkoon kuitenkin elko sal-
litta että henkilöt tässä tapauksessa u-
usimmat kusat tarjoavat toisiaan vä-
lunmaan.

§ 20.

Vaivashoitolaisia elättelle toimittam-
sa vaivashoitohallitus tarkasti pitääkö-
silmiä että mitään sallita, joka saattaa
loukata vaivashoitolaisia, tahi sortaa hui-
dan ihmisarvoansa.

§ 21.

Alaikäiset, sokeat, kuuromykät, raaja-
rihet, vialliset ja heikkomieliset sekä niiden
kanssa yhden vertaiset, joita vaivashoito
elättää, saakoot, mahdollisuuden mu-
kaan, opetusta ja johtoa sitä tarkoitusta
varten olivissa laitoksissa tahi myös
muualla työhön harjoiteltakoot.

sellai,
ishoit,
kasvat,
kor,
eli lü,
o sal,
a u,
wä.

ittaus,
ihöön
sacittaa
a hui.

saja,
niiden
ishoit
me,
tusta
nyes

§: 22.

Jos vaimaishoitolaista rasittaa sellainen ruumiin, eikä eli huikkous, joka lääkärin käsittelyn kautta luultaan voitavan poistaa tahi lieventää, on vaimaishoitohallitus velvollinen hankkimaan sellaisen käsittely

§: 23.

Killoin rahjoa annetaan apuna, iivä naimät, jos mahdellista on, ole jätettävät a rastaan vaimaishoitolaiselle, ruon toiselle, sopivalle henkilöth hoitolaisen puolesta h dittäviksi ja käytettäväksi.

Luku III.

Vaimaishoidon hallitus, hoito ja tarkastus

§: 24.

Koko Puonuryön kunta on yksi vaimaishoitoyhdistyskunta.

§: 25.

Vaimaishoitohallitukseen kuuluvat kunnallislautakunnan puheenjohtaja ja jäsenit, jotka kunnalliskokous valitsen.

§: 26.

Vaimaishoitohallitus kokoontuu varsinaiseen kokoukseen jokaisen kuukauden vii

muina lauantaina; jos sellaisena päivänä
on juhla, niin pidetään kokous sitä edeltä,
senä arkipäivänä.

-§: 27.

Vaivaihoitohallitus on päätösvaltaisin kun-
rahintain puolet sen jäsenistä on saapuilla.

-§: 28.

Yleisen vaivaihoitokunnan käyttämisen hel-
pottamiseksi jaetaan vaivaihoitoyhdistykun-
ta kuuteen hoitopiiriin, joihin kuhunkin
asutetaan hoitokunta, johon kuuluu esimies
ja kolme jäsentä, jotka yleisen vaivaihoito-
hallitus valitsee kolmiksi vuodeksi kerrassaan.
Hoitopiirit ovat:

N:o 1. Hankamäki, Jauhomaäki, N:o 1. Kallio, N:o
2, 9, N:o 11. Kallivirta, ja N:o 13. Karkkela, Kullomäki,
Rajalanmäki, Toholampi, Tyypinmäki ja Hauh-
kola N:o 3.

N:o 2. Kerkola, paitsi N:o 1. Rajakorpi ja Harja,
Långas, sekä N:o 3. Harpainen, Jauhomaäki, N:o 4
Ahvenmäki ja Jokela, Kruutila, Laitenmäki
N:o 55. Kaplaanmäki Rappi, Karkkela, paitsi
N:o 2. Harpainen, Toivola, Haukkola, paitsi
N:o 3. Hämmilänmäki, Wäppä.

aiivansa
edellä,

en. kunn
puolelta.

1. k. l.
yksen
vii
imies
hoito,
rassaan.

110 f. N.
mäki,
Vauh.

ajaja.
N: 4

nmäki
'paitu
'paitu

N: 3 Huikkola, Kuvasi, Luukkola. N: 1-2. Aarkkala. N: 2 / Wäpänm / Herrala. N: 3 Wäpänm Siianjalke, Nihvila, / paitu, N: 3 Kurolahki /.

N: 4. Kuikkola, Kärkkäälä. N: 3 / Wäisämäki /, Laitenmäki. N: 27 / Lärkinm /, Lyytilänm ki, Lyydänmaa ja Nihvila. N: 3. / Kiertolahi /.

N: 5. Kärkkäälä / paitu. N: 3 Wäisämäki, Laitenmäki. N: 1-11. 12 / paitu. Alami Korhosen tila-osa / 13-18, 20, 22-26, 27. Telämmä ja 28 / pait Lait Korhosen tilaosa / 29 / paitu Lärvinim 30-32 ja Piispalanmäki.

N: 6. Herrala. N: 1 / Hayäkangas ja Raja korp / Lauhämäki, / paitu. N: 1. Kallio / N: 2, N: 3 / Ahvenmäki ja Jokela / N: 9, N: 11 / Tallivirta / ja N: 13 Laitenmäki, N: 12 / Alami Korhosen tilaosa / 19, 21, 28 / Lait Korhosen tilaosa / 29 / Lärvinim / 33 / Herrala. N: 34 Luukkola. N: 3 / Luomijoki.

8: 29.

Kun koko kunta on yksi ainoa vaivai hoitoyhdyskunta, niin ei hoitopiirillä ole mitään uikoista piirikassaa, vaan toimit vat hoitokunnat yleisen vaivaihoitohalli

tuksen määräyksestä ja sen tekemään kantokirjain mukaan piirittain. kantoa yhteisiin kassaan, sekä suorittavat samasta kassasta yleisen vaivaihallituksen määräyksestä ja sen antaman luittelon mukaan maksun piirin alueille hoitoon asteluisia vaivaihoidollaisista kuin myös huolettavat satunnaisten apujen jakamista.

§: 50.

Armollisen vaivaihoidon asituksen 15. §:ssä mainittujen tarkastusmiesten tulee kahdesti vuodessa, kiviällä ja syksyllä, tahi useammin jos asiantehtävät niin vaativat, mainitussa §:ssä sanottua tarkoitusta varten, käydä hoidon tarkastuspiiriin sisäpuolella asuvien avustettajiin, niin ulaikaisiin kuin vanhempiin hoitolaistien luona ja näistä käynnistään tehdä muistoonpanoja kunnalliskokouksen siihen tarkoitukseen vahvistamien kaavojen mukaan.

§: 51.

Kaikkien tarkastusmiesten tulee saapua vaivaihoidonhallituksen huhti- ja marraskuussa pidettäviin varsinaisiin kokouksiin.

in-
ntoa
masta
mää.
sukaan
ilmiä
ttavat

en 15.
itua
i. taki
ativat
ta var.
isäpuo-
rikais.
uona
teonpa-
koituk-
an.

rapua
anas-
oukui-

lokumään vaivashoitohallitukselle tilia
käymistään, arvonottajien luona ja esi-
tämään niitä muistutuksia, joita he mi-
den suhteen katsovat tarpuillisiksi.

§: 32.

Jos tarkastusmiis havaitse vaivashoi-
tolaisen kärsivän huonesta hoidosta, tau-
distä eli muusta, joka saattaisi mukkaan
saattaa hoitajan muutosta, ilmoittakoon
siitä heti vaivashoitohallituksen puhujoi-
tajalle, jonka tulee ryhtyä tarpuillisiin toimi-

§: 33.

Siirien hoitokuntain esimiehit ja tarki-
tajat saavat palkinnon sen mukaan
kuin kunnitakokous määrää.

§: 34.

Helmiukuussa pidettävässä varsinaisessa
kokouksessa lopetetaan ja tarkastetaan va-
vashoidon laskut ja tilasto edellisellä vu-
della; lokkuun kokouksessa tehdään lulo-
nnosääntö seuraavaksi vuodeksi ja
jouluukuun kokouksessa annitaan
vaivashoitolaiset elätteli seuraavaksi
viodeksi.

§. 35.

Kaikki varat, jotka kunta vaivaisheidon ylläpitämiseksi on määrännyt, vastedes siihen määrää tahi jotka lahjoitusten tahi testamenttien kautta tahi eri tilaisuuksissa, siinä tarkoituksensa kassat, ovat vaivais- hoitohallituksen hoidettavina.

§. 36.

Makseltaviksi lahjoittamien vaivais- hoidon tarpeiksi tapahtuu kutin Armollisen vaivaishoito-asituksen 29. §:ssä on säädetty. Siinä mainittu henkimaksu kannetaan niin miehiltä kuin naisiltakin yksi marka hen- gellä.

§. 37.

Ohyisäntö tulla laillisen voimaan Tammikuun 1 päivästä sen jälkeen kuin Läänin Herra Kuvernööri on tämän vahvistanut.

että Suomeksen kuntalaiset kuntakokouk- sessa viime huhtikuun 4 päivänä ovat päättäneet ottaa edellä olevan ohjesäännön, ilman mitään korjauksia, noudatettavaksi vielä viisi vuotta etimpäin, tultu ensi uudesta vuodesta;

oiden.
des. su.
lahi
ksissa.
raivais

ivais.
nollisin
ditly.
on. min
hen,

an
uin
vishant,
kokouk
ovat
tännön
waksi
usi

että Suomen kunnallislautakunnan
isimies Pekka Saitinen, kuntalaisten valtuu-
tamana, viime syyskuun 21 päivänä tä-
m. saapuneessa virkakirjässä samasi kuu-
n 19 päivästä on pyytänyt vahvistusta edell.
mainituille kuntakokouksen päätökselle ja
ohjesäännölle sanotuksi ajaksi, sekä

että Suomen vaivaihoidon tarkas-
tija on häntä pyydetty lausuntensa
asiassa tamm. lähittänyt.

Lääninhallitus on tämän asian tu-
kinut, ja koska puhuna olivasta Suomen
kuntakokouksen 4 päivänä huhtikuuta 1897
tekemästä päätöksestä ei ole tämm. valitus-
ta tehty ja myöskään vaivaihoidon tarkas-
tija on sen hyväksynyt, katsoo Lääninhu-
llitus oikeaksi mainitun kuntalaisten päi-
löksen ja sen kautta hyväksytyyn ohjesään-
nön yllisille vaivaihoidelle Suomen ku-
nassa asianomaisten neudatettavaksi tä-
män kautta vahvistaa tullen mainittu oh-
jesääntö voimassa pysymään viiden vu-
den aikana luttu tammikuun 1 päivästä 1897.
Tämä päätös lähitetään Suomen pu-

rin Kuunensimmäismitulle, jonka tulle sitä
 antia liite Suomenjorv kunnalaisille siinä
 järjestyksessä kuin kuorinkaattisen Kamari-
 koulun kuultus helmikuun 1 päivästä 1898
 säätää, jonka jälkeen päätös on jätettävä
 Suomenjorv kunnallislautakunnan esimi-
 tulle, merkittävä päätökselle antopäiväns.

Tähän päätökseen saa muutosta hakia
 Keisarillisen Senaatin Talousosastossa, Hö-
 nen Keisarilliselle Majestetillensa alama-
 uudissa astitulla kirjallisella valituksella,
 joka ynnä tämä päätös viimeistään on
 oltava kello kahdelta 1/2 päivällä yhdeks-
 säntenäkympinäkymmentä 1/2 päivänä las-
 ta osan saatua päivää jona se tapahtuu
 kuorinkaaren lukuun ottamatta, on
 jätettävä Keisarillisen Suomen Senaatin
 Talousosaston Rekistraattorin konttoriin la-
 hi läänin Kuvernööriille täältä sitten Kei-
 sarillisen Senaattiin toimitettavaksi. Paik-
 ka ja aika edellä mainitut.

Kuvernöörinviran puolesta:

Oskari Hiljamaa *W. J. Savander*

Suomeen Suomenjorv Kuorinkaattori 23 p:nä 1898, Pöytäkirja.

Liite 2 Yksilöhaastattelun teemat ja haastattelukysymykset

1. Sosiaalipalvelut

Avainkysymys:

Millaisia sosiaalipalveluja Vanhamäellä oli sinun siellä olo aikana?

Tukikysymykset:

Milloin aloitit työsi Vanhamäellä?

Mitä työtehtäviisi kuului?

Ketä muita kuului henkilökuntaan?

Millaisia asiakkaita Vanhamäellä oli hoidettavana?

Miten asiakkaat tulivat Vanhamäelle?

Miten palveluja toteutettiin?

Miten työsi muuttui vai muuttuiko, työurasi aikana Vanhamäellä?

2. Miten Vanhamäen rakennukset ja fyysinen ympäristö vastasivat palvelujen tarpeeseen?

Avainkysymys:

Miten Vanhamäen toimintaympäristö vastasi sosiaalipalvelujentarpeeseen?

Apukysymykset:

Millaisia Vanhamäen rakennukset olivat?

Rakennettiinko sinun aikanasi uusia rakennuksia?

Remontoitiinko sinun aikana rakennuksia?

Millaiset olivat toiminnan taloudelliset resurssit?

Millaisena koit työskentelyolosuhteesi?

Muuttuivatko työskentelyolosuhteet työurasi aikana Vanhamäellä?

3. Kolmas sektori

Avain kysymys:

Mikä oli kolmannen sektorin rooli sosiaalipalvelujen tuottajana?

Apukysymykset:

Millaista virkistystoimintaa oli Vanhamäellä?

Ketkä tuottivat virkistyspalveluita?

Tekivätkö ammattilaiset ja vapaaehtoiset yhteistyötä?

Mistä vapaaehtoiset tulivat?

Oliko vapaaehtoisia työntekijöitä helppo saada työhön?

Mitä vapaaehtoiset tekevät Vanhamäellä?

Liite 3. Vanhainkodin virkistystoiminta 1977

1977			
✓ 16.1.	Huhtalaan seurakuntapiirin vierailu	✓ 16.7.	Naisenleikkareiden väenlaulun esittämistä taidelaji
✓ 13.2.	Liipasaarelaisen seurakuntapiirin vierailu	✓ 19.8.	Reitti Loppunsaantien ja siellä kunnistely, myös Imatalle
✓ 13.3.	Isänsä ja Vihannan diakonapöytävierailu	✓ 19.7.	Ilhipään viikko samalla uudenraipaan-tamisen merkeissä
✓ 16.3.	(Majuri Antti Heikki) Kiertäen kaikkien kirkkojen viikkokokous "Levon elämäksi"	✓ 28.8.	Huhtalaan seurakunnan järjestämä hartaus-iltaisuus
✓ 17.4.	Keskustan seurakuntapiirin vierailu	30.8.	Ehkoolleilaisuus kkn Paananen, Antti Oksanen
✓ 28.4.	Reitti Korholan kirkon Raastolamille	✓ 18.9.	Keskustan seurakuntapiirin vierailu
✓ 2.5.	Kansalaisopiston vortinoiden kuoro koulussa, kanta Reijonen	✓ 25.9.	Huhtalaan seurakunnan järjestämä hartaus-iltaisuus
✓ 8.5.	Huhtalaan seurakunnan järjestämä hartaus-iltaisuus	✓ 22.9.	Eläkeläisten viikkokokous kkn Naissa -viikkokokous kirkon koulussa, jossa kirkkokortti (15) kirkko-museo sihti
✓ 6.3.	Marta Viiktorin synt.p. seurak. Laakkonen	7.10.	SN-seuran esittämä alokuvio
✓ 3.4.	Ortodoksinen seurakunnan vierailu kkn Linde	✓ 23.10.	Neuttilan kylän seurakuntapiirin vierailu kkn Paananen
✓ 22.5.	Vapaaseurakunnan järjestämä hartaus-iltaisuus		